

TARTU RIIGLIK ÜLIKOO

VALIMIK
SOOME
KEELE
TEKSTE

TARTU 1960

ARH A-23182

TARTU RIIGLIK ÜLIKOOI
SOOME-UGRI KEELTE KATEEDER

VALIMIK SOOME KEELE TEKSTE

KOOSTANUD
P. PALMEOS JA R. KARELSON

TARTU 1960

Käesolev valimik on koostatud soome klassikalise ja kaasaegse kirjanduse ning Karjala ANSV-s ilmunud teoste põhjal.

Kogumik on mõeldud kasutamiseks eesti filoloogia I-III kursuse statsionaarsetele ja mittestatsionaarsetele üliõpilastele kodu- ja loengulektuurina. Sellepärast ei anta kommentaare ega sõnaseletusi.

Koostajad .

Arh.

73

ARHIIVKOGU

1. Keskustelu.

"Hyvää päivää!" - "Päivää, päivää! Kuinka voitte?" -
"Kiitos, hyvin. Kuinka te voitte?" - "Kiitos, myös hyvin.
Kuka on tuo nuorimies tuolla?" - "Hän on ylioppilas Järve."
- "Kuka tuo nainen on?" - "Hän on Elina Karhu." - "Mitä
toveri Järve opiskelee?" - "Hän ja toveri Karhu opiskelevat
suomea. He ovat ensimmäisen kurssin ylioppilaita."

2. Yleisiä puhetapoja.

Suomalaiset tervehtivät toisiaan seuraavilla sanoilla:
aamulla he toivottavat toisilleen "hyvää huomenta", päivällä
"hyvää päivää" ja illalla "hyvää iltaa". Näin tervehtivät he
ainoastaan silloin, kun he tapaavat toinen toisensa. Hyvästel-
lessä he sanovat "hyvästi", taikka, jos he ovat keskenänsä hy-
viä tuttuja, sanovat he myös "näkemiin" ja myöhemmin illalla
"hyvää yötä". Oppilaat, ylioppilaat ja muut hyvät tutut käyttä-
vät keskenään sanaa "terve", sekä silloin kun he tapaavat toi-
sensä että hyvästellesä. Usein suomalaiset lisäävät hyvästel-
lessä: "Sanokaa myös vaimollenne (veljellenne, sisarelle)ne
terveisii minulta," taikka: "Käykää katsomassa."

Jos te kävelette kaduilla, voi joku kääntyä teidän puo-
leenne ja sanoa: "Anteeksi, voitteko sanoa minulle, missä yli-
opistonkatu on?" Jos ette tiedä, missä se on, vastaatte hänel-
le: "Valitettavasti en voi sitä teille sanoa; olen itsekin ou-
to täällä." - "Suokaa anteeksi!" sanoo hän silloin ja jatkaa
matkaansa. Mutta jos te sanotte hänelle, mihin suuntaan hänen
tulee mennä, niin hän kiittää teitä. "Paljon kiitoksia," sanoo

hän. "Ei ansaitse," vastaatte te. Tavallisesti hän vielä lisää: "Suokaa anteeksi, että vaivasin (teitä)!" - "Ei mitään," vastaatte te silloin.

Jos istumme rautatievaunussa, niin joku, joka etsii itselleen paikkaa, voi kysyä meiltä: "Anteeksi, onko tämä paikka vapaa?" - "On kyllä, olkaa hyvä!" taikka, "ei ole," vastaamme me. Mutta jos joku istuu viereemme, eikä paikka ole vapaa, silloin sanomme hänelle: "Anteeksi, tämä paikka ei ole vapaa."

3. Ajanlasku.

Viikonpäivien nimet ovat: sunnuntai, maanantai, tiistai, keskiviikko, torstai, perjantai ja lauantai. Sunnuntai on lepopäivä, silloin kaikki ihmiset lepäävät. Maanantaina alkaa työviikko. Lauantaina useat liikkeet suljetaan aikaisemmin kuin muina viikonpäivinä. Sunnuntaita sanotaan pyhäksi ja muita päiviä arkipäiviksi.

Kuukaudet ovat: tammikuu, helmikuu, maaliskuu, huhtikuu, toukokuu, kesäkuu, heinäkuu, elokuu, syyskuu, lokakuu, marraskuu ja joulukuu.

Vuodenaikoja on neljä: talvi, kevät, kesä ja syksy. Talvella, jonka pituus ja kovuus vaihtelee suuresti eri vuosina, sataa Suomessa lunta, ja järvet ja joet ovat jäähssä, jopa merikin. Kevähällä, huhtikuussa, lumi tavallisesti sulaa, ja tuokokuussa paistaa aurinko usein jo oikein lämpimästi. Kesäkuussa on sen sijaan välistä erittäin kylmiä ilmoja.

Kesä, joka kestää kesäkuusta elokuuhun, on ehkä miel-

lyttävien vuodenaika Suomessa. Kaupunkilaiset muuttavat silloin melkein kaikki maalle virkistymään ja lepäämään. Syksyllä, syyskuussa, alkavat koulut toimintansa ja ihmiset palaavat kaupunkiin.

4. Kirje.

Mäkelässä, 12 p:nä heinäkuuta 1951.

Rakas Äiti!

Olen saapunut onnellisesti perille. Matka oli oikein hauska, vaikka tietysti vähän väsyttävää.

Hanna-täti ja Juho-setä olivat minua vastassa asemalla. Ajoimme autolla tänne heidän kesähuvilalleen, ja olen jo ehtinyt käydä uimassa Pyhäjärven vilpoisessa vedessä, vaikka on kulunut vasta puoli tuntia tänne tulostani.

Auto palaa takaisin asemalle nyt heti, siksi ei minulla ole aikaa kirjoittaa enempää. Terveisin isälle ja muulle kotivälille.

A r v o.

5. Iiskan juttuja.

Yhtä hyvin.

Iiska on pappilassa töissä joutuen täällä muun muassa kyntämään. Maa oli kovaa kuin kerjämiespojan elämä ja siksi täytyi hevosia tuon tuostakin lepuuttaa. Niiden puhaltaessa heittäytyi Iiskakin pitkäkseen pellon pientareelle ottaen oikein mukavan lepoasennon. Juuri Iiskan heittäytyttyä ren-

tonaan pitkäkseen sattui rovasti tulemaan tarkastusmatkalle. Rovasti ymmärsi kyllä, että hevosten oli saatava välillä henghtää, mutta se tuntui hänestä liialliselta, että mies rupe- si keskellä päivää ja kiireisenä työaikana pikein makuulle. Niinpä hän esittikin:

- Eikö Iiska voisi ottaa kirvestä mukaansa ja teroittaa seipäitä sillä aikaa, kun hevoset levähtävät?

- Yhtä hyvin voisi rovasti ottaa perunakopan mukaansa saarnastuoliin ja kuoria virren aikana ruustinnalle päivällis- perunat, vastasi Iiska.

X

Iiska oli kujeittensa vuoksi joutunut kireisiin väleihin erään kauppiaan kanssa, joka kaikissa sopivissa ja toisinaan sopimattomissakin tilaisuuksissa yritti nolata häntä. Muutaman kerran kauppias taas aloittaa keskustelun tarkoituksella sol- mia Iiskan sanoilla ja kysyy:

- Tietähkö Iiska mitä eroa on suulaalla miehellä ja aasilla?

- Aasi ei ainakaan tee tyhmiä kysymyksiä, vastasi Iiska.

- Onhan sekin tavallaan oikea, mutta aasi ei myöskään koskaan vastaa väärin, selittää kauppias.

- Se on aika näppärästi sanottu. Mutta voitteko te vuo- rostanne sanoa mitä eroa on kauppiaalla ja aasilla? kysyi puolestaan Iiska, joka ei halunnut jättää mitään velkaa.

- Sitä minä en tiedä, vastasi kauppias hetken mietittävään

- En minäkään, sanoi Iiska ja lähti.

6. Oikealla ladulla.

Kertomus.

Harteikas tanakka ukko mittaili kiivain askelin tuvan permanttoa.

- Enköös heti sanonut sinulle, että mene kaupunkiin, mikä jät kolhoosiin, vai?

- Olet siitä jo puhunut, isä.

Andrei oli käymässä levolle.

- Ja puhun vieläkin. Ei olisi kannattanut jättää tänne ukkojen pariin.

- Äiti on toista mieltä, Andrei Dubinin vastasi isälle.

- Sen arvaa. Mihin hän sinut päästäisi.

- Tiedät hyvin, taatto, ettei se siitä johdu. Äiti tarvitsee minua täällä apunaan.

- Niin, hän tahtoo tehdä sinusta kolhoosin puheenjohtajan. Sehän on hänen haaveensa, ukko käänti pojalleen.

Andreita nauratti.

- Mitäs pahaa siinä on? hän leikillänsä sanoi.

Mutta isän sappi kiehahti.

- Johan minä sen arvasin, ainoa poika ja...

- Isä, jätetään tämä tällainen kinailu. Ei minusta ole kolhoosin puheenjohtajaksi. Ja itse asiassa kysymys ei olekaan minusta, Andrei puhui rauhallisena.

- Kenestä sitten? vanha Dubinin ihmetteli.

- Äidistä, siitä että hän on kolhoosin puheenjohtajana

etkÄ sinÄ. SehÄn se sinua kiukuttaa.

- Hiljaa, poika, sanon minÄ, ei sanaakaan enÄ! Andrein isÄ, kolhoosin tallimies, oli kiivas ja yrmeÄ ukko.

Andrei painoi pÄÄnsÄ syvemmÄlle pieluksiin. KyllÄs-tytti kuulla aina yhtÄ ja samaa. Mutta isÄ ei malttanutkaan olla hiljaa.

- Sanoit tÄssÄ kerran, ettÄ pitÄÄ jÄÄÄ kolhoosiin kun olet nuorisoliittolainen.

Andrei kÄÄntyi selin.

- Nuorisoliittolaisia ne toisetkin ovat, vaan eipÄ se ole heitÄ pidättÄnyt.

Silloin Andrein mitta oli täysi. Hän hypÄhti vuoteeltaan ja alkoi pukeutua.

- MihinÄ sitÄ nyt tuli kiire? ukko kysyi. Hänen ki-reytensä tuntui hiukan laenneen.

- Aunukseen. Pojan katse oli tiukka.

- Ja mitÄ sinne?

- PyytÄmÄÄn siirtoa toiseen kolhoosiin.

IsÄ näki, ettÄ poika oli vakavissaan.

- JÄtÄ se tekemättÄ. Kolhoosi kuin kolhoosi. Sama se minulle missÄ raadat.

Kotvan istuttiin ÄÄneti. Vanhempi Dubinin tupakoi ja nuorempi veti saappaita jalastaan. Sitten ukko nousi, pani lakin pÄÄhnsÄ ja ulos mennessÄän puheli itsekseen: "Kolhoosi on kummallekin kotia kalliimpi."

Armeijassa palvellessaan Andrei oli oppinut autonkul-jettajaksi. Kun kylÄläiset olivat hänen armeijasta palattua

tulleet tervehtimään ja kyselemään kuulumisia, hän oli epäilemättä sanonut, ettei jäisi kolhoosiin. Silloin oli Andrein äidin, kolhoosin puheenjohtajan, kasvoilla käynyt outo värähdys eikä hän ollut sinä iltana virkkanut pojalleen vieraiden aikana yhtään sanaa.

Kolhoosilaiset kunnioittivat puheenjohtajaansa Ivanovnaa. Hän oli rehti ja oikeudenmukainen ihminen sekä osasi itse tehdä kaikkia kolhoosin töitä. Kun tuli kiire heinänteossa, elonleikkuussa ja missä töissä tahansa, silloin puheenjohtaja oli heidän rinnallaan aamusta iltaan. Hän oli oikea työihminen, joka ei ymmärtänyt, kuinka ihmiset saattoivat pakoilla ruumiillista työtä.

Hän oli aina reipas ja iloinen. Sellainen oikea kolhoosin emäntä, joka hoiti yhteistaloutta kuin ikinä omaansa.

Kun sitten vieraat olivat lähteneet, istahti äiti Andrein vierelle ja katsoen poikaansa virkkoi:

- Sinä siis aiot lähteä?

- Niin, äiti.

Andrei oli perinyt isänsä tanakan vartalon, mutta kasvopiirteet olivat äidin. Samanlaiset ruskeat lempeät silmät sekä tumma, pehmeästi kihartuva tukka.

- Niin, niin, äiti sanoi hiljaa. - Sinun oma asiasihan se on.

- Sinä toivoisit kai toisin? Andrei kysyi.

- Vähänkö sitä ihminen toivoo. Et ole enää lapsi, tiedätkö mitkä teet.

- Näytät ankaralta, äiti, Andrei sanoi samoin hiljaa.

- Elämä, poikani, on sellaista, että toisinaan pitää olla ankarakin. Olen toivonut nuorista apua, vaan kun ei oma poika käsityä, niin mitä toisilta odottaakaan.

Andrei näytti neuvottomalta. Hän oli pitänyt sitä aivan luonnollisena, että menisi Aunukseen autonkuljettajaksi, vaan ei se niin ollutkaan.

Aamulla hän lähti Hidin kanssa katsomaan uutta karjanavettaa. Se oli komea rakennus, sitä kelpasi näyttää kenelle tahansa, mutta karjakeittiö oli keskeneräinen.

- Rakennustarpeet loppuivat, puheenjohtaja selitti.

- Eikös niitä olisi voinut tuoda tarpeeksi. Onhan teillä auto, Andrei ihmetteli.

- Auto on, puuttuu vain kuljettajaa. Vasili lähti kolhoosista autovarikolle. Siellä on paremmat ansiomahdollisuudet.

Se oli samalla moite pojallekin. Andrei käsitti sen ja häntä alkoi hävettää. Puheenjohtaja ei ollut sitä huomaavinaan.

- Mikä tästä tulee? poika kysyi Hidiltään, kun he olivat pysähtyneet toisen keskeneräisen salvoksen luo.

- Kanala, äiti vastasi.

- Ja tämäkin on kesken, vaikka näkyy rakennustarpeita-kin olevan riittävästi. Ketkä sitä tekevät?

- Jefim sitä on hiljakseen naputellut, puheenjohtaja vastasi. - Mutta paljonko hän yksikseen ehtii, kun oma talokin on vielä kesken.

- Pitäkö hänen välttämättä rakentaa ensiksi oma ta-

lonsa?

- Pitkää, poikani, ei kai hän muuten olisi jättänyt kanalaa kesken. Mutta hän ei jaksa enää kaikkien edestä heilua. Hän on meillä ainoa kirvesmies, Ivanovnan häni alkoi särähdellä.

"Tosiaanko he nuoret eivät olleet pitäneet sen parempaa huolta kotikolhoosistaan! Andrei ajatteli. - Ja hänenkin oli alkonut lähteä pois käsittämättä miten kipeästi täällä heitä kaivattiin."

Hyvä, että asia selvisi hänelle näin helpolla. Äidille hän kuitenkin ei siitä vielä mitään virkkanut.

Illalla oli klubilla iltamat. Andreita ei sillä kertaa olisi laulu ja tanssi oikein huvittanut. Mieli oli yhä samassa vakavassa vireessä, mutta ei sopinut jhkää poiskaan. Nuoriso halusi tanssia ja hän soitti hanuria ja kun Tanjakan odotti. Tyttö piti häntä ystävänsä. He olivat kasvinkumppaneita.

Iltamien jälkeen Andrei lähti saattamaan Tanjaa.

- Andrei, joko sinä pian lähdet? tyttö kysyi.
- Minne minun pitäisi lähteä?
- Vasta eilen sanoit, että menet kaupunkiin.
- Sanoin kyllä.
- Oletko muuttanut mieltäsi?
- En tiedä varmaan. Andrei ei halunnut siitä puhua.
- Tahdoin vain kysyä sinulta, Tanja vähän häkeltyi,
- voisitko järjestää siellä minullekin jotain työtä?
- Sinulle samoin kuin minullekin riittää työtä kolhoo-

sisä, Andrei vastasi, toivotti hyvää yötä ja lähti pois.

Tyttö katsoi loukkaantuneena hänen jälkeensä.

Aamulla Andrei heräsi hänekkääseen keskusteluun. Jo-
kin nainen, kolhoosilainen, oli tullut pyytämään puheenjoh-
tajalta tyttölle sellaista paperia, että tämä voisi
lähteä kaupunkiin työhön. Puheenjohtaja kieltäytyi sitä an-
tamasta. Nainen suuttui ja kivahti:

- Miksi sinä, Ivanovna, et vaadi omaa poikaasi jä-
mään kolhoosiin? Sanopas se.

Puheenjohtaja oli vaiti. Mitä hän olisi voinut vasta-
ta. Nainen siitä vain yltyi.

Andrei oli pian pukeissaan. Mutta isä oli kuitenkin
ehtinyt ennen häntä.

- Sinä Maria puhut kuin älytön, hän sanoi. - Etkö kä-
sitä, että meidän poika on palannut armeijasta, ja silloin
on eri juttu. Meidän perheestämme on jo niinkin kaksi henkeä
kolhoosissa ja...

- Ei, isä, Andrei keskeytti, - meitä on nyt kolhoosis-
sa kolme.

Puheenjohtajan silmistä pilkahti ilo.

Siitä se työnteke sitten alkoi. Ei ollut liioin aikaa
ajatella menneitä tai arvailla tulevia.

Talvi meni ja koitti kevät. Valoisa iloinen kevät.

Andrei oli parhaillaan apulaisineen laittamassa kar-
jakeittisöön pärekattoa. Kanalan hän oli tehnyt heti ensi
töikseen ja sen jälkeen hankkinut riittävästi rakennustar-

peita. Rakennustöissä puuhaili apuna neljä kymmenennen luokan riuskempaa poikaa. Miltei joka päivä he luokkatuntien päätyttyä tekivät pari kolme tuntia työtä.

Se oli komea prikaati, kilvan siinä yritettiin. Prikatiiri oli tartuttanut intomielensä toisiinkin.

- Tekin jätätte siis tänne omaan kolhoosiin, pojat? Andrei kysyi sama ilonvälke silmäkulmassaan kuin äidillä oli silloin ollut kun hän oli kuullut poikansa jäävän kolhoosiin.

- Tänne ja varmasti.

- Ja heti töihin, kun päättämme koulun!

- Kuulkaahan pojat! Meillä kolhoosissa on paljon erilaisia maatalouskoneita, mutta vain yksi konemies, jos ei oteta minua lukuun. Elköös pyydetä, että Pjotr setä opettaisi teille niiden käyttöt?

Pojat riemastuivat. Mitä sen hauskeempaa olisi kuin oppia ajamaan autoa, saada kyntää traktoreilla ja käyttää kaikenlaisia koneita. Sehän oli heille haaveiden huippu. Mutta yksi pojista, joka oli toisia hiljaisempi, virkkoi:

- Minä en erikoisemmin välitä koneista. Minua kiinnostavat enemmän nämä puutyöt. Tätä pärekattoakin on niin hauska tehdä.

- Mainio juttu, Andrei vastasi, - sinusta tuleekin sitten Jefimille hyvä apumies. Ukko alkaa jo väsyä. Hänellä lienee ikää saman verran kuin teillä kaikilla yhteensä.

Kolhoosin puheenjohtaja kulki tietä pitkin aikoen poikien luo. Mutta hänet pysähdytti eräs nainen.

- Ivanovna, katsohan noita poikia tuolla katon harjalla. Sinun poikasi saa toisetkin mukaan. Tekevä mies hänestä näkyy tulevan.

Andrein hiti hymyili ja aikoi mennä ohi, mutta kun näki Jefimin tulevan tietä pitkin, niin jäikin odottamaan ukkoa.

- Minnekä sinä olet menossa? puheenjohtaja kysyi.

- Tuonne poikien luo. Lupasin mennä vähän neuvomaan, ukko vastasi.

- Niin, tottumattomia he kaikki vielä ovat, puheenjohtaja sanoi.

- Tottumattomia mutta ahkeria, Jefim selitti. - Minusta on hauska, kun näen nuorten tekevän työtä. Heiltä kun se käy niin vaivattomasti.

- Nyt ei sinulla, Ivanovna, enää ole puutetta pellon perkaajista, kun tuollaiset prikaatit alkavat paiskia, niin maasta nousee sellasia tähkäpäitä...

- Sinä, Jefim, innostut aina niin helpolla, Andrein hiti naurahti.

- Toki sitä vanhakin mies syttyy, kun näkee nuorten tositeolla töitä tekevän. Muistuu mieleen oma nuoruus, aika, jolloin ei voimia puuttunut.

- Sinulla on tuota vielä nytkin voimaa enemmän kuin monella nuorella, Ivanovna kehaisi.

- Ei ole enää voimaa, vaan tottumusta, ukko vastasi.

- Mutta noissa pojissa olen huomannut olevan sitä samaa väkevyyttä kuin aikoinaan vanhan kansan miehissä.

Se oli häneltä suurin tunnustus. Ukko lähti nuorten rakentajien luo, Andrein äiti virkkoi kuin itsekseen:

- Siinä on oikea raataja, tuo Jefim. Ja hän mittaa toisiakin ihmisiä vain yhdellä mittapuulla, kuinka kukin näistä suhtautuu työhönsä. Ja se onkin oikein.

Puheenjohtaja aikoi lähteä, mutta nainen pidätti:

- Ivanovna, minä halusin kysyä sinulta erästä seikkaa.

- Mitä, Nastja? Tuli tässä ruperteltua vähän liian kauan, hän lisäsi. - Mistä on kysymys?

- Kun se meidän Tanja, sisareni tytär, on niin kovin kiintynyt Andreihin. Olivat kirjeenvaihdossakin ja...

- Siihen en osaa sanoa mitään, enkä siihen asiaan puutu, Andrein äiti vastasi.

- Saisit Tanjasta hyvän minin. Hän on käsistään osaava tyttö, kuten tiedät.

- Tiedän, tiedän, vaan se on kuitenkin Andrein oma asia, minä en siihen sano mitään.

Nastja lähti tyytymättömänä töihinsä. Hänestä oli käsittämätöntä, ettei äiti voinut sanoa pojalleen, kuka hänen mielestään sopisi tämän morsiameksi.

Kerran sitten kun yöt olivat jo muuttuneet valoisiksi ja päivät lämpimiksi Andrein serkkupoika Volodja, joka opiskeli kaupungissa, kysyi Andreilta, eikö tämä tulisi heidän pöytäjuhliinsa soittamaan. Andrei suostui mielellään, etenkin kun oli lauantai-ilta.

Oppilaspöytäsokeet olivat pyhävaatteissa, tytöt valkoisissa ja pojat kesäisen vaaleissa puvuissaan. Se oli kau-

nis nähtävyyks, kun he iloisina keinuivat tanssin tahdissa.

Sali oli tulvillaan kesän valoa ja tuoksuvia kukkia, nuoruutta ja tulevaisuuden toiveita. Monien katseista hehkui jo kainoa, helposti syttävää, haaveilevaa rakkautta.

Tanssittiin, leikittiin, pidettiin hauskaa. Soittaja oli väsymätön. Tanssiparit piirittivät hänet ilosta hälisten, he kiittelivät ja ehdottivat, että välillä laitettaisiin levysoitin soimaan, että soittajakin saisi tanssia.

"Naisten valssi", illan ohjaaja ilmoitti hilpeänä.

Tytöt pyrähtivät salin toiseen päähän, jossa pojat seisoskelivat ryhmissä, pyytämään heitä tanssiin. Vain yksi tytöistä, Ljuba-niminen kymmenluokkalainen näytti epäriivän. Vihdoin hänkin rohkaisti mielensä ja meni ujonä soittajan eteen. Andrei nousi kohteliaana ylös. Tyttö katsoi häneen suurilla harmailla silmillään, jotka säihkyivät kirkkaina kuin tähdet.

Se valssi kiehtoi Andrein. Sävel soi lakkaamatta hänen korvissaan ja Ljuban käsi oli hänen olkapäällään.

Andrei huokasi. Sen illan jälkeen hän oli joka lauantai ajanut kaupungin kulttuuritalolle vain saadakseen nähdä Ljuban. Palattuaan aamuyöstä, hän oli joka kerran vannonut olleensa siellä viimeisen kerran, mutta kun taas tuli lauantai, sama toistui uudelleen.

...Lattiapalkit narahtelivat isän painavien askelten alla.

- Väki on lähdessä töihin, kun tämä sankari tulee vastä kotiin... Tehdä nyt tanssin takia edestakaisin mokoma matka, kolmenkymmenen kilometrin matka, vaikkapa pyörällä-

kin.

- Enkö ole pärjännyt työssä toisten rinnalla? Andrei-ta suututti enemminkin oma itsensä.

- Sitä en mene sanomaan. Mutta eikö riittäisi, että kävisit vain lauantaisin, kuten alussa, isä jutteli pojalleen. - Ei ole helppoa valvoa melkein perätysten kaksi yötä, vaikka päivällä vähän nukahtaakin. Se tekee ärtviseksi kenet tahansa.

"Isä oli oikeassa. Ei sellainen mihinkään kelvannut. Sen piti loppua, Andrei myönsi mielessään. - Sattuma se varmaan vain oli ollut, että Ljuba oli pyytänyt häntä valssiin."

Mutta valoisat yöt ja tuomien tuoksu toivat yhä uudelleen mieleen tuon illan ja nuo silmät. Hän ei voinut olla menemättä.

Iloisena ja huolettomana Ljuba liiteli salin kiiltävällä parkettipermannolla. Hän oli niin nuori ja suloinen. Pojat hakivat häntä kilvan tanssiin. Mutta Andrei ei rohjennut. Eräs harmaapukuinen pitkä ja komea poika tanssitti Ljubaa useammin kuin toiset, poika oli kaikenikäinen hänen ystävänsä. Nuori mies oli piirin nuorisoliittokomitean työntekijöitä, Nikolai Vorontsov. Mitäpä hän, Andrei merkitsisi Ljuballe tuollaisen komean ja edustavan nuorukaisen rinnalla. Arvatenkin pojalla oli kaiken lisäksi vielä yliopistosivistyskin. Mutta miksi Ljuba oli Nikolain kanssa tanssiesaan heittänyt häneen kerran niin kysyvän katseen? Se oli Andreille arvoitus, ja sen vuoksi hän oli ruvennut käymään

kulttuuritalolla sunnuntai-iltoinakin.

Sitten oli Ljuba lakannut kähymästä tansseissa.

Mihin hän oli kadonnut? Andreita vaivasi tämä epätoisuus ja lopulta hän kysyi sitä serkkupojaltaan Volodjalta.

- Taidat olla häneen rakastunut? Turhaan. Epäilen kovasti, että Ljuba voisi rakastua kolhoosilaispoikaan, Volodja sanoi. - Tosin hän ahersi aikoinaan innostuneena koulumme koepalstalla ja väkisi osallistumaan Yleisliittolaiseen maatalousnäyttelyynkin. Mutta kahdeksannella luokalla Ljuba...

- Anna olla, se ei minua kiinnosta vähänkään, Andrei keskeytti.

- Itsehän kysyit, Volodja sanoi.

- Kysyin missä hän mahtaa olla. Mutta sinä alat heti ilvehtyä, Andrei jurahti. - Taikka jatka vain.

- No niin, kahdeksannella luokalla Ljuba rakastui lääkäriin poikaan ja häntä alkoi lääketiede kiinnostaa enemmän kuin koepalstat. Nyt hän on opiskelemassa lääketieteellisessä instituutissa. Volodja lopetti juttunsa uskaltamatta lisätä enää sanaakaan, sillä Andrei oli valahtanut kalveaksi.

Andrei lakkasi kähymästä kulttuuritalolla. Hän teki työtä entistä kovemmin ja näytti yhtä reippaalta ja iloiselta kuin toisetkin pojat, mutta äiti oli huomannut, että Andrei suri jotain ja huomasi sen Tanjakin, vaikka ei rohjennut kysyä.

Aika kului vaikka toivoton rakkaus jäytikin mieltä.

Andrej eli yhä uudelleen ja uudelleen tuon kesäisen illan elämykset.

Sitten päivät lyhenivät ja illat kävivät pimeiksi.

Elonkorjuu, syyskynnöt ja muut tärkeimmät työt olivat jo ohi. Ja tulokset paremmat kuin oli osattu toivoa.

Se mitä oli päätetty myös toteutettiin. "Voitto" kolhoosi kuului nyt tasavallan etumaisten kolhoositalouksien joukkoon. Nuorilla oli siinä oma osuutensa.

Äskettäin oli tullut tieto maaseutuklubien omatoimisten taidekerhojen kilpailuista. Niihin nyt alettiin valmistautua ja harjoituksia pidettiin miltei joka ilta. Lopuksi aina vähän tanssittiinkin.

Andrej tanssi Tanjan kanssa, mutta ajatteli Ljubaa. Tanjan sinisilmät hakivat Andrein katsetta. Hän hymyili tytölle. Tanja oli sievä, miellyttävä neito ja piti hänestä. Miksi he eivät voisi mennä naimisiin? Ja Andrej kumartui tytön korvanjuureen ja kysyi kuiskaten, voisiko hän lähteä saattamaan. Tyttö punastui ja meni ilosta hämilleen. Se oli tullut niin odottamatta. Mutta Andrej tunsu kuin piston rinnassaan. Miksi hän lähtisi saattamaan Tanjaa, joka pitää hänestä, miksi antaisi hänelle toivoa koska tietää rakastavansa toista.

Tanja odotti, että nyt Andrej sanoo sen, sanoo rakastavansa häntä, ja pettyi taas.

Kiehtovan tavoittamattoman Ljuban kuva oli sukeltanut Andrein silmien eteen hänen hyvästellessään Tanjaa.

Koitti sitten omatoimisten taidekerhojen katselmuspäi-

vä. Piirikeskuksen kulttuuritalolla esiintyi eri kolhoosien laulajia, soittajia ja tanssijoita. Parhaillaan esiintyivät "Voitto" kolhoosin nuoret. Viimeisenä ohjelmanumerona oli Andrei Dubininin sepittämä laulu "Kuuletko tyttöni".

Andrei tuli hanureineen näyttämön reunaan, istuutui tuolille ja alkoi laulaa ja soittaa:

"Kuuletko, tyttöni,
sinulle laulan,
sinulle, joka rauhani veit."

Ja yhtäkkiä Andrei kohtasi katseen, joka tuijotti häneen toiselta penkkiriviltä. Ne olivat Ljuban silmät. Aivan henkeä salpasi. Hän oli täällä. Hänen vierellään istui harmaapukuinen nuori mies. Miksi Ljuba oli täällä? Andrein valtasi kummallinen pelon ja riemun tunne. Yleisö taputti ihas-tuneena käsikään ja pyysi häntä toistamaan laulunsa, mutta hän ei mennyt enää lavalle, vaan lähti heti pois - kotiin, kotiin.

Aamulla hän oli aikaisin liikkeellä, ja kaikki oli niin valoisa. Koko elämä.

Metsä on kaunis talvellaakin. Katajapensaat olivat hienon lumihauhtuvan peitossa ja Andreista ne näyttivät hymyilevän lauhasti. Hänen oli nyt niin helppo ja hyvä olla. Mistä se johtui, kirkkaasta pakkaspäivästä ja metsän syvästä rauhasta vaiko jostain muusta?

Hän kulki kiirehtimättä ajatuksissaan.

Äkkiä ilmaantui metsästä hiihtäjiä. He hiihtivät tien poikki ja katosivat taas metsän syliin.

- Hyvää päivää! tervehti viimeisenä hiihtävä Ljuba.

Kirkkaansininen hiihtäjänlakki kimalteli lumitähdistä.

"Tämähän on kuin satua", Andrei sanoi ääneen tuijottaen Ljuban jälkeen, joka huusi tienreunasta:

- Näkemiin! Tulkaa elokuviin!

"Tulkaa elokuviin!" Se soi Andrein korvissa kuin musiikki. Miten onnellinen hän nyt olikaan. Ljuba oli pyytänyt häntä tulemaan elokuviin!

Andrei jatkoi iloisin mielin matkaansa, mutta hetken kuljettuaan pysähtyi aikoen kääntyä takaisin ja palata kulttuuritalolle.

- Houkkahan minä olen! "Tulkaa elokuviin!" Milloin? Tähän vai huomennako? Ja monenko näytökseen? Hän pitää minua pilkkanaan. Ajattelee, että juoksi hänen perässään tansseissa, juoskoon nyt elokuvissa.

Taivas vetäytyi pilveen. Andrein mieli synkkeni. Hultusta kaikki! Mutta illalla hän lähti kuitenkin kaupunkiin. Autossa istuessaan hän päätti mielessään: "Menen elokuviin tänään, huomenna, ylihuomenna ja käyn kaikissa näytännöissä niin kauan kunnes tapaan hänet. Minun on päästävä selvyYTEEN, minun on puhuttava hänen kanssaan."

Lattiapalkit narahtelivat isän painavien askelten alla samoin kuin kesälläkin kun hän taas yritti puhua pojalleen järkeä.

Ljuban äiti Olga Petrovna tunnettiin kaupungissa ompelimon parhaimpana pukumestarina.

- Olen koko elämäni ajan tehnyt kovasti työtä ja pidän

ammatistani, puheli hän tyttärelleen. - Koetapa sinä olla samassa työpaikassa parikymmentä vuotta yhteen menoon.

Olga Petrovnalla oli tänään vieras. Anoppimuori, Ljuban mummo oli tullut kyläilemään. Istuttiin teepöydässä. Pöydällä komeili iso kiiltävä samovaari. Tee maistui erinomaiselta.

Ljuban äiti oli jo viidenkymmenen ikäinen, mutta näytti paljon nuoremmalta. Kaunihirruskeassa tukassa ei ollut vielä yhtään harmaata hiusta.

Teepöydässä puhuttiin Ljubasta. Äiti selitti mummolle, miksi tyttären piti keskeyttää opintonsa lääketieteellisessä instituutissa.

- Ei hänestä ole lääkäriksi, tiesin sen jo etukäteen. Vaan eihän Ljuba uskonut, piti kokeilla. Paljonko hän nyt tällä ajalla ehti siellä nähdä. Hyvä, että käsitetti ajoissa... Että siinä työssä vaaditaan paljon sellaista, mihin hänestä ei ole.

- Eikös hän ollut aikaisemmin innostunut kasvien hoitoon? Hänestähän piti muistaakseni tulla agronomi, mummo sanoi.

Keskustelu katkesi. Sisään tuli harmaapukuinen Nikolai Vorontsov. Hän kieltäytyi kohteliaasti teestä ja kysyi oliko Ljuba kotona. Äiti sanoi hänen heti tulevan ja pyysi odottamaan. Mummo katseli tutkivasti nuorta miestä eikä malttanut istua paikallaan, vaan meni miniänsä perästä keittiöön ja kysyi hiljaksiin:

- Sulhanenko?

- En tiedä, Olga Petrovna vastasi.

- Eivätkö sinulle ole mitään puhuneet? mummo ihmetteli.

- Rivät ole.

- Mitä se sellainen on?

- Kaipa he itse tietävät asiansa. Tiedän vain, että poi-

ka koettaa järjestää Ljuballe sopivaa työpaikkaa,

- Koettaa järjestää, miksi hän sen tekee? mummo kysyi.

- Kaiketi siksi, että Ljuba jäisi kaupunkiin.

Naisten mentyä takaisin huoneeseen Ljubakin tuli kotiin.

- Päivää Kolja, mitä kuuluu?

- Kuuluu paljonkin ja hyvää, nuori mies vastasi iloisena.

- Hauska kuulla, mutta etkö käy kanssani juomaan teetä?

- Kiitos. En nyt välittäisi.

- Kuinka vain, Ljuba sanoi siihen hieman kuivakiskoises-

ti.

Mummo huomasi Ljuban äänensävyistä, ettei tämä nuori mies ollut hänen valittunsa. Ja oli mielissään siitä, sillä tuollainen liika hienous ja hajuveden tuoksu mieheissä oli mummosta tympäisevää. Toisten huomaamatta mummo siirtyi toiseen huoneeseen, otti pussistaan puikot ja lankakerän ja alkoi kutoa Ljuballe kintaita.

"Kyllä se tyttö vielä oman latunsa löytää, mummo ajatteli, - on tullut minuun."

Viereisessä huoneessa Nikolai kuului sanovan:

- Huomenna byroo vahvistaa Ljuban... Arvatkaa mihin tehtävään?

- No sanokaa toki, alkää kiusatko, Olga Petrovna pyysi.

Ljubaa ei asia näyttänyt lainkaan kiinnostavan, Nikolai huomasi sen ja loukkaantui.

Vihdoin Ljuba kysäisi:

- Mihin työhön?
- Sinusta tulee osaston johtaja. Pioneerityön alalla piirin nuorisoliittokomiteaan.
- Oivallista! Kiitos, kiitos! Olga Petrovna riemastui.
- Sitä minusta ei kyllä tule, Ljuba sanoi päättävästi.
- En kykene siihen.
- Kykenet, varmasti! Minä autan.
- Ljuban silmät leimahtivat.
- En suostu. Enkä tule byroon istuntooni!
- Ljuba! Olethan nuorisoliittolainen. Tiedät, että täytyy alistua kuriin. Henkilökohtaiset mielteet eivät voi tulla kysymykseen. Me tiedämme paremmin kuin sinä itse, mihin kykenet. Byroo tekee päätöksen - ja siinä kaikki. Onko selvä?
- Ljuba oli vaiti.
- Miksi valkenet? En käsity sinua...
- Se ei ole minun syyäni.
- Mikä niin?
- Että et ymmärrä minua.
- Nikolai jäi sanattomaksi.
- Ljuba. Selitä mistä on kysymys, äiti vaati ankarannkölisenä.
- Minua ei sellainen työ kiinnosta.
- Minusta taas tuntuu, ettei sinua yleensä kiinnosta mikään paitsi...
- Äiti! Älä jatka. Sanot taas jotain sellaista, mitä sitten jälkeensä kadut.
- Kylläpä lapset ovat nykyään olevinaan.
- Minä menen työhön kolhoosiin, Ljuba virkkoi.

Se oli kuin pommi. Äiti ja Nikolai olivat ymmällä.

Lopulta nuori mies katkaisi hänettyymyden ja kysyi hermostuneena:

- Sano minkä vuoksi?

- Olen päättänyt mennä opiskelemaan maatalousinstituuttiin. Ensin täytyy tehdä parisen vuotta työtä kolhoosissa ja sitten taas jatkaa opintoja.

- Älä puhu tyhmyyksiä, Olga Petrovna sanoi kiukkuisena.

- Sinäkö maanmuokkaajaksi. Kaikkea sitä tuleeikin nähdäsi. Kolhoosiin muka. Olen tehnyt yötä päivää työtä kouluttaakseni sinut. Pukunut kuin nuke. Sinulta ei ole koskaan puuttunut mitään. Ja nyt sitten saan tämän palkakseni. Hän puhui kyvneleet silmissä. - Jos olet kyllästynyt äitiäsi, niin mene...

- Äiti kulta! Sinä lähdet minun kanssani...

Olga Petrovna lähti suuttuneena huoneesta paiskaten oven perässään kiinni.

Nikolai ei pitkään aikaan puhunut mitään. Vihdoin hän sanoi:

- Älä viitsi kiusata äitiäsi, Ljuba. Tietysti minäkin käsität, että pyrkimyksesi on ylevä. Mutta suurempaa hyötystä sinusta kuitenkin on täällä kuin kolhoosissa.

- Nyt en ymmärrä sinua. Miksi agiteeraat toisia lähtemään kolhoosiin, mutta minua et päästäisi?

- Sanoinhan, että jos menet kolhoosiin, niin kohta huomaat taas erehtyneesi. Viikon kuluttua tulet takaisin kaupunkiin.

- En tule. Olen aina pitänyt töistä kasvitarihassa,

aivan lapsesta asti.

- Tiedän, olet kertonut. Mutta se on ollut vain leikkiä. Lapsuuden haihatusta.

- Olkoon, että se on ollut leikkiä, mutta nyt tahdon yrittää tosissani, Ljuba sanoi tiukasti.

Kumpikaan ei puhunut mitään. Nikolai istui vakavan näköisenä, viimein hän kysyi hiljaa Ljubaan katsomatta:

- Onko sekin kolhoosista, se harteikas tummasilmäinen poika, jonka kanssa olit toissapäivänä elokuvissa?

Ljuba punastui.

- Mistä kolhoosista? Nikolai kysyi vielä hiljempää.

- Tietäkseni kolhoosi "Voitosta".

. Savolaista liioittelua.

Laiva kulkee Saimaan milloin leveämpiä, milloin kaapeampia vesisiä. Eräessä salmessa, jossa on niin matalaa, että pohja näkyy selvästi - Saimaan vesi on hyvin kirkasta - , kysyy eräs matkustaja laivamieheltä:

- Kuinka te uskallatte ajaa tästä, vaikka on niin matalaa?

- Ei tämä mitään, vastaa laivamies, mutta meillä on täällä salmi, joka on niin matala, että täytyy odottaa yökasteen laskeutumista, jotta pääsisi kulkemaan.

8. Helsinki.

Suomen pääkaupunki on Helsinki. Se on huomattavasti suurempi kuin Suomen muut kaupungit, siinä on noin 400,000 asukasta; seuraavissa: Turussa ja Tampereella on vähän yli satatuhatta, Lahdessa noin 50,000 asukasta.

Helsinki on verrattain nuori kaupunki, se on perustettu vuonna 1550, vähän pohjoiseen nykyisestä paikastaan, Vantaanjoen suulle. 1640 se siirrettiin suunnilleen siihen, missä se on nytkin. Vasta vuonna 1812 Helsingistä tehtiin pääkaupunki.

Kadut ovat Helsingissä suorat ja leveät. Puistokatuja ei ole paljon, mutta viime vuosina on niitäkin syntynyt useita. Tärkein katu on Aleksanterinkatu, jonka varrella on Yliopisto, Valtioneuvoston talo, Vanha Ylioppilastalo ja sen vastapäätä suuri tavaratalo, Stockmann.

Suuremmista rakennuksista mainittakoon vielä Eduskuntatalo ja Kansallismuseo Töölön kaupunginosassa, rautatieasema, Kansallisteatteri ja Suurkirkko keskustassa ja Kallion kirkko kaupungin pohjoisosassa.

Helsinki on Suomenlahden rannalla. Pääkaupunkiasemansa vuoksi siltä on kehittynyt ajan mittaan myös huomattava kauppakaupunki.

Koska se on rantakaupunki, on sen ilmasto kostea, raaka, monelle epäterveellinen. Vuoden keskilämpö on vain + 4 astetta, ja vuoden lämpimimmässä kuussa, heinäkuussa, + 16 astetta.

Helsinki on uudenaikaisesti rakennettu, puhdas ja

rauhallinen, ja varsinkin meren puolelta katsottuna se on
kaunis nähdä. Turhaan ei sitä sanota "Pohjolan valkeaksi
kaupungiksi".

L. Helo.

9. Sinä luokseni tulet...

Sinä luokseni tulet, kun nukun,
ja hellästi suutelet.
Sua luokseni jättämään pyydän,
vaan milloinkaan jättä sinä et.

Minä herään ja sinua kutsun...
Olen yksin. On ylläni yö.
Eivät tähdet kutsuuni vastaa,
sydän kummasti rinnassa lyö...

Vaan taistelukäsky kun saapuu,
olen rivissä paikallain,
mua tuntuu kuin koskettaisit
ja kulkisit rinnallain.

Sinä tiedät: mä ehkä en palaa,
ehkä harmaalle hangelle jään,
mutta uskoen: maallein ja sulle
olen taistellut tien elämään.

10. Arka kohta.

Kreikkalaisesta sankarista Akilleesta kerrotaan, että hänen ruumiistaan kilpistyvät nuolet ja keihäät haavoittamatta. Mutta toinen kantapää oli altis: se oli hänen arka kohtansa.

Arka kohtansa oli kummallakin Pekalla, niin sankareita kuin olivatkin.

Toinen oli Pekka Myllylä, lyhyemmässä muodossa Mylly-Pekka, jota nimeä poikajoukossa käytettiin, toinen vain Pekka eli - kaikessa salaisuudessa sanottuna - Paljas-Pekka.

Mylly-Pekka oli pisin poika joukossa, vaikka ei ollutkaan vanhimpia. Siro kuin kangasmänty, notkea kuin koivunvarpa. Luotu merimieheksi, joka hänestä sitten tulikin. Sen ikänselle pojille oli kunniaksi jo se, että pääsivät frekatin mersykoriin saakka, mutta Mylly-Pekka kiipesi ylimmälle raa'alle ja siinä makasi selällään. Sitä sillankäsipuuta ei ollut, jota hän ei olisi uskaltanut kävellä, ei niin leveää ojaa, jonka yli ei hypännyt, ei aittaa, josta ei yli päässyt. Hän oli ainoa, joka kävi maneesin, kaupungin laidassa olevan vanhan aution sotilaskasarmin katolla, jonne ei ollut tikapuita, ja jonka sudenkaulalle salvetut nurkat olivat laudoitetut. Parhaimmat kyllä kiipesivät räystään alle asti, vaan siinä nurkauksen ulkoneva hattulaudoitus pani eteen voittamattoman esteen. Turhaa yrittääköhän ylemmäksi, niin turhaa, että Mylly-

Pekka ei ollut viitsinyt kiivetä räystäähän alle koettamaan-
kaan. Mutta kerran toinen Pekka sai pöyhänpiston sanoa ho-
taista:

"Minäpöyhänpö kivenhisen tuolla maneesin katolla."

Minäpöyhänpö! Aivan kuin sinne olisi ollut kəsi-
puilla varustetut portaot. Ja poikajoukon elliistykseksi hän
juoksujalassa menee nurkkaukselle ja alkaa kiivetä. Mutta
poikajoukossa jännitys loppuu siihen, mihin Pekan kiipeämi-
nenkin: räystäähän alle. Siellä oli Paljas-Pekka ennenkin käy-
nyt, niin että se ei ollut mitään uutta, ja pojat ratkesivat
nauraa hohottamaan ja rupesivat ivailemaan.

Paljas-Pekka oli erehtynyt: hän oli leikilläkin kehunut,
vaan toiset olivatkin ottaneet todeksi. Ja niin hän oli ajat-
telemattomasti pannut arvonsa ja kunniansa alttiiksi. Mutta
hän oli viisas poika, hän ei sanonut: Ettekö te tompelit
leikkiä ymmärrä? Silloin ne vasta olisivatkin ivaillaet. Maa-
han tultuaan hän rauhallisesti nosteli housujaan, jotka oli-
vat hienon nuoravyön varassa, ja kysyi:

- Pöyhänpö Mylly-Pekka?"

Pojat töllystelemään toisiaan suu auki aivan kuin että:
Niin tosiaankin? Ja he jäivät ähnettöminä tuumimaan itsekseen:
Eihän kukaan voi pöyhänpö maneesin katolle! Mutta toisekseen
taas: Minnekin ei Mylly-Pekka pöyhänsisi? Ja näin pojilla oli edes-
sään kaksi vastakkaista mahdottomuutta: mahdotonta kenenkään
pöyhänpö maneesin katolle, mahdotonta Mylly-Pekan olla pöyhäntä-
tä.

Paljas-Pekka hymyillen katsoi ähnettömiä poikia, että

joko alkavat leikin ymmärtää. Mutta muuan poika, vähäpöti-
sin joukosta, sellainen, jota ei pidetty oikein viisaana-
kaan, sanoi kehumatta, vaan täydellä uskolla ja luottamuk-
sella:

"Kyllä Mylly-Pekka pääsee."

Ei kukaan edellistä puhujaa kannattanut, vaan ei, Paljas-Pekan suureksi hämmästykseksi, yksikään vastustanut-
kaan. Asia oli siis huonolla tolalla. Paljas-Pekka ymmärsi,
ettei ollut mitään hyötyä ruveta selittämään tuolle tyhmäl-
le, ettei sinne voi päästä kuin lentävä lintu, sillä tuo tyh-
mä olisi väittänyt vain: Kyllä sinne Mylly-Pekka pääsee.
Ratkaistakseen asian yhdellä iskulla Paljas-Pekka sanoi:

"Pannaan veto."

"Pannaan vain", sanoi se tyhmä poika.

Paljas-Pekka kalliistyi.

Toiset pojat jo alkoivat virnuilla ja kuului ääni:

"Ei Pekka uskallakaan panna vetoa, jännistää."

Pekka määritteli ankarat vetoehdot.

Se tyhmä poika suostui sittenkin empimättä.

Nyt oli asia jännittävä.

"Kyllä sinä, raukka, nyt hävisit pahasti", sällitteli
Paljas-Pekka. Hän todella säili toveriaan.

Mutta se tyhmä poika sanoi mahtipontisesti:

"Ei ole vielä senaatissa päätetty, kumpi meistä hä-
viää."

Pojista toiset kallistuivat tyhmän pojan puolelle, mut-
ta toiset jo olivat varmoja, että tietysti hän häviää.

No, ei muuta kuin hakemaan Mylly-Pekkaa koko joukolla ja suurella touhulla.

Mylly-Pekka oli hoitelemassa pientä sisartaan Hidin ollessa jollakin asialla kaupungilla. Hän selitti, ettei hän pääse, ennenkuin Hiding tulee, sillä ei voinut jättää lasta yksin. Mutta toisista asia oli niin tärkeä, että se piti saada heti ratkaistuksi, ja he ehdottivat, että otetaan tyttö mukaan, eihän tuo paljon paina. Niin lähdettiin, Mylly-Pekka kantaen sylissä Liisaa, joka maneesin luo tultua istutettiin hiekalle leikkimään ja jolle muuan leipurivaimon poika antoi taskustaan, ainaisesta varastostaan, palan nisuleipää mutusteltavaksi.

Mylly-Pekka katseli nurkkausta puolelta ja toiselta, pudisti epäroivästi päätään, mutta sitten viskasi lakkinsa maahan ja lähti kiipeämään vikkeliästä kuin kissa. Puolitienssä menossa hän pysähtyi kääntäen ja sanoi:

"Pitkän huoli, ettei lapsi itke."

"Kyllä, kyllä", huudettiin, ja se nisutasku tarjosi Liisalle nisupalaa toiseenkin käteen. Mutta Liisa ei huolinnut, vaan hyvin levottomasti katseli etsivästi poikajoukkoon.

"Liisa! Veli on täällä!" huusi Mylly-Pekka, ja Liisa hänet huomattuaan hymyili iloisesti ja huiskutti käsiään riemastuneena.

Mylly-Pekka räystään alle tultuaan kopeloi ja tapaili tapaillemistaan, vaan ei saanut sopivaa tukipistettä. Hän jo asettui liikkumattomaksi, ruumiin paino varauksien raossa olevien sormenpäitten ja varpaitten varassa, ja pää kenossa

katseli ylös. Näytti siltä, että hänenkin tiensä päättyi siihen, mihin muittenkin oli päättynyt. Mutta hetken katseltuaan hän kuljetti toisen kätensä hattulaudoituksen reunaa myöten rakennuksen päätypuolelle ja ojennetun kätensä yltämällä kahmasi kourin kiinni laudoituksen reunaan. Soviteltuaan sormiaan muutamia kertoja hän heittäysi tuon yhden käden varaan riippumaan, niin siirtyen rakennuksen päätypuolelle, jossa hänen ruumiinsa leikkui siellä korkealla seinällä kuin kellon heiluri.

Hirvittävä! Poikajoukko seisoi ja tihysti henkeään pidättäen.

Pikku Liisa nauroi kirkkaasti.

"Voi hyvä Jumala... Voi taivaan Isä... voi rakas Pekka..." kuului hätäksäntynyt ääni. Mylly-Pekan äiti oli siinä ja rukoili.

Mylly-Pekka, kun hänen ruumiinsa oli herennyt heilumasta, koukisti käsivarttaan kohottaen itseään, että pääsi kiinni hattulaudoituksesta toisellakin kädellä.

Helpotuksen huokaus pääsi poikajoukosta. Ei näyttänyt enää niin hirveältä, kun hän nyt riippui kahden käden varassa. Mutta mihin hän siitä pääsee? Jaloilla ei mitään tukea, ne roikkuivat joutilaina ilmassa, käsikään hän ei siis voinut siirtää mihinkään. Ei pääse ylös eikä pääse alas. Ja alla oli päätyseinässä olevan oven porraskivitys, johon putoaa.

Mylly-Pekan äiti juoksi lähimpään taloon hakemaan apua ja tikapuita.

Mylly-Pekka riippui liikkumatta hetken aikaa: hän leväytti toista kättä, joka oli ollut ankarassa jännityksessä, ruu-

miin keikkuessa sen varassa. Mutta sitten hän koukisti käsi-
vartensa kohottaen pöytänsä hattulaudoituksen tasalle, tarttui
hampain hattulaudoituksen reunaan, joi hampaistaan riippumaan
ja - kädet olivat vapaina. Molemmiin käsiin hän kurotti kiinni
katon pätylaudasta, kohotti keveästi ruumistaan, sai toisen
jalan hattulaudoitukselle, sitten muutamia vikkeliä liikkei-
tä ja hän oli katolla mahallaan. Pyöryhdettyään istualleen
hän katseli alas ja huusi herttaisen hymyilevällä äänellä:

"Liisa! Missä veli?"

Liisa remahti nauramaan oikein sydämen pohjasta niin-
kuin kotona leikkiessä veljen kanssa piilosilla. Ja hän hui-
kutti käsihän aivan kuin hänkin olisi tahtonut katolle.

Mylly-Pekka laskeutui räyställe ja toisten aavistamat-
ta hänen aiettaan heittäysi lentoon hypäten hiekalle jonkun
matkaa Liisasta.

"Jalat poikki, varmasti!" huudettiin.

Mutta Mylly-Pekka kaikkien riemuksi, joka purkautui nau-
ruun, kyykki jäniksen laukkaa Liisan luo, puski päällikseen Li-
saa, joka nauraa remuten repi veljen punaista tukkaa.

Tämä Mylly-Pekan punainen tukka oli hänen arka kohtan-
sa.

Jos joku hänen tovereistaan pikastuessa tahi painissa
kiihtyessään tarttui häntä tukkaan ja kiskoi minkä jaksoi,
niin siitä hän ei välittänyt, hymyili vain niinkuin pikku si-
sarelleen tämän repiessä, niin että se näytti olevan hänestä
vain hauskaa. Mutta pilantekoa tukastaan, sitä hän ei sietä-
nyt.

Oikeastaan ei olisi ollutkaan hänen tukassaan mitään pilkkaamista. Päävastoin se oli kaunis, kauniin värinen ja kiharainen. Se väliin, auringon sopivasti siihen paistaessa, aivan kuin loimusi punaisiin liekeihin. Kerran muuan lapsi oli-kin osottaen Mylly-Pekan tukkaa sanonut: Palaa! Siitäpä sit-ten oli kehittynytkin Mylly-Pekkaa tarkoittava hokema: "Mylly palaa!"

Näillä kahdella sanalla Mylly-Pekka aina lähti heti jou-kosta, astui hartiat kumarassa taakseen katsomatta. Olipa hä-nen nähty joskus sen vuoksi itkevänkin. Ja kun hän ei koskaan käynyt ketään kurittamaan, niin oli tuota asetta häntä vastaan helppo käyttää kenen hyvänsä ja kuinka vähäpätöisestä syystä tahansa ja syyttäkkin, paljaasta kiusanteon halusta.

Aivan toisellainen oli toinen Pekka - Paljas-Pekka, jok-si häntä sanottiin poikain kesken, mutta ei hänen itsensä kuullen, sillä tämä nimi oli taas hänen arka kohtansa. Auta armias sitä, joka siihen kosketti!

Tämä nimi oli syntynyt siten, että Pekalla poikain tie-ten ei ollut sukunimeä, vanhemmat ihmiset kun hänestä puhues-saan aina sanoivat vain: Se Karhulammin Matleenan poika. Si-i-hen ei taas pojilla ollut aikaa noin pitkään nimittelyyn. Yksistään Pekan nimellä hän kulki siihen saakka, kun Mylly-Pekka tuli tähän osaan kaupunkia vanhempainsa muutettua tän-ne kaupungin toiselta laidalta. Silloin oli Mylly-Pekka ja Pekka. Mutta sehän oli pahasti ontuvaa. Siis Mylly-Pekka ja paljas Pekka.

Nimi oli siis aivan viaton, mutta hieman leikillinenkin.

Ja tämän merkityksen joku viisas joukossa kehitti näkyviin keksimällä hokeman: Paljas Pekka kuin peukalo, ei housuja, ei paitaa. Se huvitti poikajoukkoa - paljonkos siihen tarvitaan joukon huvittamiseen. Mutta Pekka närkästyi - paljonkos siihenkään tarvitaan, että asianomainen närkästyy. Ja joukon lysti loppui lyhyeen. Paljas-Pekka antoi kuumaa korva-puustin neroniekalle keksijälle.

Siitä alkaen hän ei suvainnut enää nimenään Paljas-Pekkaa. Siinä silmänräpäyksessä kun hän kuuli tuon nimen jonkun suusta, hän puotalti korvalle tahi antoi nyrkin iskun, jotta onneton esine tuiskahti kenttään kuin salaman iskemänä. Harvoin häneltä pakoontui, jos oli ulompanakin. Hän ampasi jälkeen kuin nuoli, oli niskassa kiinni ennenkuin toinen aavistikaan ja silloin iskuja sateli kuin rakeita, sillä hän antoi "vähän juoksuvaivoistaankin". Pakoon pääsemällä pelastui ainoastaan toistaiseksi, ensinäkemään. Hän ei unohuttanut eikä anteeksi antanut, ei heltynyt rukouksilla, sulanut ei mairitteluilla, eikä lahjoillakaan leppynyt. Hän oli järkkämätön.

Kerran poikajoukkoon, joka oli kuningaspalloa lyömässä kentällä, toi muuan toveri viestin, että Paljas-Pekka on ottanut varkaan kiinni.

Viestintuoja oli pieni kyssäselkää olento, touhukas, vähän naurettavan miehekkäs ja totinen sanoissaan. Innokkaana urheilun ystävänsä hän oli Pekkojen harras ihailija, niin että anteliaasti jakoi heille ristiäisnaisistaan, joita hänellä oli runsaasti ja usein, kun hänen hitinsä oli kätillä. Paljas-

Pekka oli hänen jumalansa. Hän itse oli nähnyt tuon suuren tapauksen, käynyt kertomassa taloissa ystäville ja tuttaville jos tuntemattomille ja joussut sitten tänne kentälle niin, että oli aivan läheksyksissään.

Poikain leikki jäi kesken, kaikki kerääntyivät maratonjuoksijan ympärille kuuntelemaan yhteen ahtautuneina kuin lampaat.

Tapaus lyhimmittäin oli seuraava:

Pekka näkee miehen juoksevan katua ja kauempana jäljessä toisia miehiä huutaen: Ottakaa varas kiinni! Mies poikkeaa mutamaan pihaan. Pekka jälkeä. Mies hyppää talojen väliselle aidalle mennäkseen toiseen pihaan. Mutta siihen kun mies on mahallaan aidalla, on Pekka jalassa kiinni kuin ankkuri. Mies koettaa potkia reutoa, mutta Peka pysyy jalassa kuin takkiainen. Mies laskeutuu maahan ja potkaisee Pekan irti jalastaan, hyppää uudelleen aidalle, mutta silloin taas on Pekka-kin sähässä kiinni kuin sisukas koira. Mies laskeutuu toisen alas ja sieppaa tupestaan puukon. Mutta silloin kuuluu häni: Seis, mies, muuten ammun! Poliisi oli ehtinyt siihen.

Maratonjuoksija lopetti kertomuksensa ylistyksellä:

"Ei koko Suomessa eikä Timpuktussakaan ole sellaista poikaa toista kuin Paljas-Pekka!"

Ahtautuneen joukon läpi tunkeutui kiireellä sankari itse, joka kertomuksen aikana oli saapunut paikalle. Tuimana hän asettui kertojan eteen ja tiuskasi:

"Mitä sinä sanoit?"

Kaikki ymmärsivät mistä oli kysymys: luvattomasta ni-

mestä. Mutta puoltajia ilmestyi. Selitettiin, että syytetty oli vain kiittänyt, kehunut ja ylistänyt Pekkaa. Joku, joka oli huomannut Pekan tulon, sanoi:

"Olithan itsekin kuulemassa, miten hän ylisti sinua."

"Mutta mitä varten hänen tarvitsi n i i n sanoa."

Paljas-Pekaksi, ymmärrättehän!

Todistettiin yhteen ääneen, että kanteenalainen ei ollut n i i n sanonut kuin yhden ainoan kerran innostukseen vallassa.

"Ei kertaakaan eikä milloinkaan!" kuului laki.

Pekan Homeros pyysi, ettei Pekka löisi häntä kuin kämmenellä poskelle yhden kerran ja vain vaaksan pästä.

Sen verran Pekka myöntyi. Mutta maratonjuoksijan hahmo oli koko päivän kuin puolikypsä puolukka: toinen puoli punainen, toinen valkoinen.

Niin järkähtämätön oli tuo pieni, mutta vanterra, muuten aina hyvätuulinen ja naureskeleva, mutta vihassa tuimakatseinen ja lyömään nopsa- ja ropsakätinen Pekka.

Itse hän ei myöskään koskaan käyttänyt toisille haukkumanimillä eikä arkaan kohtaan koskettelua, ei vihamiehilleenkään - paitsi yhden ainoan kerran sankaritoverilleen ja kaimalleen, ja omaksi niinkuin kaikkien muittenkin ihmeeksi hyvin huonolla menestyksellä.

Sakki oli silloin ongella Pitkänsillan, muutaman kauas mereen pistävän aallonmurtajan päällä. Se oli eräillä tuulilla erinomainen onkipaikka, josta sai paljon ja suuria ahvenia. Mutta senpä vuoksi siitä oli usein tapeltavakin. Niin-

pä nytkin tämän sakin oli pitänyt apaja valloittaa myllytulililaisilta ja sitten torjua suurempilukuisten kuusiluotolais-
ten ryntäys. Lujasti ja hurjasti oli sakki saanut taistella,
mutta sen vaivat ja urhoollisuuden palkitsikin kalajumala
harvinaisen runsaalla saaliilla.

Mikä lienee ollut vikana, ettei Ahti suostunut kuiten-
kaan Paljas-Pekkaa. Kun muut nyhtivät sillalle ahvenenkörre-
jä minkä ehtivät, niin hän sai vain silloin tällöin erehdyk-
sen kaupalla kaikkein tyhmimpiä ahvenia, niinkuin Mylly-Pekka
lasketteli leikillisesti. Onneton Pekka koetti siirtyä pai-
kasta toiseen, anastaen sijan aina siltä, joka ensin sai. Tätä
menettelyä vastaan alettiin napista. Mutta Pekka selitti, et-
tä hänellä on oikeus valita, minkä paikan vain tahtoo:

"Katsokaa!"

Hän näytti housujaan, joitten toinen lahe oli halki ta-
kaa haaroja myöten. Se oli merkki, että hän oli ollut taiste-
lussa mukana.

Toiset olivat häneti. Sehän täytyi myöntää, että Paljas-
Pekka oli tapellut kuin poika. Ja niin alistuivat siihen, et-
tä kun vain Paljas-Pekka viittasi jotakin poikaa siirtymään
pois, että hän pääsee tilalle, niin seurasi toinen viittausta
kuin nöyrin alamainen.

Sitten sai Mylly-Pekka oikein suuren ahvenen, ahventen
ahvenen, niinkuin hän sanoi. Hän nosti pian toisen melkein
yhtä suuren. Silloin Paljas-Pekka nousi, meni Mylly-Pekan luo
ja viittasi häntä siirtymään.

"Ongi sinä, kaima, eläkö herrastele tyhjää", sanoi Myl-

ly-Pekka leikin viistoon eikä ollut tietävinkään Pekan vaatimuksesta.

"Minä tulen siihen onkimaan", sanoi Paljas-Pekka.

"Sinä kuljeksit ja turmelet kaikkien kalaonnen. Vete-
hinen ei huoli sinun huonoista onkimadoistasi. Mistä liene-
vät pahanhajuisesta tunkiosta", saneli Mylly-Pekka hänelle
ominaisella leikkisellä äänensävyllä ja pitkäveteisyydellä.

"Se on minun asiani", sanoi Paljas-Pekka ja komensi:
"Siirry, että minä pääsen siihen."

"Mihin siihen?"

"Siitä kohtaa onkimaan, toljake, etkö ymmärrä?"

"Ei tähän mahdu, kaima kulta, kun tässä on jo mylly ja
Pekka", vastasi Mylly-Pekka ja taas nosti ahvenen.

"Senpä vuoksi mene sinä siitä pois", sanoi Paljas-Pekka
jo kiihkeään.

"Elähän vielä, kyllä sinäkin sentään sovit tähän: tule
minun syliini istumaan", jurotteli Mylly-Pekka päästellen
ahventa ongesta.

Poiset pojat nauramaan.

Paljas-Pekka huomautti pojille, että Mylly-Pekka ei ol-
lut tappelemassa, ei myllytullilaisia eikä kuusiluotolaisia-
kaan vastaan, vaan oli tullut vasta paljon myöhemmin.

"Kun olit täällä ennemmin, niin olisit valinnut tämän
paikan ja onkinut kaikki suuret ahvenet, ettei minulle olisi
jäänyt tätäkään", sanoi tämä tarkoittaen suurta ahventa, jon-
ka taas nosti.

Paljas-Pekka huomasi, ettei hän millään saa kaimaansa

lähtemään paikoiltaan, kun tämä väisti kaikki tuolla leikillä, jolle toiset nauroivat hyväksyvästi. Tappeluun saakka taas ei ollut aihetta eikä se vähällä olisi tullut mieleenkään, kun hän ei ollut koskaan Mylly-Pekan kanssa tapellut, siin että se oli aivan outo asia hänelle. Hän ei olisi enää välittänyt Mylly-Pekan paikalle pääsemisestä, vaan harmitti se, että hän jäisi alakynteen tässä yrityksessään ja niin nolosti alakynteen, sillä toiset naureskelivat jo hänen siinä toimetonna seistessään, kun Mylly-Pekka saatuaan ongesta irroitetuksi viimeisen ahvenen viskasi taas onkensa veteen.

Paljas-Pekka poistui ja astui ankimiesten riviä toiseen päähän, ja silloin kuului nauruntyrskettä. Mutta Paljas-Pekka ajatteli: antaa niiden nauraa, nauravat vielä Mylly-Pekallekin. Ja istuttuaan sinne kauas rivin toiseen päähän hän viskattuaan ongen veteen huusi:

"Mylly-Pekka, hoi!"

Siihen vastasi Mylly-Pekka:

"Hoi, kaima! Joko kala keppiäsi syö?"

"Ei, vaan mylly palaa!" oli Pekan vastaus.

Sellainen naurun purskahdus kuului pitkin riviä, että se oli kuin räjähdyslaukaus. Ja pojat kurottausivat katsomaan, minkä näköisenä Mylly-Pekka lähtee pois.

Varmaan nyt itkeä!

Mylly-Pekka istui paikallaan ja hiljaisuuden tultua -
sanoi:

"Kuules, kaima! Minä näiltä ahvenilta en jouda sammuttamaan myllyä. Mutta juokse sinä, jolla niin on hyvää aikaa."

Pojat hölmistyivät, mutta Paljas-Pekka ei. Hän nousi ja sanoi:

"Pojat! Katsokaa: minä lähden tulipaloon."

Ongenvapa kädessä hän juoksi lyhyin mutta tihein askelin matkien siten kiireistä juoksua. Juoksi Mylly-Pekan luokse. Hän suuntasi ongenvavan Mylly-Pekan päätä kohden kuin ruiskunletkun ja sihitti suullaan matkien ruiskusta tunkevaa vesisuihkua.

Onginta lakkasi, ja kaikki nousivat katsomaan tätä uutta näytelmää. Pekkakin nousi. Hän rauhallisesti kokosi kalansa ja laittoi tavaransa lähtöä varten valmiiksi. Paljas-Pekka intoutui ruiskuttamisessa: suu sihisi ja suhisi ja rätisi ja paukkui kuin tavattomalla voimalla ruiskusta purkautuva vesisuihku. Ja pojat nauroivat hohottivat.

Mylly-Pekka keskellä tätä voimakkainta ruiskutusta kääntyi katsomaan kalmaansa ja aivan kuin merkiksi, että jo riittää, nosti pystyyn - peukalonsa.

Poikain nauru katkesi kuin puukolla leikaten, sillä jokainen jännittyi odottamaan, mikä nyt seuraa tätä odottamatonta käännettä.

Se oli niin merkillisesti pystyssä tuo peukalo, että Paljas-Pekka heti hölmistyneenä lopetti ruiskutuksensa ja ruiskunletku putosi maahan kuin herpoutuneista käsistä.

Vaikka miten ärsyttävällä äänellä olisi hokenut: "Paljas Pekka kuin peukalo, ei housuja, ei paitaa", niin se ei olisi Paljas-Pekkaa niin suututtanut kuin tuo Mylly-Pekan pysty, ääneton peukalo.

Miten oikeastaan kävi, sitä ei olisi kukaan voinut selittää, mutta kerran vain huiskahti Paljas-Pekan käsi, ja Mylly-Pekka horjahti pitkän pituuttaan siltaan kuin puukonpistosta.

Mylly-Pekka ponnahti pystyyn ja sitten ei kuin muutamia nopsia liikkeitä, niin Paljas-Pekka killui hänen käsissään ilmassa hänen päänsä päällä kuin kevyt heinäsäkki. Ja näytti siltä, että Mylly-Pekka aikoi iskeä vihamiehensä siltaan niin kuin oli aina iskenyt ahvenen tappaissaan sen.

Hänen notkea vartalonsa tekee voimakkaan liikkeen ja Paljas-Pekka puulautuu kuin pölkkyy püstikkaa - mereen.

Loiskaus! Vesi pärskyy korkealle ilmaan ja sillalla seisovien poikain kasvoille. Vedenpinnalle jäivät Paljas-Pekan ruskeat housut suurena kuplana kellumaan aalloille. Ja haudan hiljaisuuden vallitessa Mylly-Pekka pojille sanoo, hyvänshyvinen hymy lapsekkailla kasvoilla:

"Vieläkö, pojat, mylly palaa, vai joko sammui?"

Pojat hänetköminä katsoivat häntä kuin aivan vierasta henkilöä, jota eivät koskaan olleet nähneet. Hän näytti heistä nyt niin suurelta, jättiäiseltä, joka koko tämän heidän laumansa olisi voinut puhaltamalla puhaltaa mereen kuin höyhentukon.

Tuota jättiäisistäkö he olivat pilkkailleet, ajattele-matta ja arvaamatta, että hän olisi voinut rutistaa ja lutistaa jokaisen heistä sormensa päällä niinkuin he rutistivat imevän säksken.

Poikia kauhistutti!

Mylly-Pekka lähti joukosta ongenvapa olkapäällä ja suu-

ri kalakimppu riippuen vartaassa kädestä, astui taakseen kat-
somatta. Pojat tšhystivät hänen jälkeensä niin kauan kuin hän
näkyi.

Sitten joku sanoi:

"Minkähän vuoksi se ei ole meitä kurittanut koskaan?"

Se tyhmä poika sanoi:

"Ei varmaan ole viitsinyt meitä raukkoja."

Paljas-Pekka ui siltaa kohden housut hampaissa. Pääs-
tyhän joukkoon hän iski mähän housumyytynsä siltaan että lok-
sahti, asettui seisomaan poikain eteen veden norosinaan juos-
tessa paidan helmasta ja sillä kähnellä kuin olisi kehnut
omaa urotyötään hän huusi:

"Näittekö te, pojat, miten hän minut viskasi?"

Nyökäytettiin päätä.

Paljas-Pekka kohotti oikean kätensä kuin valan vannoak-
seen ja sanoi:

"Pojat! Tuo Mylly-Pekka on jumala!"

x x

x

Toiset olivat vielä lasten kirjoissa ja lasten toimissa,
ongella sillan päässä ulapan kähellä, kun suuri frekatti pul-
listunein purjein lähti aurinkoiselle ja aaltoilevalle merel-
le, ja kyssäselkän maratonjuoksija tuli läheltään ja viittasi
laivaa sanoen:

"Tuossa ne nyt menevät, Pekat."

Ne olivat jo meripoikia.

Menivät avaraan maailmaan kipeämähän miehen tasalle.

Kuuluu nyt toinen heistä, Mylly-Pekka, olevan kapteenina omassa pienessä laivassaan, jolla purjehtii suuria maailman meriä, toinen Pekka perämiehenä ulkomaalaisessa höyrylaivassa. Ja kunnan miehiä kuuluu tulleen kummastakin. Mikäs on tulla kunnan miehiä kunnan pojista.

Tavatessaan toisensa kai puhelevat lapsuutensa aikaisista tuhmuuksista, nauravat niille ja omillekin heikkouksilleen. Paljas-Pekka nauraa peukalolle ja toinen Pekka myllyn palolle. Tuskin huomaavat, että heillä on vieläkin arka kohtansa kummallakin, vaikka se vain on siirtynyt johonkin toiseen paikkaan. Se on heillä niinkuin se on kaikilla. Eikä siitä kukaan pöläse, ennenkuin kuolee - silloin pöläsee!

A. Timonen

11. Nuotio saarella.

Syysyön pimennoissa ei aaltoja näy, mutta sitä voimakkaampaa on niiden kohina, etenkin kivikkorannassa. Aalto ajaa aaltoa, ja aivan tuntuu, kuin kullakin niistä olisi oma tarinansa kerrottavana. Eikä yksikään ehdi sanoa sanottavaansa loppuun, vaan joutuu keskeyttämähän sen jännittävimmällä hetkellä. Uusi aalto kiirehtii vaimenneen tilalle, lyöden voimistuvalla kohinalla kuin tulostaan tiedoittaan.

Tuossa kohinassa on jotakin, mikä muistuttaa ihmiselämää. Kuinka monelta heikkeneväkään voimat tai keskeytyvät kokonaan juuri siinä iässä, jolloin tekisi mieli eniten tehdä ja elämäkokemus on antanut siihen parhaan taidon!

Rantametsä humisi moniäänisesti - nuoret männyt vie-

nosti suhahdellen, vanhat petäjät arvokkaasti kohisten. Tuohon syysyön suureen sävelmään yhtyi muitakin ääniä, soiden ja hukkuen aaltojen harvassa ja tasaaisessa rytmissä. Jokaisen aallon vaimenemista seurasi aina kumea jysähdys ja sitten soinnukasta raudan helinää. Aallot pieksivät tukkeja kiviä vasten, vahva rautakettinki kiristyi ja löyseni joka kerta helisten heleästi.

Oli niin pimeä, ettei näkynyt aaltoja, ei rantapetäjiä eikä vedessä keinuvia tukkejakaan. Rantakallio, metsä, möyryvä järvi ja taivas olivat yhtä ja samaa syksyistä yötä, joka kohisi rytmikkäästi jymähdellen ja helisten.

Sysimustaan syysyöhön oli ilmestynyt avuton nuotio. Se yritti levittää valoaan rosoisiin petäjänrunkoihin vain ajoittain onnistuen siinä. Nuotion sytytyspuuhissa verkalleen liikuskeleva mieskin näkyi vain ajoittain ja sitten taas peittyi savuun, pimeyteen tai tuulen sinkoamiin kipinäryöpyihin.

Vähitellen nuotio kuitenkin yltyi palamaan, kunnes roihui iloisesti. Tuulessa kisailevat liekit alkoivat yhä ahnaammin nuoleskella kivenkoloon ladottuja tervaksia.

Mies heristi kuuloaan ikään kuin aaltojen rytmikkäissä kohinassa ja rautakettingin helinässä olisi ollut hänelle jostain uutta tai outoa. Sitten hän istahti nuotion viereen kivelle ja sytytti tupakan.

Liekit pääsivät yhä enemmän valloilleen. Nuotio hurisi ja paukahteli. Ihminen oli täällä autiosaarella tuonut syysyön kohinaan uusia ääniä. Itse hän istui ääneti. Istui ja

tupakoi.

Hän tuns i jalkojansa jomottavan. Koea syvysö tuntu i niiss äkin. Hän oli jo aikeissa riisua saappaansa lämmitäl-
läkseen jalkojaan, mutta sitten jättikin sen tekemättä. Edes-
sä oli vielä illallisaskareita, ja väsyttikin niin, ettei
tehnyt mieli muuta kuin istua.

"Taas on tullut syksy", mietiskeli mies tuntiessaan
tuulen koleuden hartioissaan. Hän työnsi nuotioon uusia ter-
vaksia. Eipäs ole tullut aikaisempina vuosina huomattua, mi-
ten kolea tuo syystuuli saattaa olla. Mutta nyt hän alkoi sen
jo huomata, kun oli kuutisenkymmentä syksyä luissaan tunte-
nut.

Ulapalta alkoi kantautua uusia ääniä. Ei mies ollut äs-
ken suotta kuuluaan heristänyt. Moottorin papatusta sieltä
sittenkin kuului. Mies nousi oikein seisomaan. Sitten hän läh-
ti verkalleen rantaan tuntematonta tulijaa vastaan. Kun moot-
torin ääni oli tullut kyllin lähelle, hän huusi pimeyteen:

- Pysäytä kone, muuten ajat kiviin.

Moottori vaimenikin heti. Pimeydestä alkoi hämmöittä
pahasti keikkuva vene. Mies kahlas i veteen ja sai veneen ko-
kasta kiinni. Veneestä hyppäsi kaksi sadetakkeihin pukeutu-
nutta miestä hänen avukseen - toinen lyhyt ja hidasliikkeinen,
toinen pitkä ja voimakas. Sen mies huomasi heti, kun pitempi
tulijoista oli saanut veneen kokasta kiinni.

Niin he vetivät veneen korkealle rantaan ja lähtivät
nuotion luo.

- Yksinkö te täällä olettekin saaren isäntänä? pitempi

mies kysyi katsellen ympärilleen.

- Yksinhän minä... urahti siihen mies nuotion lähestä.

Miehet mittailivat toisiaan salaviihkaa katseillaan.

Toinen tulijoista, lyhyt ja tanakka, näytti jo ikämieheltä
häinkin. Ruskeat viikset roikkuivat märkinä. Hän riisui sa-
detakkinsa nuotion kuivattavaksi, otti lakin päästään ja kam-
pasi harvaksi käynyt tukkaansa. Pitempi mies näytti vielä
varsin nuorelta. Hän istahti kivelle ja ojensi pitkät jal-
kansa miltei suoraksi tulen rajaan. Saaren isäntä oli kaikis-
ta vanhin. Hänen käyntinsä oli verkkaista ja hartiat olivat
painuneet kumaraan.

- Kalastamassako sitä ollaan? nuorukainen kysyi saaren
isännältä.

- Jotain sinne päin. Noita tukkeja pitäisi kalastella
kasaan... kun niitä ajelehtii vähän joka paikassa.

Tulijat vilkaisivat ukkoon epäillen. Vanhalta näytti
tukkien kerääjäksi.

- Yksinkö te olettekin? kysyi ruskeaviiksinen taas.

- Yksin. Vaikka on meitä kokonainen prikaati, mutta mi-
tähän tänne saarelle olisi kannattanut kaikkien tulla. Kyllä-
hän nuo tukit tuosta vie yksinkin kun tuuli vain tyyntyisi.

- Onko teillä perhettä?

- Olihan minulla poika. Tukkimies häinkin...

Toiset vaikenivat hämillään. Ukko sanoi pojastaan men-
neessä ajassa. Sattuuhan sitä, että poika jättää vanhuksensa
kun jaloilleen pääsee.

Ruskeaviiksinen alkoi kiskoa jalastaan märkiä saappai-

ta.

- Kyllä se tekee hyvää tuo nuotio! nuorukainen muutti puheenaihetta hieroen kohmettuneita käsiään miltei liekkien päällä.

- Jos tätä nuotiota ei olisi näkynyt, niin meille olisi voinut käydä hullusti, myönsi hänen kaverinsa. - Siellä on pimeä kuin säkissä ja keikuttaa niin pirusti, ettei tiedä, missä päin ranta milloinkin on - sen voi luulla olevan vaikka alhaalla.

- Kuka teidät ajoi yön selkään tällaisella myrskyllä? ukko kysyi.

- Oltiin vähän kalastelemassa, selitti ruskeaviiksinen asetellen sukkia kepin varaan. - Paluumatkalla pysähtyi moottori.

Nuorukainen selitti tarkemmin:

- Kone on jokin vanha saksalainen rämä. Saimme rassata sitä kolmisen tuntia ennen kuin löysimme vian. Magneetossa oli lyhytsulku. Sitten tuli pimeä ja nousi myrsky.

- Ei tuollaiseen aallokkoon ole huonoilla vehkeillä menemistä.

Ruskeaviiksinen huitaisi halveksivasti kädellään:

- Ei tämä vielä ole mitään. Minä jouduin kerran pahempaankin mylläkkään, mutta perille vain tulin.

Vanhus sanoi siihen verkalleen:

- Minun poikani lähti tuollaiseen mylläkkään, eikä ole palannut.

- Niinkö? nuorukainen sanoi huolissaan ja veti kellonsa

esille. - Joko kauan sitten!

- Kolme vuotta.

Nuorukainen työnsi nolostuneena kellonsa takaisin siihen vilkaisevaksi. Syntyi kiusallinen hännettömyys. Ruskeaviiksinen rykäisi jotakin sanoakseen. Mutta mitäpä siihen olisi osannut sanoa?

Vanhus nousi ja lähti rantaan selittäen:

- Pitänee katsoa, etteivät aallot hakkaa sitä minun venettäni.

- Odottakaa, minä tulen auttamaan, jos se pitää vetää ylemmäksi, nuorukainen ehdotti avuliaana.

Vanhan uittomiehen vene oli vedetty tuulelta suojaan pienen niemekkeen taakse, mutta selältä vyöryvien aaltojen mainingit löysivät tiensä sinnekin. Ne kiertelivät kohisten kivien välissä ja nostivat pärskeitään veneen perää tavoitellen. Täällä tuulen suojassa olivat ne parikymmentä tukkiakin, mitkä ukko oli saaren rannoilta kerännyt pois viettäviksi. Mainingit pieksivät niitäkin ja helisyttivät rautakettinkii.

- Vedetäänpäs venettä hiukan ylemmäksi, nuorukainen ehdotti. - Ette te kuitenkaan voi lähteä minnekään ennen kuin tuuli tyyntyy.

- Voihan tuon nykyistä.

Saatuaan veneensä ylemmäksi vanhus kohenteli vielä purjekangasta, jolla veneen keskelle asennettu moottori oli kalettu.

Ruskeaviiksinen mies torkkui nuotion häressä, mutta heräsi kun toiset tulivat takaisin. Yhdessä he hakkasivat havu-

ja vuoteeksi sekä tuulelta suojaksi. Sitten voitiin ryhtyä rauhassa illalliselle.

Kuuma tee virkisti mieliä. Ruskeaviiksinen osoittautui puheliaammaksi kuin ensin oli näyttänyt. Hän alkoi puhella vanhukselle ystävällisesti:

- Noita tukkeja on tosiaan kaikkialla rannat täynnä. Ihan ihmetyttävä tuollainen vastuuttomuus. Kukaan ei ajattele, miten monen ihmisen työn takana ne ovat olleet. Niistä on pitänyt maksaa moottorisahureille niiden kaatamisesta, traktoristeille juontamisesta, nosturien käyttäjille, ajureille, mittamiehille... Ja sitten ne jätetään mätänemään pitkin rantoja. Jos lasketaan, niin yksistään Karjalassa hukataan sillä tavalla satoja tuhansia ellei miljoonia ruplia.

Toiset eivät yhtyneet keskusteluun. Ehkä nuo laskelmat eivät kiinnostaneet heitä, tai he olivat kuulleet siitä liian usein. Ruskeaviiksistä tuo hännettömyys aivan loukkasi.

- Ja kaikki me olemme valmiit puhumaan valtion eduista...

Aallot pauhasivat rantakallioissa omaa suurta tarinaansa. Männyt humisivat levottomina ja kipinät kieppuivat nuotion yllä kirkkaasti hehkuen ja sammuen sitten äkkiä aivan kuin mielettömyyttään häveten. Nuotio paahtoi toisinaan liiankin kuumasti, mutta miehet eivät välittäneet siirtyä syrejemmälle.

Ruskeaviiksinen jatkoi torailuaan:

- Onko sekään laitaa, ettei tukkien keräilyyn löydetä suurempaa joukkoa tai nuorempia miehiä!

- Jaa, mutta eiköhan torkahdeta vähän, vanhus keskeyt-

ti hänet suorasukaisesti.

Nuorukainen otti kirveen ja lähti hakemaan yön ajaksi lisää puita. Palattuaan hän näki ukon jo nukkuvan. Hänen ka-verinsa kääntelehti kiusaantuneena parempaa lepoasentoa etsien ja motkottaen:

- On tämähkin olevinaan vapaa-ajan viettoa, kun pitää lähteä tähän vuodenaikaan tällaiselle matkalle. Sinä se minua yllytit.

Nuorempi ei vastannut. Ehkä hän todella tunsí itsensä syypääksi.

Kului hetkinen ja syysyön monihäniseen elämään oli lisääntynyt vielä uusia häniä - nuotion viereen nukahtaneiden miesten tasaista kuorsausta.

Oli kulunut pari, ehkä kolmisen tuntia. Tuuli ylti yhä. Raskaat aallot löivät rantapaasiin niin, että koko saari tuntui vavahtelevan. Metsäkin kohisi entistä voimakkaammin.

Äkkiä vanha uittomies heräsi ja jhi levottomana kuulostamaan. Mitään uutta ei olisi pitänyt tapahtua. Tuuli vain oli voimistunut, se kohisi latvuksissa, ja pilvien takaa kurtisteli himmeä kuunsirppi. Ulapalla oli hiukan valoisampaa kuin iltayöstä. Vanhus kavahti silti levottomana seisomaan.

On luonnollista, jos jokin uusi, odottamaton häni herättää nukkuneen ihmisen. Mutta yhtä luonnollista on sekin, että jonkin hänen vaikeneminen saa ihmisen heräämään. Rintamamiehet muistavat, että äkkiä syntynyt hiljaisuus saa varmasti hereille tykkitulen jylinässä nukahtaneen sotilaan.

Vanha uittomies oli herännyt siihen, kun rautakettingin

helinä lakkasi kuulumasta. Se oli kuulunut vielä äsken, siitä hän oli ihan varma, vaikka olikin nukkunut sikeästi. Nyt ei kuulunut helinää, vaikka muut äänet olivat voimistuneet.

Hän meni kiireesti rantaan. Eikä hän ollutkaan erehtynyt. Tukit, jotka hän oli kiinnittänyt köysillä toisiinsa ja sitten rautakettingillä rantaan, olivat poissa. Kettinki oli kaatanut männyn, johon hän oli sen kiinnittänyt.

Vanha mies palasi nuotion luo ja ilmoitti nukkuville:

- Puut ovat menneet menojaan...

Hän sanoi sen hiljaa, mutta toiset heräsivät heti.

- Mitkä puut? ruskeaviiksinen sunnuntaikalastaja kysyi kllistyneenä unenpöpperössä.

Nuorukainen käsitti nopeammin, mistä oli kysymys.

- Mutta nehan olivat kettingillä kiinni.

Vanha uittomies sanoi lyhyesti:

- Minun pitää lähteä niitä etsimään.

Miehet ponnahtivat ylös ja tühylivät kuunsirpin valaisemalle ulapalle.

- Se on hulluutta lähteä tällaisella myrskyllä ulapalle, julisti ruskeaviiksinen.

Vanhus ei ryhtynyt väittelemään, vaan otti keksinsä maastata.

- Kuulkaa, tehan hukutte sinne, yritti nuorukainen estellä.

- En minä voi niitä niin vain päästää. Vanhus oli lujana päätöksessään. - Koko päivän työ menisi hukkaan. Ja jos ne nyt menee, niin sitten niitä et kyllä löydä.

- Ei niitä löydä nytkään, vähitti vanhempi kalastaja. -
Hukutte vain sinne jäljettömiin.

- No niin, näkemiin sitten. Minä lähdän.

Vanhus lähti kiireesti venettään kohti. Nuotion luo
jääneet katsoivat neuvottomina toisiinsa.

- Tappaa se itsensä, hullu ukko! manasi ruskeaviiksi-
nen.

Vene oli niin korkealla, että vanhuksen oli vaikea
saada sitä vesille. Hänen ponnistelllessaan sen kimpussa juok-
si nuotion luo jäänyt nuorukainen avuksi. Heidän voimillaan
vene solui heti kiviltä veteen ja alkoi keikkua mainingeissa.
Vanhus ehti vaivoin päästä korkean laidan yli veneeseen. Nu-
orukainen loikkasi perässä tajumatta itsekkään, mitä tekee.
Heidän ohjaillessaan venettä kauemmaksi rantakivikosta, juok-
si nuorukaisen kaverikin rantaan.

- Oletteko te pätkähulluja molemmat? huusi hän suuttu-
neena. - Ettekö näe, minkälainen aallokko siellä on! Kuulkaa
nyt järjen ääntä!

Riivatut eivät kuunnelleet järkipuhetta. Vanhus otti
purjekankaan koneen päältä ja alkoi käynnistää moottoriaan.
Kuului raudan kolinaa ja koneen katkonaista sihahtelua, mutta
se ei tahtonut päästä käyntiin.

- Karburaattoriin on tainnut mennä vettä, arveli van-
hus.

- Tulkaa hitossa takaisin! kuului rannalta.

Viimein kone alkoi säkättää. Vanhus tarttui ruoriin. Ja
kohta he olivat päässeet saaren suojasta ulapalle. Vene alkoi

nousta ja laskea uhkaavasti. Aallot löivät pärskeittäin yli laidan.

- Näetkö sinä niitä? vanhus alkoi sinutella nuorukaista.

- Tukkeja, nimittäin.

- Pirustako ne näkee. Nuorukainen nousi seisomaan pidellen lujasti hytin seinästä kiinni.

- Suoraan myötätuuleen niillä kai on aikomus mennä. Vanhus ohjasi venettä niin, että aallot löivät suoraan takaa.

Ajoittain tuntui siltä kuin vene olisi noussut jonnekin ylämäkeä. Silloin kone kävi raskaasti. Aaltojen nopeus oli suuri, vinhempi kuin moottoriveneen. Aalto hurautti vinosti ohi, silloin kokko kääntyi alaviistoon, ja kone alkoi ulvoa potkurin joutuessa hetkeksi ylös veden pinnasta.

- Hyvin menee! kehu vanhus.

- Älähän kehu vielä.

Heidän piti miltei huutaa toisilleen, että se kuuluisi kohinan ja koneen papatuksen yli.

Äkkiä he alkoivat kuulla takaapäin toisenkin moottorin säkätystä.

- Hulluksiko se tuo minun kaverinikin on tullut? Nuorukainen alkoi nauraa.

- Katso, katso eteesi, komensi ukko. - Sinä kun näet paremmin.

Pian he saivatkin näkyviinsä aalloilla keikkuvan pitkän tumman juovan. Puut eivät olleet ehtineet sen kauemmaksi.

- Tuossa ne nyt ovat!

Nyt alkoi pahin mitä tulla saattoi. Koneen pysähdyttyä

aallot tempasivat veneen saaliinhimoisina valtoihinsa. Ukko ojensi keksin saadakseen tukeista kiinni, mutta mäkiskäskin sen ohi veteen, ollen vähällä kaatua.

- Ohjaa airoilla! komensi hän nuorukaista.

Raskas vene ei helposti totellut tässä veden myllerryksessä. Vanhus itse istui airoihin ja antoi keksin nuorukaiselle. Heidän vaihtaessaan paikkaa löi suuri vesiryöppy laidan yli, sitten toinen. Kuuma kone sihisi ja höyrysi.

Ukolta pääsi kirous. Hän sinkosi purjekankaan moottorin päälle ja alkoi hammasta purren soutaa alusta tukkien luo.

- Iske lujasti keksi, että se pysyy! hän komensi toista.

Nuorukainen iski pari kertaa ohi, sitten sai viimein lu-
jan otteen puuhun.

- Vedä nopeasti!

Toinen moottori papatti yhä lähempänä.

- Tuossa on köyden pää. Sido se kettinkiin. Ei, odota, et
sinä osaa...

Vanhus tuli perään ja alkoi haroa airoilla kettinkiä vedestä. Saatuaan sen viimein käsiinsä hän alkoi sitoa siihen köyden päätä. Nuorukaisen täytyi pidellä toisella kädellä lujasti keksistä ja toisella ukon takista, ettei tämä olisi keikahtanut järveen laidan yli kumartuessaan. Ja vene keikkui miltei kaatumaisillaan. Vettä tuli perästä sekä laidan yli.

- Valmis on!

Toinen moottori lakkasi papattamasta aivan heidän vi-
rellään.

- Vieläkö te olette hengissä? kuului sieltä.

Kukaan ei joutanut vastaamaan. Ukko alkoi käynnistää konetta. Se ei taaskaan tapahtunut helposti veneen keikkue-
sa. Nuorukainen käänsi sillä aikaa veneen kokkaa takaisin rantaan. Viimein kone saatiin käyntiin. Köyden kiristytessä vene nytkähti niin että miehet olivat kaatua, sitten kuului läiskähdys ja vene lähti villettämään vapaasti aaltoja vastaan.

- Poikki meni, perkele, ukko kirosi ja suuttui nuorukaiselle. - Mitä hittoa sinä meinaat kun käännät veneen tuonne? Eihän siinä kestä mikään.

- Kyllä te olette hulluja! kuului toisesta veneestä taas.

- Ole vaiti jos et osaa auttaa! sinkautti ukko sinnekin päin.

Kettingin ja köyden sitominen uudestaan siihen oli yhtä vaikeata kuin hakenkin. Vettä vaan tuli laidan yli hakeis-
tä enemmän.

- Eihän nyt enää sotke niitä airoillasi, ukko neuvoi apulaistaan. - Anna vaan veneen olla myötätuuleen. Souda suoraan, että köysi olisi kireällä.

Sitten ukko käynnisti koneen. Tällä kertaa se tapahtui-
kin äkkiä. Vene ei enää nytkähtänyt köyden ollessa kireällä. Tukit alkoivat totella koneen voimaa, se tuntui heti. Silloin ukko alkoi kääntää moottoriaan loivassa kaaressa saarelle päin.

- Kas näin se pitää tehdä! ukko oli nyt tyytyväinen. - Tuossa on kauha. Mätkä vettä tai painutaan pohjaan.

Liekö nuorukainen kuullut puoliakaan ukon ohjeista siinä melussa, mutta kauhan hän otti ja alkoi tehdä työtä kaskettyä. Samalla hän vilkui huolestuneena taakse päin. Toisen moottorin häntä ei enää kuulunut. Aallot löivät nyt edestä ja tukkilauttaa hinaava alus keikkui vimmattusti. Vettä ryöpsähteli hytin yli veneeseen.

Viimein alkoi toisenkin moottorin häni taas kuulua.

- Se on sellainen vanha saksalainen rämä, nuorukainen ei voinut olla sanomatta kysäksidessään vettä veneestä.

Vasta nuotion häressä he huomasivat, kuinka märkiä he olivat. He lisäsivät puita, liekit nousivat miltei miehen korkeudelle. Siinä passasi jo riisuutua ja kuivailla vaatteita.

- Jaa, mutta meidän emme ole tutustuneetkaan, hoksasi nuorukainen vasta nyt. - Tämä minun kaverini, Matvejev, on mekaanikko, vaikka ei osaa omaa konettaankaan hoitaa. Minä olen vain Vasja, niitä urheilujärjestön miehiä...

- Kyllä me ollaan jo tarpeeksi tuttuja, väitti ukko hymyillen.

- Kuinka sitä teitä saa tittelöidä? kysyi Vasja.

- Uittomieshän minä vain olen. Nikolai Petrovitsh Gappojevin nimen kohdalle olen tavallisesti kuitannut palkistalle.

- Mutta sisua sinulla on, sen minä sanon! Matvejeviksi esitelty ylti kehumään ukkoa. - Joko sinulla on paljonkin ikä?

- Onhan sitä jo jonkin verran.

- Eikö se ala jo kohta olla eläkeikäkin lähellä? uteli Vasja.

- Onhan se jo ollut parisen vuotta sitten, mutta kun tässä on ollut aina muita kiireitä...

Syystuuli raivosi yhä. Ulapalta tulleiden oli hyvä lämmitellä nuotion ääressä.

Ei se vanhuksen sytyttämä nuotio kovin kauaksi näkynyt, mutta sitä paremmin se lämmitti niitä, jotka syysyö oli sen lähettyville tuonut.

Ja sitten alkoi aamu vähitellen sarastaa. Tuulikin heikkeni ikään kuin yöllistä myllerrystä katuen.

Vanhuksen moottori alkoi taas papattaa. Ei hänellä paljoa vietävää ollut. Parisenkymmentä tukkia vain. Eikä hän niistä mitään kiitosta odottanut. Päästyään prikaatiin hän kysyi vain, että mille lohkolle hänen nyt olisi ajettava.

Arvid Järnefelt.

12.

Maa kuuluu kaikille!^x

Matkoiltani laukon lakkomailla

Ihmeellisellä vuorella.

Nousemme, hyvä lukija, ihmeelliselle vuorelle, josta päin emme ennen ole maailmata katselleet.

En sano sitä vuorta ihmeelliseksi sen puolesta, että

x

Julkaistaan katkelmina.

maailma sieltäkäsikin näyttäisi muunlaiselta kuin se tähän päivään asti on aina ollut. Ihmeelliseksi sanon vuorta senvuoksi, että sinne näkyvien laaksojen olot, jotka alhaalla vaeltaessamme tuntuivat selviämättömän sekavilta ja moninaisilta, vuorelle noustuamme kikkii esiintyvät sellaisena kokonaisuutena, jota lapsikin pystyy käsittämään. Kysymme täällä laaksossa alituisen: mistä tulee, että toinen on köyhä, toinen rikas, että toisella on tarjona kaikki kehittymisen mahdollisuudet, toiselta puuttuu siihen välttämättömimmät edellytykset? Onko se maailman horjumaton järjestys vai onko se ihmisten autettavissa? Ja vastausta hakiessamme sekaannumme historiallisiin, taloudellisiin, lakitieteellisiin väitelmiin, jotka ainoastaan hämmäntävät yksinkertaista kysymystä mitään siihen vastaamatta. Mutta siltä vuorelta ei tarvitse kuin katsahtaa, ja koko kysymys on tuossa tuokiossa selvänä.

Siis nouskaamme.

Vuoren ylimmältä huipulta avautuu eteemme joka suunnalle mahtavana kokonaisuutena maanpinta. Se katoaa härettömiin siinä näkökuvioihin, kunnes sulautuu taivaan rantaan.

Olemme niin korkealla, ettemme voi nähdä mitään erikoisuuksia, ei peltoja, ei ihmisiä, ei asumuksia. Tiedämme ainoastaan, että tämä häretön maa ja kaikki sen loppumattomat luonnonrikkauudet ovat pienten, ihmisiksi sanottujen järkiolentojen käytettävissä. Ymmärrämme heti ensi silmäyksellä, ettei köyhyys maan päällä voi syntyä luonnonrikkauksien tai maan viljavuuden puutteesta; ymmärrämme, että tuo maa koskineen, vuoriaarteineen, viljavine laaksoineen, luonnon moninaisine voimi-

neen pystyisi elättämään tuhat kertaa enemmän väkeä kuin mitä maan pöhlä todellisuudessa on.

Niinkuin se aurinko, joka heittää mahtavat säteensä maailman yli, paistaa jokaiselle erotuksetta, niin tämä maa puolestansa tuntuu antavan yhtä järkkämättömän lupauksen ravita jokaista, joka tahtoo työtä tehden siitä ravintoa ottaa.

Ensimmäinen laki, mikä tämän vuoren ylimmältä huipulta meidän tietoisuuteemme painautuu, on, että maa on ihmisten yhteinen emo. Ylimmältä huipulta emme siis ollenkaan voi selittää, mistä syntyy erotus köyhien ja rikkaiden välillä - muulla tavalla kuin että toiset tekevät työtä, toiset eivät.

Mutta astuttuamme ylimmältä huipulta niin paljon alemmas, että jo näemme erikoisuuksia, on ensimmäinen huomiomme se, että kaikki luonnonrikkauksien lähteet ovatkin anastetut harvoin yksityisomaisuudeksi. Käyttämättömiä ravintolähteitä ja viljelemätöntä maata olisi paljon, mutta ei ole ainoatakaan ravintolähdettä, joka olisi ravintoa hakevan käytettävissä, ei ainoatakaan maatilkkua, joka ei olisi viljelemätönkin yksityisen omistajan raja-aitoihin suljettu.

Ja nyt näemme heti, että erotus köyhien ja rikkaiden välillä perustuu rikokseen vuoren ylimmältä huipulta ymmärtämämme lakia vastaan. Maaemon pyhä ravinnon lupaus on tehty tyhjäksi ihmisten puolelta. Kaikki viljelemättömät ja viljelykseen kelpaavat alueet ovat yhdessä viljeltyjen alueiden kanssa aidotetut yksityisten omistukseen. Ihmisenenmistö näin ollen on estetty vapaasti tekemästä työtä ravinnon saamiseksi maaemolta ja on sensijaan pakotettu kerjäämään työtä luonnon-

rikkauksien anastajilta, jotka tietysti maksavat siitä työstä ei sillä runsaalla mitalla, millä maaemo ihmistyötä aina pal-kitsee, vaan sen mukaan, millä arvelevat työmiehen pysyvän elossa, sitten kuin he ovat ottaneet ylijäämään itsellensä.

Me laskeudumme vielä alemmas vuorelta, niin että näämme jo ihmiskätkten töitä. On varhainen aamu. Näämme allamme kul-taisia vainioita, hedelmällisiä niittyjä ja kaiken keskuksena iloisen kartanon puutarhoineen, upeine navettoineen, tallei-neen. Kartanossa elää ihmisiä, jotka eivät koskaan ole auran kurkeen tarttuneet, jotka eivät osaisi tavallista aittaa panna, ei ojittaa maita, tuskinpa hevosta valjastaa, vasikkaa päh-s-tää, puuta kaataa. He ovat saaneet osakseen hienoinnan sivilis-tyksen, puhuvat vieraita kieliä, matkusteleivat ulkomailla, polttavat paperossia hopeisista koteloista. Maat ovat siis perin hedelmällisiä, vainiot antavat suuria tuloja, niityt elättävät satoja elukoita. Kaikki on mitä loistavimmassa kas-vussa, uhkuen runsautta ja hedelmällisyyttä.

Mutta missä on työväki? Renkituvassa sitä ei ole, vai-niolla ei sitä myöskään ole. Koko kartanossa ei ole työnteki-jöitä kuin kuskia ja sisäpiikoja. Nekin vielä nukkuvat. Kuka siis nuo uhkeat, suunnattomat pellot voimassa pitää, kuka ne lannottaa, kuka ojittaa, kuka kylvää, kuka perunamaat kyntää, kuka kesannot hestää, kuka heinän niittää ja latoihin ajaa, kuka elon korjaa ja riihittää, kuka sen myllyyn vie, kuka ra-kennukset korjaa ja uusia pystyttää, kuka pitää tiet ja sil-lat voimassa, kuka se työllä ja toimella ottaa maasta sen rik-kauden, jota se niin runsain määrin tarjoo?

Katsokaa pois tuonne metsäkylmille. Läheltä ja kauempaa, jopa peninkulmienkin päältä, hökkeleistä, joiden ympärillä on ainoastaan pieniä, laihoja peltotilkkuja ja korpimetsän keskellä, pitkin metsäpolkuja vaeltaa yksitellen keskusta kohden eri suunnilta satoja jalkamiehiä ja naisia tai kolistelee kivistä tietä hevospäiväläiset. Jo yöllä, ennen auringon nousua, on heistä useat lähteneet liikkeelle, jotkut jo edellisenä iltana, ehtiäkseen päivän alkuun kartanon vainioille. Sillä nämä ne tekevät kaikki kartanon työt. Nämä ne ovat, jotka lähtien peninkulmien takaa tulevat kartanon hyväksi työllänsä irrottamaan maasta niitä rikkauksia, joita se niin runsaassa määrin on valmis ihmisille jakamaan. Toisen puolen viikkoa he keuhisin ja syksyisin, kesäkuumalla ja talven pyryissä tekevät työtä kartanolle, toisen puolen viljelevät korpimaita omien hökkeliensä ympärillä.

Mitä maksaa kartanon isäntä näille ihmisille, jotka kaiken hänen työnsä suorittavat?

Ei yhtään mitään. He suorittavat nämä työt kartanon isännälle oikeudesta viljellä hänen korpimaitansa.

Vuoren ylimmältä huipulta emme ymmärtäneet köyhyyden ja rikkauden syyksi muuta, kuin että toiset tekevät työtä, toiset eivät. Nyt näkee lapsikin, että suhde onkin niin hyvin kuin päinvastainen. Lapsikin ymmärtää, ettei rikkautta ja köyhyyttä määrää työn tekeminen, vaan yksistään se, että muutamilla ihmisillä on kaikki luonnonrikkaudet hallussaan, joten heillä on käytettävänänsä sekä maatyöhön että tehdastyöhön nälkäpalasta saatavaa työvoimaa.

Tämän ymmärrettyämme voimme astua alas laaksoon ja katsella inhimillisiä oloja vähän toisilla silmillä kuin totuilla tavallisilla.

Kun siis kysymys on taistelusta maan omistajan ja maan vuokraajan välillä, niin meidän on ymmärtäminen kysymyksen olevan kaikkien taistelujen perustaistelusta, nimittäin luonnonrikkauksia vaille jääneen, työätekevän kansan taistelusta jälleen pääsemiseksi niiden ravintolähteiden vapaaseen nautintoon, jotka sille syntyperäisellä oikeudella kuuluvat ja joita paitsi tämä enemmistö tuntee olevansa ja onkin ihmisarvoa ja kaikkia kehityksen mahdollisuuksia vailla.

Vaellukseni Laukon läänissä.

"Laukon läänin" muodostavat Vesilahden pitäjässä oleva Laukon kartano ja siitä 15 kilometrin päässä sijaitseva Tottijärven kartano, ei aivan kaukana Tampereelta. Viljelys on kauttaaltaan torpparitaloutta, s.o. kartanon työt tehdään takamailla asuvien torpparien avulla, jotka sitä varten vaeltavat joko hevosmiehinä tai jalkamiehinä joka viikko kartanon töihin, käyttäen toista osaa viikosta omiin kotiviljelystöimiinsä. Näitä tällaisia vuokratyömiehiä on yhteensä noin 120 perhettä.

Laukon häädöt tulivat suurena, aivan ansaitsemattomana onnettomuutena näiden maanviljelijöiden keskele, sillä onko kukaan, joka miehuutensa parhaat voimat panee asunnon rakentamiseen ja korpimaan muokkaamiseen, ansainnut, että hänet,

elämän jo kallistuessa iltaan, häädetään asunnostaan ja jätetään työnsä tuleentuvia hedelmiä vaille?

Yli 80 perhettä on kodittomiksi häädettyinä. ^x

Minä tulin Laukon maille viime elokuun sateisina päivinä, jolloin aurinko vaan harvoin pilkisteli esille pilvien lomasta. Enkä heleätä päivänpaistetta voi niillä mailloa ajatella-kaan.

Vaikutus on kuin sota-ajoilta, tärisevä, inhottavan raaka. Kaikkialla on vielä vanhojen torpparien tavaroita pihamailla keväthäädön jälkeä. Ne ovat siinä olleet kaikissa sateissa ja tuulissa.

Torpan pihalla, jossa oli lasten kotikeinu piilipuun ja seinänurkan välillä, näin aivan autioksi tehdyn katottoman tuvan teljetyn oven edessä mitä liikuttavimpia pieniä kotikapineita. Torpan lapset, jotka olivat jostakin syystä mielistyneet minuun ja seuranneet minua entistä kotiansa katsomaan, nostelivat niitä maasta, juttelivat keskenään ja elivät muistoissaan. He löysivät siinä entiset pikku Maijan töppösetkin, joiden punaiset nauhat olivat sateissa aivan haalistuneet. Vetiivät he esiin myös isän vanhan käsisahan, jonka talteen ottamisesta nousi heidän kesken kysymys. Tietysti on pihoilta korjattukin paljon poliisien ulos viskaamia kapineita, mutta kaikki raskaammat, kuten viljalaarit, kaapit, sohvat j.n.e., on täytynyt omien asuntojen puutteessa jättää semmoisikseen ulkosalle. Jos niitä on koetellut asettaa vaikka ulkoseinää

^x Laukon torpparilakko ja sitä seuraavat häädöt tapahtuivat vuosina 1906-07.

vasten suojaan, ovat patrullipoliisit, jotka alinomaa Laukon maita kiertelevät, heittäneet ne heti takasin aukealle.

x x x

Sen ihmeellisen vuoren huipulta katsellessa ensimmäinen tunne, ensimmäinen ajatus oli, että niinkuin päivän valo paistaa jokaiselle erotuksetta, niin maa lupaa erotuksetta ravintoaan jokaiselle, joka työtä tehdä tahtoo. Maa on kaikkien ihmisten yhteinen ravitsija, ja jos puutetta sittenkin ihmisten keskuudessa syntyy, niin ei sitä synny senvuoksi, että maa ei voisikaan lupaustansa pitää, vaan senvuoksi, että ihmiset ovat anastaneet maan ravintolähteet yksityiseksi omaisuudekseen, joten maattomat ovat estetyt välittömästä työstä leipänsä hankkimiseksi ja ovat sensijaan pakotetut elättämään itseänsä työvoiman myymisellä nälkähalkasta.

Maakysymystä ei voida ratkaista pysymällä kiinni yksityisen maanomistuksen periaatteessa.

Niinkuin entistä orjuutta ei voitu poistaa parannuksilla orjain asemassa, vaan ainoastaan vapauttamalla orjat, niin ei maakysymystäkään voida ratkaista säilyttämällä yksityistä maanomistusta ja parantamalla ainoastaan vuokraoloja, vaan ainoastaan vapauttamalla maa yksityisestä omistusoikeudesta.

J. Aho.

13. Naimajuttu.

Vanhan puhemiehen kertomus.

Olen tuota ollut monenkinlaisia naimiskauppoja välittämässä ja monet paidat olen siitä toimesta päälleni pukenut,

mutta enpä muista ennen sellaista liittoa solminneeni kuin tuo viimeinen, sen tehtaan sepän ja Anna Liisa Tenhuttaren. On niitä joitakuita kuulutuskirjoja tehty ehkä ilman minunkin apua ni, mutta nämä eivät olisi varmaankaan ikipäivänä toisiinsa yhtyneet, jos en minä olisi ruvennut yhtymäksi.

Se seppä on aina ollut hyvin hiljainen ja liikkumaton mies ja hiukan vähäkuuloinen niinkuin tehtaitten sepät yleensä. Sanoi se siinä naulavasaran häressä istuessaan ja kuumaa rautaa alasimella pyöritellessään joskus naimaasioitakin ajatelleensa, kun näki muiden seppäin vaimojen tuovan heille putelikkahvia ja hän itse sai jättää ilman, mutta ei ollut siitä tullut kenellekään puhuneeksi. Eukon se olisi saanut milloin tahansa, kun tiettiin hänellä olevan rahojakin takanaan ja muutoinkin oli siivoluontoinen mies eikä vähäkään viinaan menevä.

- Onhan noita tainnut välistä olla niitökin tuumia, sain hänet kerran tunnustamaan, kun johdatin puheen näihin asioihin.

- Minkä tähden et ole sitten totta tehnyt? kysyin minä.

- Eihän tuota ole tullut asiaan asti tuumatuksi.

- Vaan nyt tuumataan! sanoin minä.

- Saaneepahan noita tuumatakin, vaan kukapa minusta enää huolinee.

- Jätätkö asian minun varaani, niin minä hommaan?

- Samapahan tuo lienee, jos jätänkin.

- Tuohon käteen! sanoin minä. Ei ole minulla nyt ennen mietittyä, mutta kun vartonet viikon, niin minä ensi pyhäjän mennessä mietin. Saanko miettiä?

- Mieti häntä!

Kun seuraavana sunnuntaina taas tulin tehtaalle, oli minulla jo morsian sepälle mietittynä.

- Vai jo on, sanoi hän, mutta ei ruvennut sen enempää kyselemään.

- Onhan minulla... on se Anna Liisa Tenhutar, joka toisessa vuonna oli valttarilla palveluksessa. Tulit kai sinä sen tuntemaan?

- Lieneehän tuon joskus nähnyt kosken rannalla kävelevän.

- Mitäs arvelet?

- Mahtaisiko tuo huoliakaan?

- Jättätkö asian minun varaani?

- Saanenhan tuon jättää, sanoi seppä, ja silloin se oli asia sitä myöten valmis.

Tämä oli kesällä heinänteon aikaan. Oli minulla sitten syksymällä käyntiä toisella puolen pitäjää, missä Anna Liisalla oli asuinpaikkansa ja jossa oleskeli sukulaistensa luona itsemiehinään pienessä kamarissa kankaita kutoen ja käsittöitä tehden.

Ajoin Anna Liisan asuinpaikalle, ja lieneekö siellä arvattu asiani, kun paikalla käskettiin kamariin ja pantiin pannu tulelle.

Kun oli kahvit ryypätty ja minä pääsin jemmään kahden kesken tytön kanssa, niin haastoin heti, missä hommissa olin ajamassa.

- Hupatahan pois! sanoi Anna Liisa eikä ollut uskoviin.

- Totta se on, minä olen sanonut, ja nyt saat sanoa sinä hetipaikalla mielesi.

- Ei pidä pilkata köyhän lasta, esteli hän yhä.

- No, se ei ole pilkkaa eikä tyhjää puhetta, kun minä kerran liikkeelle lähdän. Sano vain paikalla, paljonko tahdot kihloja... totta se on, sen saat uskoa empimättä.

- Jokohan mahtaisi olla totta.

- Sano, paljonko tahdot kihloja... tai ota tuosta, minä haluat.

Ja minä vähänsin viidensadan markan setelipakan Anna Liisan eteen pöydän nurkalle. Hetken vielä houkuteltuani otti Anna Liisa siitä viisikymmentä markkaa.

- Ota koko satanen! kehoitin minä.

- En ota... on sitä tässäkin.

- No, kun sillä uskonet...

Ja silloin oli se asia s i t ä myöten valmis.

- Ja nyt ei muuta kuin alat laittaa vaatteitasi kuntoon, ja kun tulet ensi tammikuun markkinoille kaupunkiin, niin tulee seppäkin sinne, ja siellä pannaan kirjan päälle ja ostetaan sormukset.

Anna Liisa tulikin tammikuun markkinoille kaupunkiin, mutta seppä ei näkynyt, ei kuulunut. Minä tein kuitenkin varalta kuulutuskirjan valmiiksi, houkuttelin Anna Liisalta puumerkin, ostin hänelle sormukset sepän nimiin, ja erotessa sovittiin niin, että jos seppä pysyy puheessaan, niin kuulutetaan pääsiäisen aikaan ja helluntaina vietetään häntä.

- No, minä tähden et tullutkaan markkinoille morsian-

tasi näkemään? kysyin minä sepältä markkinoilta palattuani.

- Eihän tuonne tullut lähdetyksi.

- Aiotko peräytyä puheestasi?

- Mitäpä tuo peräytymisestääkään paranee.

- No, niinpä pane sitten sinäkin puumerkkisi tähän kirjaan, - ja minä vedin taskusta kuulutuskirjan hänen eteensä.

- Eikö tuo välttäne sillä, jos sinä panet.

- Itsesi se on pantava.

Hän pani puumerkkinsä, ja minä toimitin aikanaan kuulutuskirjat pappilaan.

Eikä se nahjus mieheksi tullut vielä kuulutuspyhänsäkään omaansa näkemään.

- Miksi et tullut? kysyin taas.

- Uskonhan minä sen sillä, kun sinä olet sen nähnyt.

Mutta vihille sen kuitenkin piti itsensä tulla, ja tulihan se. Ja otti omansa kuin kanan orrelta. Eikä ole katumoiksi ollutkaan. Häät kun vietettiin helluntaina, niin jo oli lopplaisen jälkeen ristihäiset, ja siitä pitäen on tehty seppoja yksi vuoteensa ja välistä saman vuosiluvun nimiin kaksikin. Mutta ilman minun apuani olisivat jääneet nekin tekemättä.

I. Rantamala.

14. Turman talo.

(Katkelma)

Oli päivän aamupuoli, ilmassa vielä tuoreutta, kevään rikkainta tuntua. Turman talon vankka pihapuu syöksi pujoa

latvaansa uhmaten taivasta kohti, ja vaikka sen lehtevillä oksilla ripisi kevhän iloinen valo eloisana kuin iloitsevan pääskysparven visertely ja elo, niin se näytti olevan siitä kuin irrallaan. Se uhoi vain omaa mykkää, synkkää voimaansa, siinä asumuksen edessä, keskellä pihaa. Oli aivan hänetöntä. Kivijalan kolosta kiiluivat talon mustan kissan silmät.

Ja hikkiä kuului nopea navahdus tuvan seinämistä. Vaaniva kissa syöksi seinää ylös siepatakseen salvoimella tirsuttavan lintusen. Lintunen pakeni kuin ammuntaa. Pettynyt kissa riipui hetkisen kynsistään seinässä, silmäili laiskasti, laskeutua-ko alas. Ei. Se ponnisti voimansa, kiipesi seinää pitkin ylös ullakon aukkoon ja asettui rauhallisesti siihen istumaan. Ei mitään muuta häntä, yksinäisen metsätalon eloa.

Ja juuri silloin astui talon isäntä, Rouni, tuvan ovesta ulos, kirves olalla, karkea paita rinnusnapista auki. Hän pyssähtyi rapuille kotvaseksi, silmissä luja, synkkä katse, katsoi johonkin epämääräiseen, ylimalkaiseen. Voimakkaat jäsenet näyttivät nyt selvemmin kuin ehkä koskaan ennen uhittelevan jo elettyä lähes kuuttakymmentä ikävuotta vastaan, ja oli kuin olisivat hänen kasvojensa päättävät piirteet nyt ennustaneet tuhoa.

Sillä pitkin kevättä oli talossa hiiviskellyt se huhu, että tämä hänen talonsa julistetaan Luikin kartanon lahjoitusmaiden omaksi, ja juuri nyt olivat saapuneet varmemmat viestit. Hän oli kyllä asunut tätä korpeen raivaamaansa uudistaloa jo lähes neljäkymmentä vuotta, pitänyt siitä omanansa, mutta hänellä ei ollut muodollisia oikeuksia - niin sanottiin. Niin se oli Luikki ennenkin ahmaissut tiluksia rajoiltansa, ahnaasti pala pala

lalta, ja näillä sen etäisilläkin rajaseuduilla vapistiin alati sen uhan edessä. Nyt sen tiedettiin haukkaavan tavallista isomman palan, uusina lahjoituksina, tiesi minä. Monet kylät olivat kuuleman mukaan menossa.

Mutta ei Rouni, siinä tupansa rapuilla kaskikirves olalla synkkänä seisossaan, sitä asiaa erikoisemmin, yksityiskohdaisesti ajatellut. Hänet oli vain vallannut uhma ja voima. Tuovasta lähtiessä oli hänen nuori vaimonsa, Viemi, kysynyt, olisiko hänenkin tultava mukaan kaskimaalle, mutta hän ei ollut siihen vastannut mitään. He olivat olleet naimisissa vasta vuoden. Nuori vaimo oli tuonut talon kovia kokeneelle isännälle keuhkun elämää, kuten kesän kottarainen kankaan yksinäiselle, vanhalle kannolle.

Niin seisoi hän tovin, muisti yhä vaimonsa kysymyksen.

"Tule", - hänsi hän nyt lyhyen vastauksensa sinne tupaan, päätöksensä silti sinne kääntämättä, ja laskeutui rapulta pihalle. Samaan aikaan ilmestyi pihalle tuvan takaa hänen veljensä Mainu, kantamus tuoreita vihdaksia olalla, laski kantamuksensa pihamaalle ja sanoi tulevansa metsään kasken kaatoon, ja kun veli ei siihen mitään vastannut, niin hän vihdaksia hieman lajiellen kysäisi siitä Luikin kartanon asiasta:

"Vai huhuavatko ne yhä siitä..?"

"Mitäpä niistä", - yritti Rouni sivuuttaa koko asian, mutta pysähtyi siinä, seisten jo uhoavan pihapuun lähettyvilillä, painui hetkiseksi kuin miettimään ja jatkoi:

"Siitä on kohtakorvin neljäkymmentä vuotta, kun tähän aikaan kevättä tälle paikalle kaskikirves olalla tulin. Tuon

samaisen pihapuun juurella nukuin ensimmäisen yönä."

Hän muisti taas niin elävästi sen kohtalokkaan päivän ja yön ja aamun. Taas sai hänessä vallan synkkä voima ja hän jatkoi:

"Kun minä silloin aamusella tuossa puun juurella heräsin, niin musta korppi lähti latvasta halki korven koikkumaan, ja silloin minä jo päätin, että tämä talo on minulle turman talo."

Ja taas karkkosi keuhat hänen kasvojensa luota. Kovettunut käsi puristi kirvesvarren puuta kuin rutistava pidin ja tuntui kuin ei keuhkisella kartanolla olisi ollut muuta eloa ja elämää kuin se ullakon aukossa yksinäisenä istuva talon musta kissa. Mainu valkeni, lajitteli vihdaksiansa.

"Mutta olkoon. Mikä tuli, se on", - katkaisi Rouni nyt äkkiä kaiken jyrkästi, päättävästi, kuin terällä leikaten ja lähti voimakkain askelin painumaan pellon piennarpolkua myöten metsään kohti. Pellon reunassa merkkasi vankka ikimetsä jyrkästi rajansa viljelyksistä. Voimakas puunrunko seisoi rungon vieressä muodostaen kuin pylväistön lukemattomine pylväinensä, jotka kannattivat keuhisen metsän lihavaa lehtirikkautta. Piennarpolku pujottui sinne kuin toiseen maailmaan. Vasta sitten kun Rouni oli jo painunut korven reunan pienestä tieaukosta tuon mahtiansa hiljaa uhkuvan metsän sisälsiin kuin pienoinen ihmisenäky, tuntui kartanolle ja viljelmille taas heltävään yksinäisen metsätalon omituinen keuhän elämä. Tuvassa puuhasi nuori vaimo hiljaisissa toimissansa. Yksinäinen mies lajitteli kartanolla vihdaksiansa. Sujahti pääskysen lennähdyks ja ainai-

nen tuuliviiri katseli kuin kaihoellen laajan korven taa, sinne etäiseen maailmaan, josta ei tänne kantanut koirain haukunta ja josta kumotti vain Luikin kartano, sen voudit ja ruoskittavat alustalaiset. Ja kaikki se, niiden etäisten kyllien koirien öinen, omituinen haukunta ja muu, sulautui täällä yhdeksi ainoaksi kuvaksi maailmasta, kuvaksi niin kaukaiseksi ja kaihoisaksi kuin kuulosta jo haihtunut etähäntyvän, yksinäisen ajajan hevosen tiu'un sointi talvisella, yksinäisellä salotiellä.

x x
 x

Se oli perjantapäivä.

Kuultuansa miehensä lyhyen vastauksen sieltä rapulta oli Viemi alkanut varustautua kaskimaalle lähtöön. Hän oli sota-aikojen orpolapsena joutunut lopulta nälälle main, ei tiennyt mitään isästään, ei vaimustaan. Niin oli hän joutunut Rounin taloon emännäksi. Miten se kaikki oli tapahtunut, sitä hän ei selvästi tajunnut. Maailmalla oli hänellä ollut ainoastaan mie-roa ja teitä. Täältä kumotti toki oma verkki, ja se verkki oli hiljaa vetänyt mieltä tänne, ja aina kun hän nyt avasi sitä verkkä lehmien kotiin tulla, tuntui hänestä kuin avaisi hän akkunaa siihen maailmaan, jonka tiet ristellivät hänelle niin hiljaisina, surullisina muistoina siellä etällä, korpien takaisissa vieraissa kylissä. Siellä Luikin kartanossa sitä oli hänen viimeiset vuotensa palkkapälikana palvelut. Sieltä oli Rouni hänet valmoksensa tuonut. Hänen mieleensä oli sieltä jähnyt kuin etäisenä kangastuksena kuvastuva kuva: työkello, joka

soi joka aamu niin varhain ja meluisesti aivan kuin häden keskellä, vanha piilipuu, tornin pieni aukko, josta hän yöhämyssä oli usein nähnyt yölepakon lentoonsa suhahtavan, ja punainen kukka, joka kukoisti vanhan rouvan akkunalla, kukka, joka tuntui niin yksinäiseltä kuin se akkunakin ja sen huoneen outo asukas.

Nyt kukki hänelläkin punainen kukka tuvan akkunalla tuokiosessa. Hän ryhtyi ennen kaskimaalle lähtönsä sitä kastelemaan, mutta miten lie ollut niin pysähtyi sitä ikkänkuin katsomaan. Miksi, ei sitä tiennyt. Katse vain kiintyi sen hiljaisiin, punaisiin kukkiin, ja taas alkoi häneen eläytyä se hänelle ainainen vieno mieli, se ainainen veräjän runous: maailma siellä etäällä suruinensa, joita hän oli siellä surrut, mieronkeinensä, joita oli vaeltanut, ja tämä koti, jossa hänellä oli läheisimpänä ystävänsä se samainen pieni veräjä, ja kaikki muu - kuin ainaista omituista mielialaa.

Ja jotain samaa kaihoa tuntui nyt olevan tässä yksinäisessä kukassakin: ei kotia, ei sitä, mikä on lähellä. Se vain punoitti punoittaaksensa, mielessä vain pieni akkuna ja tupa. Mieli teki vain olla ja unohtaa. Hän unohti jo kaskimaalle lähteneen miehensä ja kukan kastelunkin ja seisoi vain ja katsoi kasvattinsa kukkiin ilman ajatusta, etäällä jo siitäkin ainoasta maailmasta, joka häntä ympäröi: kartanolla vitsaksiansa lajitteleavasta miehestä ja kissasta, joka yhä istui ullakon aukossa.

"Kukkaako sinä, Viemi, kastelet?" - herätti hänet nyt tuupan saapuneen talon nuoren työläisen, aina vähäpuheisen Vie-

ron kysymys.

"Niin... arvelin", - myönsi Viemi, jotain vastatakseen. Huivi oli vetäytynyt otsan yli ja varjosti otsaa ja osan kasvoja, joille kuvastihe ikkunan kukista omituinen punainen hohde. Hän jäi vielä vastattuaankin niin seisomaan ja heräsi näistä tajuttomista veräjän ja kukan mietteistensä vasta siten, kun hänen ajatuksiinsa alkoi vähä vähältä eläytyä akkunasta näkyvän matalohkon, vanhan kaivonvintin yksinäinen kuva.

F.E. Sillanpää.

15. Ensimmäinen pettymys.

Kun on vielä pieni poika, on miehellä lupa päästä rai-
lakka vihellys keskellä valtakunnan pääkaupunkiakin, -katukäy-
tävää talsiessaan. Poliisia ei ole aivan lähellä ja jos oli-
sikin niin hän tuskin vaivautuisi edes mitään sanomaan, kiin-
nikäymisestä puhumattakaan. Katsoisi ehkä vain sellaisella po-
liisimaisella alkukatsella, joka ei ole suopea eikä vihainen,
vaan sellainen toteava. Eihän poliisilla ole mitään kiirettä:
jos asia hänen mielestään kääntyy siksi, niin kyllä hän eh-
tii...

Pikku poika siis menee katukäytävään ja päästään silloin
tällöin määrämittaisen monitaitteisen lurituksen, hyvin äänek-
kään. Keski-ikäinen tääti, jolla on melkein huomaamattomat sil-
mälasit ja omituisesti toimitellaan konemainen käynti, joutuu
viheltävän pojan vuoksi tekemään pienen-pienen poikkeuksen
huolellisesta menosuunnastaan ja tuntee pienen vastenmielisen
tunteen tuollaisen epäsosiaalisen ilmiön edessä...

Siinä kadun kohdassa eivät rakennukset ulotu ihan kät-
tävän rajaviivaan, vaan siinä on ensinnä jokinlainen lis-
teaita, korkea ja pönteä, niinkuin sellainen rakentaa, jon-
ka ei tarvitse sähstää. Sitten on itse maaperä jyrkästi ko-
hoava, siinä näkyy alkuvuoren graniittia, jota on sopivasti
leuhittu ja tasoiteltu, ja vasta sen päälle rakennettu pit-
kä puinen rakennus, joka ei ainakaan ole mitään huvilatyyliä.
Siinä on ikkuna ikkunan perään ihan samalla etäisyydellä ja
jokaisessa on ihan samanlaiset valkoiset puoliverhot. Kyllä-
hän täysikasvuinen heti tietää, mikä sellainen on - ja tie-
tää sen nyt jo tuo viheltävä vekarakin, vaikkei hän perusta
tietoansa minkään värisiin akkunaverhoihin. Hän tietää sen
siitä, että noiden verhojen takana yhdessä huoneessa, tuos-
sa noin, on hänen paras - niin, mikä "paras" se nyt sitten
on. Joka tapauksessa se on suunnilleen hänen ikäisensä poi-
ka "heidän talosta".

Tämä poika kylläkin oli kävellyt ja viheltänyt tuota
samaa säveltä varsin monta kertaa. Ja jos nyt tahtoisivat sanoa
jonkun erikoisen merkittävän kerran, niin oli se se, jolloin
tuon tietyn akkunan verho ei enää liikahtanut. Siinä edellä
kävi sellaisia kertoja, joina se liikahti hyvin hitaasti ei-
kä se niitten takana asuja enää esiintynyt yhtä haluisesti,
aktiivisesti, kuin alkuaikoina. Tässä ei kuitenkaan ole tar-
koitus herstellä mitään traagillisia alkuaikutelmia - ei
ainakaan ohjata sellaisia väärään suuntaan. Tuon nuoren poti-
laan tilassa - sillä sairaalastahan tietysti on kysymys - ei
ollut tapahtunut mitään huonontumista. Muuta pientä lienee

tapahtunut - ja lopuksi se, että potilas "kirjoitettiin ulos" sairaalasta terveenä, vaikka tuo "paras" ei heti saanut sitä tietää.

He olivat ystävykset - talonmiehen Olavi ja tohterin Harri. Ei ystäviä siinä mielessä kuin me aikuiset käsitämme ja käytämme tuota sanaa: tuollaisena rakastettavuutena, jonka takaa mukavasti hoitelimme suhteitamme ihmisiin, joiden kanssa miten kuten tulemme toimeen, annamme anteeksi heidän heikkoutensa, jotka hyvin tunnemme ja niistä toisten ystäviemme kanssa puhumme... Ei sopisi rakkauskaan, se sana jos mikä on erinäisillä käytännöillä tehty mahdottomaksi... He vain olivat kaksi poikaa, jotka leikkivät samassa pihassa ja läheisessä puistossa. Myös kävivät he toinen toisensa asunnoissa, vaikka vanhemmat eivät käyneetkään. Tuollainen kotiin sa vieminen, se on sillä illalla alkavan kiintymyksen merkki. Se on pieni juhlatapaus, seikkailu. Vieras poika tulee sisälle, lyö jalkineensa yhteen että pamahtaa ja kumartaa niin ankaralla nykäyksellä, että vanhemman päätä huimaa sitä nähdessä. Talon oma poika ei kumarra, vaan pikemminkin koettaa asentellaan tehdä muut kotiväkinsä olemattomiksi ja ohjailee vain vierastaan omaan pieneen valtakuntaanse. Jonkinlaista ritarillisuutta... Harrilla osimerkiksi oli elävä kilpikonna silloin - kun Olavi ensi kerran pääsi hänen luokseen. Mutta Olavilla oli kaksi kesyä valkoista hiirtä, jotka somalla vilkaudellaan korvasivat hintansa suuren alemmuuden kilpikonnain rinnalla. Varsinkin sitten kun ne saivat poikasia, pieniä kuin juuri kuoritut pajukissat. Silloin hidas ja varmaankin vähä-

Älyinen kilpikonna ehdottomasti jäi varjoon...

Poikien suhde alkoi - niinkuin se sittemmin myöskin päättyi - tohtorin perheelle paljon merkinneissä olosuhteissa.

Hienossa helsinkiläisessä asuintalossa on toukokuukuun vaihteessa aina hiukan jännittävä; millaista on se ja se herasväki, jonka tiedetään muuttavan sen ja sen pois muuttaneen tilalle? Huonekalut ovat siinä pääoven edessä muuttoauton lavalla niinkuin - karkeasti sanoen - mitkään perheen taloudelliset sisälmykset ulos ja sisään kävijäin kurkisteltavina - ohimenijöitä se vähemmän liikuttaa. Tuo tammikalusto on hieno, mutta tuo keittiöön kuuluva näyttää vähän hoitamattomalta...

No niin!

Tohtorinkin huonekaluja tuotiin ja tohtori itsekin näyttäytyi: kookas, keskivärinen, luontevasti liikehtivä, kasvoilla valoisa, hyväntahtoinen ilme. - Onko sillä perhettä? - kysyi talonmiehen vaimo aamiaispöydässä hiukan kiireiseltä mieheltään. - Kyllä sillä on, mutta rouva on sairas ja on jossain maalla ja sinne tohtorikin menee, kun on saanut tämän... On sillä kai poikakin tuommoinen Olavin ikäinen.

- Onkos se poika jo täällä? - kysyi Olavi.

Pitkä kaunis kesä meni - mutta sillä ei ole tässä merkitystä. Tohtori tuli elokuun alussa ja alkoi vastaanottonsa. Kuun lopussa tuli perhe.

Talon edustalla puistikossa istuskeli sitten nuori rouva. Hän oli juuri hiukan vahvemmin puettu kuin vuodenaika... isä edellyttänyt. Hän oli hyvin hienopiirteinen, mutta ei ilmeisestikään itse tiennyt siitä mitään, ja jos joku olisi sen

hänelle sanonut, ei hän varmaankaan olisi oikein käsittänyt, mitä toinen tarkoitti. Ohi rientävien syysruskeitten ihmisten rinnalla hän oli kovin kalpea. Hän nävtti jollakin tavoin "merkitvltä".

Hänen ympärillään hääri poika, jolla näytti olevan Mitinsä piirteet, mutta oli muuten varsin hyvinvoipa. Jollesä Mitä olisi siinä noin istunut, olisi hän varmaankin ollut paljon vilkkaampikin. Nyt hän silloin tällöin meni Mitinsä luo ja viipyi siinä, vaikka kiinnittikin koko ajan katseensa muualle päin, milloin minnekin. Äiti nävtti tällöin hiljalleen puhelevan, mutta poika oli vaiti. Kunnes taas lähti - talon portille syöksyi pihasta päin poika, pysähtyi siihen ja katsoi molemmille tahoille. Oliko joku paennut sen edellä? - sitä ei Harri ollut huomannut. Kumminkin hän lähestyi käyvässä sinne päin.

Sitten ei kuulunut enää tuota Mitä eikä aluksi poikkaakaan, ja kun tammä lopulta taas ilmestyi oli hänellä saattajanaan vanhempi naisihminen, joka vähän päästää antoi Harrille joitakin määräyksiä. Joskus hänen puheilleen pysähtyi toinen saman tapainen tätti. Olavi tallusteli ja töllisteli lähimaille - he olivat jo tutut Harrin kanssa. Sen verran että katsohtivat toiseensa - ja sitten jompi kumpi oli nakkaavinaan jotakin jonnekin.

Sellaista hiukan kummallista aikaa. Harrin Mitä oli tosin kuollut, tuo laiha tätti oli joku sen sukulainen - tiesi Mitä. Ja sitten Mitä taas kerran tiesi, että se oli lähtenyt pois. Siinä oli kai "tullut jotakin", sanoi Mitä.

Harri oli jokseenkin jännittävä henkilö siihen aikaan.

- Miksi se tätti meni teiltä pois?
- Kun sillä oli aamuisin päänsärkyä.
- Eikö isäsi antanut sille lääkettä?
- Ei se huolinut.

Nyt Harrilla oli nuori ja hauskan näköinen hoitajatar.

Se on semmoinen juuri opista päässyt, sanoi Olavin äiti aamiaispöydässä - ja sitten talonmies ja hänen vaimonsa puhuivat vihjaillen ja hiukan erimielisesti hymähdellen joistakin mahdollisuuksista, mistä Olavi ei muuta ymmärtänyt kuin että - se häntä jollakin tavoin vaivasi - sillä hetkellä - ja painui seuraavalla hetkellä unhoon. Olavi meni puistoon ja muisti jostain syystä jo unohtamansa asian: kuinka se Harrin äiti oli istunut siinä penkillä...

Sitten hän tapasi Harrin ja Helmin - se oli tuon nuoren tädin etunimi. Tuo tätti ei ollut vaarallinen; - ja koko tätti-
-ajatus jäikin pian Helmin yhteydestä pois. Sillä oli sellainen nuorekkaan täyteläinen ääni, vähän niinkuin johtajan sisäköllä, se oli mukava Olavillekin, he olivat usein kolmissin puistossa. Helmi hyräili joskus ja näytti yleensä olevan yhtä tyytyväinen heihin kaikkiin kolmeen, niin Harriin ja Olaviin kuin itseensäkin. Hyvä oli olla. Vuosi kului, tavattoman pitkään ajanjakso, jonka sisältöä oli mahdoton ajatuksissaan ker-
tailla. Joitakin erikoisia sattumuksia vain saattoi muistaa. Niinkuin senkin kerran, kun he pojat kahdestaan karkasivat kauas ulkopuolelle kaupungin ja kummankin kotona ehti jo olla aika hämminki. Helmi oli itkenyt ja uhkasi lähteä Harrilla

ja Olavilla oli silloin jo yhdessä opeteltu merkkivihellys, kiva ja monitaitteinen luritus, jonka toinen heti havaitsi - sisälläkin ollessaan - vaikkeivät aikuiset olleet huomanneet mitään. Kerran heillä myös oli jokin sellainen yhteinen seikkailu, että he joutuivat yhdessä piilottautumaan johonkin hyvin ahtaaseen paikkaan. He viipyivät siellä vaikka "vaara" jo oli ohi. Toinen ja toinen kävi kurkistamassa, mutta palasi vieläkin takaisin. Tuntui jollakin tavoin nololta siltä lähtessä. - Mennään meille, sanoi Harri.

Aika oli pitkää ja hauskaa elää. Ei tapahtunut mitään suurempaa muutosta - ja jos poikien elämänpiirin ulkopuolella jotain tapahtuikin, oli se vain omansa vahvistamaan tuota heidän vakinaista elämäntuntoaan. Joskus he ikäänkuin kyllästyivät; Harri joka kaikelta olemukseltaan oli hiukan rotevampi, rupesi omituisesti jankuttamaan jotakin, katseli hiukan tylsästi pois päin ja teki ylimielisiä liikahtuksia polvillaan ja lantioillaan. Olavi ei sanonut mitään, hänen suuret ruskeat silmänsä näyttivät vieläkin suuremmilta ja hänen tukkansa niinikään ruskeat kiharat erottuivat selvemmin. Kumpikin meni ensin kotiinsa ja koetti sitten myöhemmin päivällä haakeutua muualle päin. Harri näytti lähtevän tohtorin kanssa jonnekin autolla. Helmi viivyskeli tuuletusparvekkeella. Hän oli käynyt hiljaiseksi ja tullut ikäänkuin enemmän aikuiseksi. Se näkyi varsinkin silmien tienoilta ja suun ilmeestä. Hän oli nyt enimmäkseen tohtorin apuna vastaanotoilla.

Oli kuin jokin seisahdus. Joskus sitten Olavi vihelteli kuin omia aikojaan ja hyvin hitaassa tempossa tuota merkkisä-

veltä ja käveli portista katukäytävälle. Harri seisoi oman ulko-ovenssa edustalla. Tohtorikin tuli, katsoi heihin kum-
paankin ja sanoi:

- Te olette ihan sen näköisiä kuin potisitte jätetön
puutetta. Eikä siihen tautiin ole muuta lääkettä kuin tämä
- mikäs tämän nimi taas olikaan?

Hugge se on - anna kaksi vaan.

- No annetaan.

Pojat saivat nikkelimarkan kumpikin. Ne oli saatu Har-
rin isältä. Poikien toveruus oli lämpimämpi ja ikäänkuin juh-
lallisempi kuin koskaan ennen. He olivat ikäänkuin hievahta-
neet pikku hiukkasen vanhemmiksi hekin. Mutta vielä nosti Har-
ri kätensä Olavin kaulalle, kun he olivat saaneet kumpikin
jätetötterönsä.

- - -

Olavi olisi kyllä päässyt Harria katsomaankin sinne
sairaalaan - Helmi oli sanonut.

Olavi ei kumminkaan hetkeäkään ajatellut sellaista
katsomassa käyntiä. Hänestä tuntui jollakin tavoin juhlaval-
ta tuo Harrin poissa olo; ei hän toverinsa kipua ajatellut;
tämä oli vain lähtenyt - oli p ä ä s s y t - jonnekin jän-
nittäviin, ikäänkuin korkeampiin oloihin... Ne tuntuivat me-
nevän jonnekin aivan toisenlaiseen, nuo vakavan näköiset ai-
kuiset - vieläpä tohtorin Helmikin - kun he kukka- ja tu-
liaiskääröineen avasivat tuon portin ja lähtivät nousemaan
tuota käytävää.

Olavi oleskeli yksinään, tuijotteli - ja kerran hän

sitten vihelsi, kuultuaan Helmiltä, että Harri jo voi aivan hyvin. Hän vihelsi ensin hiljaiseen, sitten, yhä lujempaa ja samalla - ohikulkijain vuoksi - ottaen rehvasteleviä askelia.

Akkunaan ilmestyikin pojan hahmo. Mutta sillä oli sairaalan vaatetus. Olavin täytyi seisahtua tunnustelemaan. Ja kun hän siinä aikansa sinne ylös tuijotti, teki akkunantakainen katselija vihdoin kädenliikkeen, josta kadulla seisova ei voinut erehtyä. Se oli varmasti Harri - vaikka se sitten heti käänsikin pänsä pois päin, niinkuin joku olisi tullut sinne hänen taakseen.

Ja olihan sinne tullutkin - se hoitajatäti, joka Harrista tuntui jollakin tavoin tutulta, vaikkei hän osannut sanoa miten. Silloin kun Harri oli huonompi - niin huone, ettei hän siitä juuri mitään muistanut - silloin oli tuo täti aina ollut hänen lähellä. Kun hän yön hiljaisuudessa aukaisi silmänsä ja jo luuli olevansa yksin huoneessa, jonka oudosti etäännyvät seinät tuntuivat laajenevan suunnattomasti ja kuitenkin olevan lähellä ja ihan pieniä ja kun itse tunsu nousevansa jonnekin mutta se samalla tuntuikin huimalta laskulta ja sitten yhtäkkiä huomasi tainnuttavan janon - niin siinä oli tuo täti ihan itsensä kokoisena ja näköisenä. Se antoi vettä ja tuki häntä - ja jotain omituisen suloista kumpusi jostain esiin. Oli ihan niinkuin jokin kohta hänen olemukseensa olisi ollut kauan puuduksissa ja nyt päässyt verryttämään. Vaistomaisesti Harri tavoitteli käsivarsillaan tuota tätiä - niinkuin joskus kauan sitten jotakuta - jota ei tarkein osannut muistaa. Siinä oli vähän niinkuin Helmiäkin, mut-

ta paljon, paljon enemmän ja suurempaa.

Sitten tuli isä yhdessä tädin kanssa. Ja yhä vain vahveni Harrin kiintymys tättiin, kun hän huomasi, että isä oli siinä mielellään ja näytti hänen iloitsevan siitä, että täti oli täällä.

Ja kun Olavin vihellyssarja taas iltapuolella kuului, oli se kovin etäistä ja jotenkin laimeasti Harri meni akkunaan...

Helmikin tuli häntä katsomaan, mutta sekin tuntui vähän nololta. Harri ei enää voinut palata siihen, mikä oli ollut ennen hänen sairastumisestaan. Se kaikki oli häipynyt jonkin kovin kauas; se ei ollut hyvää eikä pahaa, se oli vain kovin etäistä. Tämä nykyinen oli hyvää ja somaa - niinkuin olisi ollut kevyt. Hienon hieno tuoksu, joka tuntui, kun hoitajatäti tuli oikein lähelle - sitä se oli...

- - -

Mutta toinen poika, Olavi, jatkoi vielä jonkun aikaa tuota entisen ystävänsä, Harrin, "etäisyyttä". Hänelle se muuttui etäisyydeksi vasta vähän myöhemmin, hänen nähdessään erään kohtauksen...

Nyt hän vielä vihelsi tuota sarjaansa siellä sairaalan vaiheilla, vaikka ikkunaan ei ilmestynyt ketään. Ei ilmestynyt seuraavanakaan päivänä, vaikka poika vihelsi niin, että se ilmeisesti kiusasi joitakin sairaalassa kävijöitä.

Harri olikin tällöin jo kaksi päivää ollut kotona täysin terveenä. Sitten hän näkikin Harrin. Mutta se oli aivan vieras - aivan niinkuin silloin, kun se tähän taloon tuli.

Sillä eroituksella vain, ettei se nyt pyrkinyt lähentelemään, katseli vain hiukan niinkuin vaivattuna entistä Olavia. Kunnepuiston läpi näkyi tulevan muuan kookas neiti, jonka päällysvaateen alta vilahti valkoista. Harri juoksi heti sitä vastaan, tarttui sen käteen ja melkein otti pieniä hyppyaskeleita. Näkyi selvästi, ettei Harrilla nyt ollut ketään parempaa tässä maailmassa.

Pienen sivulla seisovan hiukan raukea katse tavoitti kaikki ne olemuksen piirteet, jotka Harrin sitoivat tuohon lähestyvään naiseen: käynti ja ryhti, silmäin välke, nenän hieno kyömy ja suumalon somuus. Vaikkei tulija Olavia huomannutkaan, tuntui tästä siltä, kuin olisivat nuo piirteet olleet vihamielisyyksiä häntä kohtaan.

Olavi kääntyi pois. Hän meni omaan kotiinsa, ahtaaseen ja vähävaloiseen talonmiehen asuntoon, joka kumminkin tällä hetkellä tuntui hänestä mukavammalta kuin koskaan ennen.

Kahden ihmislapsen tiet olivat eronneet ja suuntautuvat omille "luonnollisille" tahoilleen. Peruuttamattomasti. Ainiaaksi. Ja oikeastaan kahden muunkin, vaikka heistä toinen oli hiljaa poistunut jo pari vuotta sitten - ensin katosi hänen hienopiirteinen kalpea olemuksensa sieltä puiston penkiltä - ja sitten kokonaankin - unohtuikin monilta. Eikä häntä erikoisemmin muistettu nytkään, tohtorin työhuoneessa, kun siellä hillityn voimakkaana paloi kahden ihmisen ensimmäinen, jo kauan haluttu suudelma - ja he kaksi sitten menivät lasten huoneeseen ja siellä ympäröivät taudista toipuneen poikalapsen onnensa säteilyllä.

16. Huomenna, lauantai-iltana...

Antti Laakso seisoi seitsemännen kerroksen kohdalla, telineille asettamansa kahden sementtitynnyrin päällä ja korjaili ikkunan yläpuolella olevaa ornamenttia.

Oli mitä ihanin syyspäivä. Aurinko paistoi pilvettömältä, siniseltä taivaalta ja lämmitti suloisesti hänen selkäänsä - ja silloin tällöin leyhähti vilvoittava tuulenhenkäys kuin hyvällen hänen kasvoilleen. Hän hengitti täysin rinnoin puhdasta ilmaa, kaikki tuntui niin kevyeltä ja valoisaalta... Hän aivan unohti olevansa työmaalla. Alhaalla kadulla ryöhäsi pari asfalttipataa, tupruttaen mustista kidoistaan paksua savua, johon sekaantuivat ohiajavien autojen synnyttämät pölypilvet - mutta sinne ylös ne eivät jaksaneet kohota.

Hän katsahti silloin tällöin sivulleen, ja joka kerta hän näki alapuolellaan koko kaupungin, joka tuhansien, syyskirjavien lehtipuiden koristamana muistutti suunnattoman suurta kukkatarhaa.

Mutta hänen katseensa kiiti kauemmaksi yli esikaupungin hämmöittävän metsän reunan, jonka tummasta vehreydestä pilkoitti punainen täplä. Se näytti niin pieneltä ja vähäpätöiseltä tänne kauas, moni ei olisi sitä huomannutkaan, mutta hänelle se oli kallein kaikista: hänen vasta valmistuneen kotinsa punainen katto.

Hän huokasi huomaamattaan tuntien outoa surumielisyyttä. Hän muisti taas, että hän, jolle tuo koti alkuaan oli

tarkoitettu, oli poissa - jo kahdeksan vuotta hän oli maan-
nut haudassa...

Hän eli silloin ollut menehtymäisillään, kotisuunnitel-
matkin olivat rauenneet. Mutta vähitellen hän oli käsitänyt,
ettei suru auttanut vähemmään - ja olihan hänelle sentään
jäänyt pieni tyttänsä, jolla ei ollut muuta kuin hän - isä.
Hänen tähtensä oli Antti alkanut uudelleen elää, päättänyt
toteuttaa vielä kotisuunnitelmansakin. Ja nyt se oli valmis:
huomenna, lauantai-iltana he muuttavat sinne.

Hän hymähti itsekseen, ajatellessaan sitä riemua ja
ihastusta, jota hänen pikku tyttänsä tuntee huomenna, nühdes-
sään kaikki uutena ja valmiina. Pikku Aune oli jo viikkoja
sitten suunnitellut yksityiskohtia myöten, miten he juhliivat
huomenna ja sunnuntaina: hän keittäisi ensimmäisen kahvin, lait-
taa ruoan... Ja tästä lähtien tulee hän yksin olemaan emän-
tänään - isä ei saa itseään enää vaivata taloustöillä...

Suuri hellyys läikähti Antin rinnassa hänen ajatelles-
saan pikkutyttöään. Vaikka hän oli vasta kymmenvuotias, oli
hän jo monessa suhteessa aivan kuin Mitinsä: sama huolekas
toimeliaisuus ja helppo auttavaisuus ilmeni hänessäkin. Jospa
hän nyt eläisi ja he saisivat yhdessä...

Hän eli vuosikausia koettanut välttää tuota ajatusta
ja nyt se aivan kuin huomaamatta yllätti hänet, valtasi hä-
net kokonaan... Hän muisti ne lukemattomat ihanat illat, jol-
loin he yhdessä suunnittelivat tätä yhteistä kotiaan. Ku-
vittelivat, miten he sunnuntaiaamuisin leikkivät pienekais-
ten kanssa... Ja kun hän ajatteli, miten sanomattoman on-

nellisiä he olisivat, jos hän nyt olisi siellä huomisiltana, ja tiesi, ettei koskaan saa nähdä häntä, ei kuulla hänen ääntään, niin tuntui aivan kuin suuri, rautainen koura olisi tarttunut hänen sydämeensä, pusertanut sen kokoon...

Hän tarttui rintaansa niinkuin olisi ollut tukehtumaisillaan. Hän ei muistanut, missä oli, ei huomannut seisovansa kahden tynnyrin varassa - allansa huimaava syvyys.

Ja sitten tapahtui kaikki silmänräpäyksessä: hän oli astunut liian reunalle, tynnyri kaatui. Vaistomaisesti ojensi hän kätensä, kuin tukea etsien, mutta ne koskivat vain tyhjää ilmaa... Hän katsahti kauhistuneena ympärilleen ja näki vielä kerran vilahdukselta äskeisen näyn: auringonpaisteessa kylpevän kotikaupunkinsa... Kaikki alkoi pyöriä... Hän sulki silmänsä, odotti... Ja sitten kuului kumea mätkehähdys, joka häipyi pimeyteen...

Antti ei tiedä, missä on, mitä on tapahtunut - hän tuntee vain suurta tuskaa, ja väsymystä, joka painaa häntä yhä alemmas jonnekin pimeään syvyyteen... Hän toivoo, että se tapahtuisi nopeammin, päästäkseen lepoon...

Mutta silloin alkaa jostakin tavattoman kaukaa, yläpuolelta kuulua sekavia ääniä ja sitten tarttuu jokin toinen voima häneen, alkaen kiskoa häntä ylöspäin. Antista tuntuu, kuin revittäisiin hänet kahtia, hän tahtoisi huutaa, rukoulla, että saisi valpua syvyyteen - mutta turhaan... Häntä kiskotaan yhä rajummin, väliin valpuu hän syvyyttä kohden, sitten kiskotaan hänet taas ylöspäin ja sitä jatkuu, jatkuu

loppumattomiin... Vihdoin hän tuntee syvyyden voittavan, ja mitä syvemmälle hän vaipuu, sitä vähemmän tuntee hän tuskia... Hän luulee pääsevänsä jo lepoon, kun ylhäältä kuuluu hento ääni, joka saa hänen sammumaisillaan olevan sielunsa säpsähtämään...

- Isä... isä kulta, herää... herää...

Antti kuuntelee tuota ääntä, ja vähitellen alkaa hän ymmärtää, että alhaalla pimeydessä on kuolema ja ylhäällä elämä, jonka hän on jättämässänsä - ja hänen pieni tyttänsä huutaa häntä palaamaan vielä kerran takaisin...

- Minä tulen, minä tulen! - huohottaa hänen hätäksäntynyt sielunsa pimeässä syvyydessä, mutta hän ei saa ääntä, ei voi liikahtaa. Mutta hänen täytyy päästä.

Hän jännittää viimeiset voimansa. Hän tuntee kiipevänsä ylöspäin, pitkin kylmiä kiviseiniä, hän putoaa kerran toisensa jälkeen alas pimeään syvyyteen... Hän tuntee ruumiinsa musertuvan, rukoilee itkien apua, mutta turhaan... Ja kun taas kuuluu hänen pikku tyttänsä rukoileva ääni, lähtee hän uudelleen. Hän ei tiedä, miten kauan sitä jatkuu, se tuntuu iankaikkisuudelta, mutta lopulta hän alkaa päästä voitolle. Hän tuntee pienen käden puristavan kättään, hyväilevän kasvojaan ja kuulee sydäntäsärkevän, nyhkyttävän äänen:

- Isä... isä... Kuuletko sinä minua... Sano vielä jotakin...

Tuo ääni vihlaisee hänen sydäntään kuin tulisen rauta. Hän ponnistaa kaiken tarmonsä ja vähitellen hän muistaa punaisen katon, kuvittelunsa, putoamisen... Hänen täytyy nyt

kuolla, nyt juuri, kun kaikki oli niin hyvin... Ja hänen pienen tyttö parkansa jäi tänne yksin...

- Minun täytyy nähdä hänet, sanoa jotakin...

Ja taas alkaa epätoivoinen taistelu kuoleman kanssa muutamasta hetkestä. Ja saatuaan lääkkäriltä ruiskeen, alkaa hän vähitellen voittaa. Hän aukaisee silmänsä ja ikäänkuin häipyvän sumuverhon takaa näkee hän pienen tyttärensä itkevät kasvot. Hän katsoo niitä kauan, kauan ja vihdoin kuuluu hänen jäykiltä huuliltaan kähähtiä, katkonaisena:

- Älä... itke... Aune...

Hän koettaa puhua vielä, mutta ei jaksa enempää. Hän katsoo vain tyttöönsä, ja hänen silmistään loistaa suuri hellyys ja sääl.

Hänen mieleensä lennähtää niin paljon, menneisyyden muistot ja nykyisyys sekaantuvat ja himmenevät... Ja kuolema alkaa uudelleen vallata takaisin sitä, jonka hän hetkeksi oli voittanut. Hän pitelee yhä tyttärensä kättä, katsoen tätä himmenevin silmin... Hän tahtoisi sanoa jotakin tärkeätä, mutta hän ei jaksa enää, eikä muistakaan, mitä pitäisi sanoa... Kaikki tuntuu niin turhalta ja vähäpätöiseltä ja hän on niin kovin väsynyt...

Hänen ympärillään hämärtyy yhä enemmän ja hänestä tuntuu, että hän istuukin ensi kerran hänen kanssaan hämärässä puutarhassa pidellen hänen pientä kättään ja hän on niin onnellinen...

- Isä... isä...

Tuo epätoivoinen parahdus kuuluu ikäänkuin jostakin

kaukaa. Hän koettaa katsoa, mutta ei erota enää mitään, sillä harmaa hämärä hänen ympärillään on muuttunut yhä sakeammaksi. Hän alkaa vaipua yhä syvemmälle pimeyteen...

Mutta nyt hän ei tunne pelkoa, ei surua, eikä kaipautta. Sillä kylmenevässä kourassaan tuntee hän pienen lämpöisen käden.

T. Pekkanen.

17. Satama ja meri.

Satama on aina satama. Se on niellyt jo monta. Joka vuosi, joka viikko, melkeinpä joka päivä tapahtuu siellä murhenäytelmä. Joskus saamme lukea sanomalehdistä murska-
tuista, ruhjoontuneista jäsenistä, tapaturmista, itsemurhist-
ta, kuolemasta. Mutta se ei ole pahinta. Pahin on näkymätön-
tä. Pahimmin käy niille, jotka satama nielee elävänä, sulkee
ikuisesti ja lähtemättömästi piiriinsä. Ehkä se ei ole sata-
man syy, mutta kaikki mätä ja haiseva hylkytavara maalta ja
mereltä kerääntyy aina satamiin ja myrkyttää ilman. Se lei-
maa ja myrkyttää sen paljon pahemmin kuin kivihiili ja tuli-
kivi. Tarkoitaa ihmisiä, yhteiskunnan pohjamutaa, liejua, jo-
ta mereltä ja maalta huuhtoutuu kaikkiin satamiin. Mutta eh-
kä se ei ole heidänkään syynsä, sillä heidänkin joukossaan
on enemmän onnettomia kuin pahoja. Satama on vain satama. Li-
kainen, kolkko, käsitteämätön...

Mutta se on myöskin viehättävä, kiintoisa: Purjelaiva

tulee satamaan kierrettyään Kap Hornin. Bengalilainen neekeri tanssii puukengissä kreikkalaisen höyryn tškillä. Kiinalainen kokki suu täynnä kultahampaita. Seikkailuja, vieraita maita. Avarien valtamerien tuoksu ja hengähdys, tervehdys maalle. Tuuli vingahtelee köysistöissä, höyry pihisee, vintturit ja nostorانات kolisevat, junat ja kuorma-autot syöksyvät edestakaisin. Aurinko paistaa, jätkät laulavat, huutavat, kiroilevat ja tekevät työtä. Joutilaat töllistelevät, laiskottelevat. Syödään, juodaan, markka pyörii ilmassa etsien omistajaa. Sellainen on satama. Se tuo leivän monelle, se vie ihmisyyden monelta.

Mutta alkakaamme kertomus.

Eräänä päivänä toukokuun alkupuolella saapui satamaan "Helene Russ", hampurilainen höyry, ja siitä astui maihin Risto Rantala jättäkseen laivan ja meren ikuisesti. Hän oli syntyisin tästä kaupungista, mutta hänellä ei ollut ketään omaisia elossa. Hän oli ollut poissa kahdeksan vuotta.

Meri oli "polttanut" hänet, niinkuin sanotaan, mutta ei aivan lävitse. Ehkä hän oli tavallista parempaa ainetta. Hän oli nähnyt kaikki, mitä merillä nähdään, hän oli kokenut kaikki, mitä merillä koetaan, mutta sittenkin oli hänen sieluunsa jäänyt puhdas paikka. Muuan muisto. Muutamat menevät merille ja unohtavat kaiken. Mutta Risto Rantala ei ollut unohtanut. Mikään lupaus ei sitonut häntä, mikään teko ei velvoittanut. Mutta eräänä päivänä tuntiessaan meren hellittäneen otteensa, tuntiessaan olevansa vapaa palaamaan kotiin, tuntui hänestä kuin joku vielä odottaisi häntä. Vaikka hän oli ollut poissa

kahdeksan vuotta ja nähnyt kaikki, mitä merillä nähdään, ja kokenut kaikki, mitä merillä koetaan.

Niin kummallisia ajatuksia voi syntyä miehen päässä kaukana vierailla mailla, kun meri äkkii hänet jättää. Herää muuan muisto. Tuntuu kuin se olisi tapahtunut eilen ja voisi jatkua vielä tänään. Kahdeksan pitkää vuotta ja meri häipyvät pois kuin paha uni aamun valjetessa. Vain se entinen on totta, se, joka tapahtui kotona, muuan muisto.

Mutta ei ole lupa ihmisen unohtaa mitään elämästään. Ei ainakaan kahdeksaa vuotta merellä. Ne rankaisevat, kostonvat...

Risto Rantala asteli nyt synnyinkaupunkinsa satamalaituria ja ajatteli, että nyt hän on kotona jälleen ja voi kohdata Ellenin milloin tahansa. Hän oli niin iloinen. Muistot puhuivat. Ellen oli vain muuan tyttö. Mikään lupaus ei sitonut heitä, mikään teko ei velvoittanut heitä, mutta Ristosta tuntui niinkuin joku vielä odottaisi häntä.

Kuitenkin oli laiturii, jota hän kulki, täysin outo, kaupunki, jonka hän näki edempänä, oli outo, ihmiset, jotka tulivat häntä vastaan, olivat outoja. Hän ei tuntenut mitään eikä ketään. Kaupunki oli muuttunut, ja hänen tapansa katsella ympärilleen oli muuttunut. Mutta hän ei pysähtynyt ajattelemaan, oliko tämä nyt hänen kotinsa. Hän oli niin iloinen. Ja hän tiesi sen, vaikka ei tuntenutkaan. Ja hänen ajatuksiaan sitoi muuan muisto.

Norjalainen höyry oli vienyt hänet pois eräänä aamuna kahdeksan vuotta sitten... Kolme tuntia aikaisemmin hän oli

pitänyt kädessään erään tytön kättä; tytön nimi oli Ellen. -
Tuletko sinä koskaan takaisin? kysyi tyttö. - Minä teen vain
yhden matkan, vastasi poika... Niin, mikään lupaus ei sitonut
heitä.

Hänellä ei ollut aavistustakaan, missä Ellen nyt oli,
mitä hänestä oli tullut. Hän muisteli tyttöä kahdeksan vuoden
takaa niinkuin se olisi ollut eilen ja niinkuin kaikki voisi
jatkaa vielä tänään.

Muuan ukko, joka luuti roskia kasaan varastojen seinus-
toilta, näki hänen tulevan ja ajatteli itsekseen, että niin-
hän tuo on kuin Rantalan Risto. Eiköhän peijakas olekin sama
mies. Ukko pani luutansa seinää vasten ja kävi katsomaan tar-
kemmin. Ristohan se on. - No, terve!

Risto pysähtyi ja näki edessään vanhan, vanhan miehen.
Hän ei sillä hetkellä muistanut, että vanhat ihmiset vanhene-
vat nopeasti. Mies oli outo, vaikka hänessä olikin tuttuja
piirteitä. Tuttavallinen tervehdys pani Riston hämilleen, ja
mieskin näytti epäilevän jatkaa. He jäivät tirkistelemään toi-
siaan pitkäksi aikaa.

- Etkös sinä ole se Rantalan Risto, kysyi vanhus vih-
doin.

- Olen kyllä.

- No jaa, johan minä ajattelin. Et tunne enää vanhaa
Rottenperkiä.

- Oletkos sinä Rottenberg. Vanhaksipa olet käynyt, ih-
metteli Risto hämillään.

- V a n h a k s i, myönsi vanhus hyväntahtoisesti ja

kierteli mälliä poskessaan. - Taitaa olla jo kauan, kun viimeksi kävit tässä kylässä.

- Kahdeksan vuotta. Mutta nyt en enää lähde.

- Jokohan maltat olla lähtemättä. Niin ne aina sanovat ja lähtevät kuitenkin. Se on se meri...!

He vaikenivat taas ja katselivat toisiinsa. Risto tunsi selittämättömän hämmennyksen ja alakuloisuuden valuvan sieluunsa. Nyt hän ensi kerran ymmärsi, kuinka kauan hän todella oli ollut poissa. Kahdeksan vuotta. Kun hän siellä kaukana oli äkkiä tuntenut sielussaan kutsun saapua kotiin, ei hän sitä muistanut. Vielä äsken hän ei sitä muistanut. Vuodet olivat unohtuneet kuin paha uni. Laiva oli rientänyt sadamasta satamaan ja hän oli nähnyt kaikki, mitä merillä nähdään, kokenut kaikki, mitä merillä koetaan.

Kaksi naista, kaksi sellaista naista, jotka satama oli jo niellyt, kaksi maalattua, kulunutta kapistusta, kulki heidän ohitse. Tuollaisia naisia luo yhteiskunta iloksi jättökilleen ja merimiehilleen. Risto ei huomannut heitä, mutta ukko huomautti:

- Siinä menee nyt sekin Einolan Ellen.

Risto käännähti ympäri ja näki hänet ja tunsii hänet. Hyvä Jumala! Tuollaisena hän oli tavannut Ellenin kaikissa satamissa, sillä hän oli kokenut kaikki, mitä merillä koetaan. Ja tällä hetkellä hän tunsii meren pitelevän kiinni itsestään. Hän oli vielä meren oma. Ellen. Se oli ollut vain harhakuva. Kun jostakin kaukaa kuuli hän ukon jatkavan verkalleen, miettivänä:

- Ei tullut ihmistä siitäkään.

- Ei tullut, ei. - Kaikki valot sammuiivat Riston sielussa. Hän tunsi olevansa vieraassa kaupungissa. Hänen omaisensa olivat kaikki kuolleet. Muuan muisto, muuan puhdas kohta hänen sielussaan, joka oli tuonut hänet tänne, oli kadonnut.

Hänen tavaransa olivat vielä laivassa eikä niitä tarvinnutkaan tuoda pois.

- Se on niin kummallinen paikka tämä satama, puhui vanhus edelleen, - eikä sille mitään voi. Tytön isä kuoli ja tyttö tuli aluksi töihin tänne. Sanoiivat hänen odottelevan sinua. Työ oli kovaa. Sinun laivaasi ei tullut, mutta paljon muita laivoja tuli. Paljon muita miehiä tuli. Tuli ja meni...

Tuli ja meni.

Ja meri otti taas Riston, niinkuin se on ottanut niin monta muuta. Mutta jonakin päivänä se huuhtelee hänet johonkin satamaan, mihin kaikki hylty mereltä ja maalta ajautuvat, eikä enää huoli hänestä.

E. Sinervo.

18. Sellitoverin alkusanat.

(Katkelma teoksesta "Toveri, kuka olet")

En enää muista, kuinka monena vankilailtana ja yönä sellitoverini Marja kertoi minulle sen, minkä nyt kerron teille. Tiedän vain, että se tapahtui keuhkotalvella 1944, jolloin hä-

nestä sellinvaihdoksessa tuli asuintoverini.

Olimme sitä ennen työskennelleet samassa työhuoneessa ja asuneet samalla osastolla lähes kaksi vuotta. Mutta tiesimme vähän henkilökohtaista toisistamme. Jo siihen aikaan, kun hän tuli osastollemme, tiesin kuitenkin, että hän oli niitä, jotka olivat osoittautuneet heikoiksi jutuissaan ja jotka poliittisten vankien kirjoittamattomien lakien mukaan oli suljettu toveripiiristä joko ainaiseksi tai määräajaksi. Marja oli tutkintoaikansa lisäksi ollut kolme kuukautta kaiken sen ulkopuolella, mitä tapahtuu poliittisten vankien kesken kaikista säännöistä huolimatta. Tämä oli ankara rangaistus, joka tavallisesti teki vain tyhmyyttäinkin erehtyneistä luopioita. Mutta Marja oli kestänyt sen luopumatta ja osoittanut, että hän tahtoi olla yksi meistä. Hänet oli otettu takaisin toveripiiriin jo ennen kuin hän pakkoluokkaosastolta siirtyi meidän osastollemme.

Kun hänestä myöhemmin tuli sellitoverini, tiesin hänestä jo enemmän. Tiesin, että hän oli niitä tovereita, jotka opiskelivat innokkaimmin, niitä, joissa yhtäkkiä alkoi nopea kehitys, joissa piilevä taiteellinen lahjakkuus haparoiden ja kiihkeästi etsi ilmaisuja ja joiden älyllinen harrastus ahneesti suuntautui joka taholle.

Kun hän tuli selliini, hän ei enää ollut sama Marja, joka kaksi vuotta aikaisemmin oli tuotu työhuoneelle selalaisena sateisena syyspäivänä, jolloin vankilassa kaikki on harmaata. Silloin hänen kasvoillaan oli pakkoluokkaelottomuus niinkuin kaikilla, jotka kuukausimääriä tuijottavat

vain sisänpäin. Hänen koko olemuksessaan oli vielä kaiken sen eletyn paino, jota en silloin vielä tuntenut ja jonka hän vyörytti ylitseni sellitoveruutemme alkuaikoina.

En silloin vielä huomannut, että hän oli kaunis. Huomasin sen vasta sitten, kun hän alkoi säteillä ympärilleen omaa elämänsukoaan ja kasvamisen tahtoaan.

Keväiset vankilaillat ja yöt ovat ulkonaisesti toistensa kaltaisia. Ehkä minusta senvuoksi tuntuu nyt, kuin hän olisi kertonut kaiken vain yhtenä ainoana iltana ja yönä. Mutta tiedän, että sain kuulla hänen tarinansa katkelmina ja väräyksinä aikajärjestyksessä ja että se usein keskeytyi. Ja noin iltoina tapahtui kaikenlaista sellaista, mitä vankilassa tapahtuu. Vartija kävi ovemme takana kuuntelemassa ja jyskytti siihen vihalisesti, koska puhuminen iltasoiton jälkeen oli kielletty. Kansliakerroksen ovet paukkuivat, kun uusia vankeja tuotiin iltajunalta. Esimiesvartijan huutamisesta säröillyt hännä toivotti heille koleasti hyvää yötä. Keskikerroksessa itki vatsavaivainen lapsi, ja kun sen äiti oli saanut itkun taukoamaan, yksinäissellisiin tuotu irtolainen alkoi potkia oveaan huutaen kuin eläin. Kun hän oli sisukkaasti jatkanut metelöintiään kyllin kauan, kolahtivat ja kalahtivat lukot ja avaimet, ja huuto ja rähinä täytti hetkeksi vankilan kaikki kerrokset, kun häntä väkivaltaisesti siirrettiin kellarikerroksen karhunkoppiin. Huuto ja kalterien jyskytys kuului sieltä kumeasti kuin maan alta.

Oli ollut aika, jolloin tällainen oli järkyttänyt ja vienyt yön. Mutta nyt se oli meille, kolmatta vuotta istu-

neille, vain säestystä omaan sellielämäämme. Se kuului vanki-
latunnelmaan yhtä erottamattomasti kuin keuhaisin sininen hä-
my, joka tuli ikkunasta ja sai tuntemaan, että oma ruumis, jo-
ka makasi suoraksi ojentuneena huovan alla, oli näkymättömin
suonin yhteydessä maahan ja siihen mitä luonnossa keuhaisin ta-
pahtui.

Tällaisina iltoina ja öinä, jotka ovat mielessäni kuin
yksi ainoa keuhktilta ja yö, Marja puhui minulle sen, minkä
nyt puhun teille. Hän makasi vankilasängyssä, joka oli sara-
noin kiinni seinässä. Minun telttasängyni oli aivan hänen sän-
kynsä vieressä, mutta me makasimme eri suuntiin. Hänen päänsä
oli oviseinän, minun ikkunaseinän puolella. Kun kohosin kyy-
närpääni varaan, näin hyvin hänen kasvonsa. Hänen ruskea tuk-
kansa näytti tummalta seinää vasten, ja se mitä hän kertoi,
muutti hänen kasvojaan. Ymmärrän hyvin, että hän kertoessaan
eli kaiken uudelleen kuten oli tehnyt yksinäisinä öinä puhues-
saan eteensä hämärään tai pimeään. Joinakin hetkinä minun täy-
tyi kääntää katseeni pois, jotta hän ei olisi minun kasvoissa-
ni nähnyt heijastusta siitä, mitä hänen omista kasvoistaan ta-
pahtui. Silloin hän olisi valennut.

Niin kauan kuin näin hänet, en huomannut, minkälainen
hänen äänensä oli. Mutta kun sininen hämärä sakei, kuulin
vain hänen äänensä. Se oli useimmiten yksitoikkoinen kuin hän
olisi toistanut sellaista, minkä hyvin osasi ulkoa. Toisinaan
hän etsi sanoja ja puhui käheästi ja matalasti niinkuin oli-
si yrittänyt puhua musertava paino rinnallaan. Toisinaan hä-
nen äänensä muuttui kuiskaukseksi.

Myöskin minä puhuin. Tiedän, että kyselin häneltä yksityiskohtia, jotka minusta olivat tärkeitä, ja että autoin häntä eteenpäin, pakotin häntä sanomaan sellaista, minkä hän tah toi sanoa, mutta jonka sanomiseen vaaditaan rohkeutta. Mutta se mitä itse sanoin, on mielestäni poissa. Kuulen vain hänen äänensä ja kun nyt puhun mitä hän puhui minulle, on kuin itse olisin elänyt kaiken sen, mitä hän kertoi.

Kun kuulin Marjan kertomuksen, en ajatellut, että kirjoittaisin siitä. Eikä hänkään ajatellut, että koskaan tulisin kertomaan hänestä. Tuskin hän olisi puhunutkaan minulle, jos olisi tullut sitä ajatelleeksi. Hän vain puhui, koska hänen oli pakko puhua.

Olen kuullut monia muita kertomuksia viime vuosilta, sekä silloin että jälkeempäin, vielä järkyttävämpiä kuin hänen, jännittäviä ja sankarillisemmista ihmisistä kuin hän. Miehistä ja naisista, joiden elämä ja kuolema odottaa kuvaaajaansa. Aina kun kuulin tällaisista ihmisistä, ajattelin, että näistä tulisin kirjoittamaan.

Kuitenkin kerron kaikista näistä tarinoista juuri Marjan tarinan. En ole varma, onko se hyväksi vai pahaksi ihmisille, jotka sen lukevat. Mutta minun on pakko tehdä se nyt, kuten Marjan oli pakkoa kertoa. Oman itseni lävitse ja omalla äänelläni puhun sen, minkä hän minulle kertoi. Tuntuu kuin ympärilläni nyt olisi sama sininen tummentuva kevättyö, jossa kaikki liikkuu ja virtaa. Siihen suureen virtaan heitän tarinani.

19. Vanhan partisaanin opetus.

Kertomus.

Sunun vesistö on kuuluisa. Latvapuoleltaan se on erittäin kalainen. Alajuoksulla sitä taas kaunistavat komeat kosket. Niistä on Kivatshu suurin ja voimakkain. Porokoski on taas monen mielestä kaunein. Mutta Hirvasta ei saa jättää luvusta pois, sillä voimassa ja kauneudessa se ei jää Porokoskea huonommaksi. Näihin kolmeen koskeen sisältyy valtava voima. Ahtaisiin kalliouomiin ahtautuneina laajan vesistön vedet ryntäävät eteenpäin pauhaten ja lyöden villiä leikkiä.

Kevättulvain aikana, vuonna 1919, kulki pari miestä metsässä, Koikarin kylästä muutamien kilometrien päässä. Pysyt riippuivat remmiin sidottuina selässä ja piippuun oli työnnetty omatekoinen karhunkuula.

- No, onhan taas neljä kontiota vähemmän, - sanoi toinen pitkän vaitiolon jälkeen ja siveli ruskeata, kiharaa partaansa. Hänen lakkinsa oli työnnetty takaraivalle ja hiki höyrysi otsalta.

- Johan ne viime kesän tekivätkin karjalle tuhoja, - vastasi toinen, kohentaen konttia selässä.

- Kyllä täytyy, Simo, sanoa, että tarkassa se on kuula sinun pyssyssäsi. Siihen sen reuhtominen, sen suurenkin, loppui.

- Meillä olisikin ollut hätä sen kanssa. Tuumailin, että on ammuttava tarkasti, muutoin, kun se pääsee kimppuun, niin lihaa tulee. Mutta kuulehan Santeri, eikö siellä repussa vielä ole leipää? Minun on nälkä.

- Onhan tuota vielä. Tehdäänkö nuotio.

Nuotio tehtiin ja siinä paistettiin karhun lapa, johon riputeltiin suolaa. Pikkuinen pala leipää ja karhunlihaa - ah - siinähan olikin täysi herkku näinä nälkäisinä aikoina.

Siinä syödessään kuulivat he äkkiä ikään kuin olisi riisahtanut jossakin lähellä.

- Kuulitko?

- Kuulin.

Kumpikin tarttui aseeseen ja heittäytyi pensaan juureen. He kuulivat jonkun lähettävän lähellä. Siellä oli joku kulkiija. Vihdoin ilmestyi puitten lomasta nuori, toisella kymmenellä oleva poikanen.

- Kostja! - huudahti Santeriksi puhuteltu ja loikkasi ylös. - Mitenkä sinä tänne osasit?

- Isä, - sanoi Kostja väsyneesti, - valkoiset tulivat kylään ja etsivät teitä kumpaakin. Minä tulin ilmoittamaan teille, ettette joudu valkoisten suuhun. Siellä on aseistetut vartijat.

Santeri katsoi eteensä ja sanoi jurosti:

- Niinkö ovatkin asiat! Onko valkoisia paljonkin?

- Äiti käski sanoa, että kahdeksan miestä. Ja kylän ympärillä on vielä miehiä.

Vetäytyen lähemmäksi toisiaan, puhuen hiljaisella äänellä.

lä, pitivät partisaanit neuvottelun, johon Kostjakin osallistui. Kohta sen jälkeen Kostja nukkuu, toisten pithessä vuoron perään vartiota.

Aamulla erosi Kostja partisaaneista ja käveli oikotietä kylään. Wieten pitkin pellonoja hän pääsi perille kenenkään huomaamatta. Hänelle oli jäänyt lähtemättömästi muistiin isän luja kädenpuristus ja viimeiset sanat:

- Muista aina, Kostja, että sinä olet punaisen partisaanin poika.

Nekös sanat soinnahtivat Kostjan mielestä niin mahtavilta.

Ja hän päätti tehdä parhaansa.

Kun Kostja astui pirttiin illan suussa, istui valkoisia pirtin penkillä.

- Ahaa! Sieltä se punikin poika tulee! - pääsi valkoisilta riemuulvonta. Kostja astui hitaasti peremmälle.

- Missä olit? Kerro!

Valkoiset piirittivät Kostjan ja vaativat vastausta kysymykseen.

- Kylässä olin, - vastasi Kostja viattoman näköisenä.

- Vai kylässä! Muualla olit!

Eräs valkoisista tunnusteli Kostjaa ja virkkoi sitten:

- Tämän saman pojan näin aamulla menevän metsään.

- Menitkö aamulla metsään? - tehtiin pojalle kysymys.

- En mennyt, - vastasi Kostja.

Silloin tempasi sama tuntija kepin ja alkoi lyödä Kostjaa mihin sattui.

Kostja koetti käsillä suojella itseään, mutta iskut satelivat niin taajaan, ettei hän ehtinyt. Hän huusi tuskasta ja vihdoin lyhyhistyi nurkkaan kietoen kätet pänsä ympärille.

Kiti kuuli Kostjan hätähuudot ja riensi navetasta suojelemaan poikaansa.

- Voi, voi, - huusi hän. - Älkää tappako poikaani. -
Ja Kiti pyrki ruumiillaan suojelemaan Kostjaa.

- Vieköh varis hiiteen! - karjuivat valkoiset.

Pari vahvaa kättä tarttui Kitiin ja hänet raahattiin toiseen huoneeseen, jonka ovi lukittiin.

- Nyt sinun on sanottava, missä isäsi on! Sanotko, sanotko! - Iskuja sateli sähliittä.

- Sanon, sanon, - sai Kostja vaivalla sanotuksi.

- No, nouse ylös ja lähde sitten viemään meitä isäsi olinpaikalle.

- Mutta vie niin hiljaa, ettei hiirikään kuule. Jos me huomaamme, että aiot pettää meidät, niin tapamme heti sinut.

Kun valkoiset lähtivät pirtistä, huudahti Kiti oven takaa:

- Kostja, Kostja, älä petä isääsi!

Kostja kuuli äidin tuskaisen äänen. Hänen teki mieli jotakin sanoa äidille, mutta valkoiset potkasivat hänet ovesta ulos.

Ilta oli pimennyt. Sadopilvet riippuivat alhaalla ja silloin tällöin vihmoi vettä. Kostja johti valkoiset Sunujoen rantaan ja sanoi valittavalla lapsen äänellä:

- Meidän on mentävä veneellä.

- Ja sinä soudat! - komensivat valkoiset.

Kostja tarttui airoihin. Pian villetti vene jokea myöten alas. Joku valkoisista tarttui peräsimeen. Mutta hetken kuluttua hän sanoi Kostjalle:

- Tule vain, poika, peräsimeen. Eihän tässä pirun pimeydessä näe mitään.

Kostja asettui perään, otti perämelan käteensä ja alkoi ohjata venettä valkoisten soutaessa. Vene villetti nopeasti myötehvirtaa. Talot jäivät pian jäljelle ja Kostja oli nyt yksin pimeässä korvessa verenhimoisten valkoisten kanssa. Hänen korvissaan kaikuivat vielä valkoisten uhkaukset petosyrityksen sattuessa. Kaikki istuivat hännettöminä, soutaja liikkuteli varovasti airoja. Kostjan vierellä istuva valkoinen kysyi kuiskaamalla:

- Joko pian?

- Jo, ei ole kaukana enää, - vastasi Kostja.

Yhä lähempänä kuului Hirvaksen humina.

- Siellähän on koski, - pelkäsi joku valkoisista.

- Koskelle on vielä matkaa kilometri, vaikka sen ääni kuuluu noin selvästi, - torjui Kostja valkoisten pelkoa.

Miehet tuntuivat rauhoittuvankin, koska istuivat jälleen hännettöminä, kuitenkin yrittäen katseillaan seivästä pimeyttä. Mutta Kostja tunsi, että virta vinheni ja hänen silmänsä terästyivät. Hän tuntee paikat. Tuossa veneen keulan edessä on Hirvaksen niska kuin leveä, kiiltävä kieli. Ja Kostja tietää, että kenet tuo kieli on nuolaissut kitaansa, hän on myös hävinnyt elävien kirjoilta. Kostja muistaa hyvin

kosken raivokkaan voiman. Ja hän on vain hento poikanen. Kuinka hän saattaa pelastua tässä pimeydessä syöksymästä yhdessä valkoisten kanssa Hirvaksen ahaaseen kitaan? Silloin hän muistaa isänsä lujan kädenpuristuksen ja sanat:

- Muista aina, Kostja, että sinä olet punaisen partisaanin poika.

Nyt viiltää vene hiukan sivuttain lähellä rantaa. Kostjan silmissä leimuaa viha.

- Katsokaa tuonne oikealle rannalle, - sanoi hän. - Sieltä hämmöittää hiukan nuotion tuli.

Kaikki valkoiset käänsivät katseensa loitompana olevalle oikealle rannalle. Samassa tunsivat he veneen keikahtavan. Kostja oli hypännyt ulkonevalle kallionkielekkeelle joen vasemmalla rannalla, joka oli juuri Hirvaksen niskassa. Vene jatkoi matkaansa. Pimeässä kuului valkoisten kamalaa mölinää. Liian myöhään he huomasivat petoksen. Hirvaksen kieli oli heidät nielaissut.

Tuskinpa he tällä viimeisellä hetkellä kuulevat Kostjan ja kahden partisaanin voitokasta naurua. Hirvaksen putous heittää veneen valtavalla voimalla alas kosken villiin temmellykseen, rutistaa sen, pirstoo laudat ja vetää valkoiset rosvot kuolettavaan kurimoon.

Hirvaksen kuohut takovat riemuiten paasia.

Ne olivat vasta nähneet, miten vanha partisaani opettaa poikaansa taistelemaan valkoisia vastaan.

20. Viisi viikkoa Suomessa.

(Katkelmia)

I

Sodanjälkeisen kehityksen tärkeimpiä tuloksia Suomen ja Neuvostoliiton välisissä suhteissa on se, että vihdoinkin on päästy luottamuksellisiin ystävyys-suhteisiin niinkuin kaiken järjen mukaan tietysti ollakin pitää naapurimaiden välillä. Valtiolliset johtomiehet, kauppa- ja teollisuusedustajat, kulttuurihenkilöt ja tavalliset kansalaiset ovat olleet entistä enemmän ja läheisemmässä kosketuksessa toisiinsa. Neuvostoliiton johtajain tovereiden Voroshilovin, Mikojanin, Hrushtshovin ja Bulganinin vierailut Suomessa ja suomalaisten valtiomiesten vastavierailut Neuvostoliitossa ovat tulleet perinteellisiksi. Nämä molemminpuoliset vierailut ovat edelleen lujittaneet ystävyyttä Suomen ja Neuvostoliiton välillä.

Suomella ja Neuvostoliitolla on paljon sellaisia yhteisiä asioita, joissa molempien maiden edut käyvät yhteen. Sellainen on ennen kaikkea kysymys rauhan ja turvallisuuden säilyttämisestä pohjolassa.

Sellainen on myös normaalisten kauppasuhteiden ylläpitäminen, mikä koituu ehdottomasti eduksi molemmille osapuolille. Sellainen on kiinteä keskinäinen kulttuurivaihto.

Tänä keväänä oli minullakin tilaisuus vierailla Suomessa viitisen viikkoa ja saada välittömiä vaikutteita naapurimaastamme. Parhain ja tärkein havainto mielestäni onkin se,

että neuvostoliittomainen Suomessa liikkueksaan tuntee olevansa ystävyydessä maamme kanssa. Neuvostoliiton kansalainen tuntee olevansa siellä odotettu vieras. Kaikki ovat kiinnostuneita kuulemaan, miten yleensä Neuvostoliitossa ja erittäin meillä Neuvosto-Karjalassa eletään.

Siitä syntyi aina vilkkaita keskusteluja ja ne jatkuivat usein myöhään yöhön. Moni entinen rintamamieskin muisteli joutuneensa joskus sotavuosina olemaan valloitusretkille täällä Neuvosto-Karjalassa. Hieman nolona ja anteeksi pyytäen hän niitä aikoja nyt muistelee ja kiroaa silloisia hallitusherroja, jotka lähtivät Hitlerin kanssa niin hulluun yritykseen ja veivät hänetkin mukanaan. Ja miten paljon miehiä jäi niille teille. Mutta enpä lähde enää toiste sellaisille retkille, niin hoopon en enää ole, muistaa suomalainen rahvaan mies tavallisesti vakuuttaa. Ja siihen tekee mieli uskoa.

Oppia ikä kaikki, sanoo vanha suomalainen sananlasku. Ja tässä suhteessa tuntuu tavallinen suomalainen viisastuneen paljon sotien jälkeen. Oli miten oli, mutta sotaa ainakin on vältettävä, niin kuulee usein sanottavan.

II

Ensi vaikutelmat ovat usein tärkeitä, mutta toisinaan myös pettäviä.

Suomalaiset tullivirkailijat vaikuttivat töykeiltä. Neuvostoliiton puolella ei tavaroitani tarkastettu lainkaan, suomalaiset käskivät avata laukut, penkoivat vaatteitani, kopeloivat kaikkea ja - ihmettelivät: "miksi herra puhuu niin

hyvää suomea"! Niinkuin se nyt olisi ihme, että suomalainen puhuu suomea, olipa hän minkä maan kansalainen tahansa. Semmitenkin kun henkilö sanoo olevansa ammatiltaan kirjailija ja asuvansa Neuvosto-Karjalassa, missä suomi on valtion toinen virallinen kieli.

Mutta ensi vaikutelma hälvenee pian pois, mitä enemmän joudut liikkumaan maassa. Suomessa ollaan kaikkialla kohteliaita ja palvelushaluisia. Kaikkialla tulee helposti toimeen.

Viisi viikkoa ei ole pitkä aika, mutta toisessa maassa matkustellessasi ehdit siinä ajassa nähdä ja kuulla paljon. Ja vertailla, sillä "matkustaminen on vertailua", kuten suomalainen kirjailija Matti Kurjensaari sanoo äskettäin ilmestyneessä aforismikirjassaan "Miekkatanssissa".

Niin, neuvostoihminen tekee vertailuja. Ja siihen on aihetta. Suomalaiset puhekumppanit haluaisivat rajottua pinnallisiin vertailuihin. Eikö meillä olekin siististi? Ja rakennukset hyviä? Tietysti, sitä ei sovi kieltää.

Mutta neuvostoihminen haluaa mennä syvemmälle vertailuissaan. Miksi teillä on työttömyyttä? Tapasin Suomessa työmiehiä, esim. putkimiehiä, jotka olivat monta talvikuukautta hakenneet työtä. Ja hakenneet turhaan. Näin sellaisia, jotka oli erotettu työstä "liiallisen" vasemmistolaisuutensa takia.

Suomalaiset kyselivät hanakasti, miten meillä Neuvostoliitossa on vaatetuksen laita, paljonko vaatteet maksavat, mitä työmies pystyy ostamaan. Ja mielellikään arvostelivat sitä, kun meillä siinä on vielä puutteita. Mutta meikäläisen teki

mieli asettaa vastakysymyksiä.

Miksi teillä kaupat ovat kylläkin täynnä vaatteita ja rihkamaa, mutta ei ole ostajia? Miksi hinnat nousevat jatkuvasti, meillä Neuvostoliitossa ne laskevat.

Miksi Suomessa ovat vuokrat niin hirveän korkeat, neidän vievät 20-30 % palkasta? Entä verot? Miksi on niin paljon vääkettä, joita painaa raskas velkataakka?

Miksi työmiehellä on niin harvoin mahdollisuus kouluttaa lapsiaan? Minkä takia opillisen sivistyksen saamisen pitää olla rikkaiden oikeutena, ellei yksinoikeutena, niin ainakin etuoikeutena? Heillä näet on mistä maksaa. Miksi lääkintähoidosta pitää maksaa, eikä sen pitäisi olla kaikille ilmaista niin kuin on meillä Neuvostoliitossa?

Miksi Suomessa niin moni ajattelee huolestuneena huomispäivää? Siksi kai, ettei huomispäivä tunnu turvatulta. Huonojen aikojen ja työttömyyden musta mörkö kurkistelee ikkunoista. Suomalaisella keskipolven miehellä on liian paljon koke-musta siitä, että pulakauden tullessa yritetään siitä selvitä tavallisen kansalaisen kustannuksella. Silloin menee se vähän, mitä on saatu talteen ja säästetyksi.

VI

Tampere on merkkipaupunki siinäkin mielessä, että siellä on Suomen ainoa Lenin-museo. Se on perustettu paikalle, missä VSDTP:n puoluekonferenssi pidettiin vuonna 1906. Museo on jo tehnyt suuren työn Vladimir Iljitsh Leninin elämäntyön ja yleensä Neuvostoliiton kommunistisen puolueen historian tunnetuksi tekemisessä.

Tampereen Lenin-museossa on tänä aikana käynyt yli 100.000 henkeä suomalaisia ja ulkomaalaisia lähes 40 maasta. Museon johtaja Hannes Juvonen on kartuttanut sen aineskokoelmia ja näyte-esineitä. Niinpä Tampereen museossa on ainutlaatuinen näytenurkkaus, nimittäin työmies Blomqvistille kuuluneet esineet, jotka olivat V.I. Leninin käytettävissä keuhalla vuonna 1917, kun hän piileskeli Suomessa ja joutui asumaan illegaalisena Emilia ja Arthur Blomqvistien luona. Tuon huoneen sisustus antaa elävän kuvan siitä huoneesta, jossa Lenin asui ja teki työtä Blomqvistien luona Helsingissä.

Hämeenlinnasta hieman sivussa on Vanajanlinnaksi nimetty kartano, jossa toimii Sirola-opisto. Tämä opisto on tärkeä opinahjo, jossa tutkitaan ja opetetaan työväenluokan tieteellistä maailmankatsomusta.

Sirola-opisto on toiminut jo toistakymmentä vuotta ja tehnyt suuren työn teoreettisen tiedon ja käytännöllisten työkokemusten antamiseksi työväenjärjestöjen aktiivijäsenille.

Opisto toimii muhkeassa kartanossa, jossa sillä on hyvät mahdollisuudet sekä oppihuoneistojen että asuntojen kannalta. Opistolla on pätevät opettajat ja lisäksi käy siellä usein luennoitsijoita Helsingistä. Sillä on jo suuri kirjasto. Vakinaisten opiskelijain ohella on laaja kirjeopiskelijain verkko ympäri Suomea.

Meille tarjoutui tilaisuus yöpyä opistolla ja tutustua moniin oppilaisiin. Illallisen jälkeen sukeutui ruokalassa pitkien pöytien ääressä vilkas keskustelu kirjallisuuden kysymyksistä. Oppilaita kiinnostivat monet neuvostokirjallisuus-

den probleemit.

VII

Suomalaiset elävät säästeliäästi, ehkäpä liiankin pihistään näin meikäläisen silmällä katsoen. Vaatteet ovat paljon tärkeämmällä sijalla kuin meillä. Ja ehkä myös huoli huomista pakottaa elämään säästävämmin.

Ei siksi, vieraanvaraisia ollaan ja kahvia tarjotaan kaikkialla. Ja hyvää kahvia. Eikä se myrkyä ole, sen tulin tällä matkallani kokemaan. Kahvia oli joskus juotava kuusikin kertaa samana päivänä. Ja hyvältä se aina maistui pitäen mielen virkeänä. Se antoi sopua ja virikkeitä keskustelulle, vaikka kahvipöydässä tuli joskus kiisteltyäkin. Niin että vielä kerran kiitokset kaikille, joiden kahvipöydässä tuli istuttua matkallani.

Talot pimenivät jo varhain iltaisin, sillä aamulla on oltava aikaisin työssä. Työ on raskasta ja suomalaisen pitkä heilua kovasti itsensä ja perheensä elättämiseksi. Vaikka maassa on myös suuri liikemies- ja keinottelijakerros, joka elää helposti ja elää herroiksi. Niinkuin porvarilliseen järjestelmään kuuluu.

Suomen demokraattiset kirjailijat esimerkiksi elävät ahtaissa oloissa. Maan suuret porvarilliset kustantamot eivät julkaise heidän tuotteitaan, ei lahjakkaimpienkaan ja yleisesti tunnustettujen työväen runoilijain ja proosakirjailijain teoksia. Omalla demokraattisella kustannusliikkeellä taas ei ole riittävästi mahdollisuuksia. Siksi kirjailijain toimeentulo on heikkoa, eikä kellekään ole mahdollisuutta elää ja tulla

toimeen kirjallisella työllään.

Olin vasemmistolaisen kirjailijayhtymä "Kiilan" vuosikokouksessa, jossa oli puhetta näistäkin n.s. "leipähuolitusta". Kerroin kirjailijain työoloista meillä Neuvostoliitossa, m.m. meidän karjalaisten kirjailijain elämästä. Suomalaisia tovereita ihmetytti kovin, kun kerroin miten meillä kirjailijoille maksetaan heidän työstään.

Suomessa oli paljon nähtävyyksiä. Turun linna ja tuomiokirkko, Turun ja Helsingin taidemuseot, satamat, Wulcanin tehdas, Naantali, Lukkarinmäen käsityö museo Turussa, Helsingin työväentalo, Messuhalli ja eduskuntatalo, Väinö Aaltosen veistokset ja paljon muuta.

Väinö Aaltosen veistokset ovat henkeviä - sielulluudessaan ja suuressa koruttomuudessaan, esim. Aleksis Kiven ja Paavo Nurmen patsaat. Samoin monet Gallenin, Rissasen, Halosen, Edelfeltin ja Järnefeltin taulut. Mutta pieniltä ja köyhiltä taidemuseot vaikuttavat Leningradin ja Moskovan vastaaviin verrattuna. Ja mikä masentavinta - museoissa ei juuri ole katsojia, siellä saat kävellä tapaamatta yhtään elävää sielua. Moni suomalainen ei varmaan tiedä mitään Ateneumin tai Turun Taidemuseon kalleuksista.

Suomessa tehdään hyväkin elokuvia. Näin esimerkiksi Esken valmistuneen ensimmäisen suomalaisen värifilmin "Nummisuutarit" ja historiallisen filmin "Risti ja liekki". Ne olivat mielestäni hyvää katsottavaa, vaikka "Risti ja liekki" olikin vähemmän realistinen, romanttishohtoinen kertoelma ajoilta, jolloin katolista kristinuskoa väkisin tuotiin Suo-

meen. "Nummisuutarit" oli mainio ja siinä esiintyi pääosassa, Nummisuutarien Eskona, nuori ja nähtävästi lahjakas näyttelijä Ilmari Kuningas. Hänen Eskonsa on mehevä. Muuten tämä filmi on tehty yhteistyössä Neuvostoliiton filmiteollisuuden kanssa, värifilmaus suoritettu "Lenfilmin" avustuksella.

Mutta surkeata nähtävää oli uusi nuorisofilmi "Kuriton sukupolvi", jossa matkitaan lännen muotisuuntia filmin alalla. Siinä kuvataan Suomen keskiluokan nykyistä nuorisoa. Valkokaan-kaalla hetkuttelee kummallisia olentoja, jotka eivät juuri muuta tee kuin tanssivat rockn-rolia ja ivailevat hassahtavia vanhempiaan. Ja tietysti ryypäilevät. Kaikki on käsitelty mauttomalla virnailulla, ainoana tarkoituksena naurattaa katsojaa. Ei tee mieli uskoa, että se kuvastaisi Suomen nykyistä nuorisoa, ei opiskelevaa nuorisokaan. Työläiskotien nuoriso ainakin on toisenlaista, sitä opin tuntemaan näiden viikkojen aikana. Sääliksi käy monia lahjakkaita näyttelijöitä, jotka joutuvat esiintymään moisissa filmifarsseissa.

Muuten kinoteattereissa on arkisin vähän katsojia. Isot salit ovat miltei tyhjiä, korkeintaan 60-100 katsojaa seanssissa. Meillä Neuvostoliitossa ovat kinoteatterit yleensä suurempia ja katsomot aina täynnä.

Kinoteatterien omistajat boikottavat neuvostofilmejä. He väittävät, ettei katsoja välitä niistä. Että katsoja haluaa nähdä jännittäviä seikkailufilmejä, amerikkalaisia rikos- ja viidakkofilmejä, joita Suomessa esitetään tavattoman paljon. Mutta todellisuudessa asia on toisin. Esim. Turussa Suomi-Neuvostoliitto-Seuran paikallisjärjestö esittää joka kuukausi

isossa konserttitalissa neuvostofilmin, ja aina on sali täynnä katsojia. Ja katsojat pitävät kovin parhaimmista neuvostofilmeistä. Siitä kuulin monien puhuvan.

Teattereissa on hyviäkin tuulahduksia. Esimerkiksi se, että niin monet teatterit esittävät teräviä ja aiheeltaan ajankohtaista fasisminvastaisia näytelmiä "Anne Frankin päiväkirja". Näin sen Turussa, kaupunginteatterin esittämässä, ja esitys oli korkeata tasoa. Näytelmällä oli yleensä suuri menestys.

Mutta teattereissa on myös selviä taantumustendenssejä ja teatteria käytetään revanssihengen hänitorvena. Kansallisteatterissa esitetään jälleen "Jääkärien morsianta", joka lietsoo venäläisvihaa. Näytelmässä on kaikki venäläiset kuvattu kielteisiksi ja heidän kustannuksellaan ilveilläään. Maan parhaimmalle teatterille ei liene kunniaksi moinen tökerö esitys, joka on sitäpaitsi vallan avuton, sekä sisältönsä että taiteellisuuden vaatimusten kannalta. Meillä ollaan yleensä teatteriin nähden vaativaisempia.

Kaupallinen reklaami, joka Suomessa on hirveän laaja ja jopa tungettelevaa, on kursailematta vallannut teatteritkin. Meikäläisestä tuntuu suorastaan nololta, kun maan parhaimmassa teatterissa esimerkiksi oli ensin, ennen esityksen alkamista, katsottava 5-10 minuuttia räikeitä kaupallisia mainoksia, joita esitetään elokuvamainosten tapaan.

x x x

Suomi on valinnut tiensä. Se haluaa pysyä puolueettomana, irti suurvaltojen voimaryhmistä. Se haluaa suorittaa

osansa työssä rauhan ja turvallisuuden takaamiseksi pohjolas-
sa.

Enää eivät pidä paikkaansa vanhan suomalaisen laulun sanat: "On Suomi köyhä, siksi jäh..." Maa on varttunut, elämä päässyt paremmalle tasolle. Ja siinä on ollut tärkeä merkitys yleisellä sodanjälkeisellä suuntauksella. Se on ollut pyrkimystä pois sotaisista hankkeista, rauhallisiin naapurisuhteisiin ja kaupalliseen kanssakäyntiin myöskin itään päin. Tämä terve suunta on tuonut työtä monille metalliteollisuuden tehtaille ja laivatelakoille Suomessa. Suomalainen työmies ymmärtää sen ja kannattaa tätä ulkopoliittista suuntausta. Rauhan töissä pitää ystävinä ahertaa, tukea toinen toisiaan, eikä lietsoa karsasta mieltä.

Vaikka sitäkin Suomessa vielä tehdään ja melko näkyvästi. Mutta sillä vihan lietsomisella ei ole kannatusta laajoissa kansalaispiireissä. Sitä lohdullisempaa onkin keskustella tavallisen suomalaisen kanssa. Hän toivoo ja haluaa rauhaa.

Punaiset talot valkoisine ikkunanpielineen Suomen maisemissa henkivät rauhaa. Työillä ja hiellä peratut pellot kaipaavat rauhaa antaaksensa maamiehelle hyvän sadon. Rauhaa kaipaavat Suomen kauniit koulut, jotta opettajat saisivat niissä rauhassa kasvattaa varttuvaa polvea. Rauhaa kaipaa jokainen Suomen mies ja nainen, jolle kotimaansa kohtalo on todella kallis. Sen tulikin matkallani näkemään.

Ja se on hyvä, rakentava viesti, jonka meikäläinen niin mielellään tuo tänne Neuvosto-Karjalaan. Meikin kaipaamme rauhaa, haluamme rauhassa rakentaa ja kulkea kohti entistä pa-

rempaa tulevaisuutta, kohti suurta pöyhärrämme - kommunismia.

L. Grönlund.

21. 50 vuotta L. Helon syntymästä.

Jos Helo olisi jaksanut elää, jos pitkäaikainen vaikea tauti ei olisi kuluttanut loppuun hänen ruumiin voimiaan, niin olisimme viime tammikuun 29 p:nä juhlineet tämän suomalaisen neuvostolyrikkomme syntymän 50-vuotispäivää.

Siitä huolimatta vaikka parantumattoman taudin synkkä varjo pimensikin Helon elämän lopputaivalta, on meille kaikille jäänyt hänestä valoisa muisto, sillä runoilijan henkinen minä säilyi viime hetkeen asti selkeänselkeänä elinvoimien palaessa loppuun. Elämä sykkähdytti voimakkaasti Helon runoilijasydäntä vielä sairastuoteellakin. Sitä osoittaa hänen sairaalassa kirjoittama voimakashenkinen runonsa "Rauhanpuolustuspäivänä".

Vain muutamaa päivää ennen kuolemaansa runoilija puhui tovereilleen, mitä hänen vielä pitäisi tehdä, mitä kirjoittaa ja mikä kirja suomentaa. Hän jänosi työtä ja uskoi rinnassaan liekehtivän elämän vielä kerran voittavan häntä odottavan "kaljupää kuoleman" - vaan käsi ei enää noussut, ei tarttunut kynään ja elämänvalo sammui.

Helo oli runoilija ja suomentaja, hän oli opettaja ja sanomalehtimies, hän oli hyvä puhuja ja mainio toveri. Hänen kanssaan viime sodan alkukausina maanpuolustustöissä olleet toverit kertovat lämmöllä siitä, kuinka heidän prikaatirinsa

Helo (Huttari), aina pirteä ja hyväntuulinen, piti koko "kompaniansa" hyvässä vireessä, aivan kuin olisi oltu tavallisissa talkootöissä eikä kaivamassa estehautoja tykkien jylistessä ja vihollisen lentokoneiden lennелlessä päin päälle.

Eräs naistoveri kertoi, että kerrankin, kun hän oli kovasta työn teosta uupunut, oli Helo sen huomattuaan tullut hänen luokseen, ottanut lapion ja sanonut: "Mene sinä pariaksi kolmeksi tunniksi lepäämään, minä teen sinunkin osasi".

Ihmistähän arvioidaan yleensä sen mukaan kuinka hän suhtautuu työhönsä ja kanssaihmiisiinsä. Ja nämä mitat Helo täytti aina, kuten neuvostomaan eturivin ihminen ja kunnan toveri.

Helo rakasti ennenkaikkea elämäntotuutta - rakasti ihmistä, kansaansa. Hän oli Neuvostomaan lapsi ja ylinnä kaiken hänelle oli suuri neuvostokansa ja sitä johtava Kommunistinen puolue.

Hän ei palvonut yksilöitä, mutta hän rakasti Leniniä niin kuin poika isäänsä, niin kuin oppilas opettajaansa, niin kuin konsanaan rivisoturi päällikköään.

Ei yksikään ajankohta maamme elämästä ole mennyt ohi koskettamatta Helon sydäntä - me näemme sen hänen runoistaan. Ne ovat kuin viittoja osoittamassa kuljettua taivalta, ne ovat säkeitä Lokakuun synnyttämän uuden ajan historiasta, ne ovat pyhää ja arkea, taistelua ja voittoa - ne ovat horjumatonta uskoa ihmisyyden voittoon.

Ne ovat aina saaneet syttymään mielen ja niiden mahla on ollut elävöittävää, voimia antavaa.

Sulaa luonto päivänkiloon...

Suurin syy on meillä iloon,
meillä, jotka uutta saamme,
meillä, joille kukkii maamme
kevätvärein, kevätinnoin,
kaunihina työmme hinnoin.

Helo oli runoilija, jonka jokainen kynänveto julisti elämäntotuutta. Hän oli jo nuorena astunut Suuren Lokakuun vallankumouksen lipun alle ja sille hän lauloi kunniaa. Se elämän kultajyvä, jota runoilija povellaan kantoi läpi kaikkien vuosien, läpi tulen ja veren, säilyi aina yhtä kirkkaana.

Hän oli luja oksa siitä uuden elämän puusta, joka oli jo kirjailijan lapsuusvuosina saanut lehtensä ja hänen miehutensa aikana puhjennut kukkaan. Sen punaisina helottavat kukkatertut näkyivät kauas ja kapitalistimaiden työvätekevät, riiston alla näköntyvät ihmiset, näkivät siinä toiveitensa kukat auenneina ja heidän katseensa kirkastui, mutta vapautta vihaavat kansojen sortajat tahtoivat tuhota tämän maan fasistilaumoillaan, hävittää olemattomiin. Ja Helo kirjoittaa heti:

Se on mun maani, jota uhataan
nyt taantumuksen murhalaumoin.
Ne kuoleman tuo meille tullessaan,
ne tahtoo peittää verin vapaan maan,
sen pellot, kaunistetut vilja-aumoin.
.....
Kun monet kansat valpui polvilleen,

mun maani nousi fasismia vastaan
ja ihmisyyden teki kilvekseen...

Suuren Isänmaallisen sodan alkuvuosina Helo oli Karjalan rintamaosalla sotilaskirjeenvaihtajana ja vähän myöhemmin sotilaslehdessä.

Hänen kynänsä oli terävä, purevan sattuvia hänen runokeskustelunsa "Rintamalinjan yli". Ne iskivät vihollisen tavallisiin rivisotilaisiin kuin tulivasamat ja panivat monen heistä ajattelemaan - ketä vastaan heidät oli lähetetty ja kenen etujen puolesta he tappelivat.

Kaikki, mistä Helo kirjoitti, pohjautui aina elettyyn ja koettuun, hän ei hyväksynyt koskaan mitään kaavamaisista eikä vanhan toistoa. Pääajatuksen runollinen ilmaisu oli aina selvää ja runokuvat tehoavia, sisällökkäitä ja kauniita, runon ajatusta vaivattomasti eteenpäinvieviä.

Ne aivan helkähitivät soimaan:

Kylmiä kultia heittelee päivä,
hiipien häipyi halla.
Pihlaja tertuin helkkävin soittaa
syksyä akkunan alla.

Tai:

Karun pohjolan kaunis on kesäinen maa
kun kukkahan käypi sen rinta.
On kaunis, kun aurinko läntehen saa,
ja hämärä metsihin kurkistaa,
ja kultaa on vesien pinta...

Runoilijan rakkaus luontoon ja työn ihmisiin on saanut

juurensa Helon synnyinseudulta, Mujan vehmailta viljapelloilta, marjaisten ja riistasta rikkaiden metsien keskeltä, läheltä laajojen ulappojen rantoja. Hänen luonnonrakkautensa juuret ovat versoneet syvältä maaemon hedelmällisestä povesta. Tavallisten kansanhmisten elämän ja työn tahti on aina määrännyt Helon runojen rytmin.

Hän ei seissyt koskaan syrjästäkatojana, vaan oli kaikessa mukana koko sielullaan. Sen vuoksi runoilijan aikaisemmatkaan runot eivät ole kadottaneet tuoreuttaan, koska hän on sisällyttänyt niihin itseään elämää koko rikkaudessaan ja kauneudessaan, alati eteenpäin menevänä.

Samoin silloinkin, kun Helo on rakastanut - on hän tehnyt sen puhtaalla vilpittömällä sydämellä.

Tänään, armas, sulla on sunnuntai,

mulla työn yhä jatkuvat päivät.

Minun juhiani - sydämen sunnuntait,

sinun luoksesi sinne jäivät!

Ei hän lupailut olemattomia, hän vain rakasti palavasti ja kauniisti. Oli itse onnellinen ja yhtä päivänpaisteiseksi halusi hän valittunsaakin päivät. Jos se sitten sammuihin, niin ei se loukannut - kaikkihan oli ollut niin vilpittömää ja todellista. Ja jos rakkaus paloi loppuun, niin ystävyys ja tositoveruus kesti elämän loppuun.

Helolla on erityisen kaunis runo "Kutoja", se on äidille omistettu. Hän lausui tämän runonsa keuhkollaan 1949 Petroskoin aseman klubilla maanmiehilleen, Inkerin miehille ja naisille, jotka olivat tulleet työhön Karjalaan - metsiin ja ra-

kennustyömaille.

Hän puhui heille - puhui kuin soturi aseveljilleen, joiden kanssa oli sotakentillä taistellut ja voittajana rakentajien riveihin palannut.

Hän puhui kuin metsänkaataja kumppanilleen heidän yhteisen työnsä tärkeyttä selittäen ja pohtien suunnitelmien täyttämisen mahdollisuuksia.

Hän puhui tuleville rakennustyöläisille, joiden osalle oli langennut niin vaativa työ - kohottaa tuhkasta tehtaastalot, koulut, kulttuuriahjot - ja kaikki parempana ja kauniimpana kuin ennen.

Helo muisteli kotoisia luonnonihania seutuja, kertoi kotiseudustaan, sen luonnosta, ihmisistä ja heidän riennoistaan, mutta sanoi sitten, että nyt hänen oli tosiaan jo vaikea ratkaista, kumpi hänelle oli kalliimpi, synnyinseutu vaiko Karjala.

"Olen niin lujasti kiinni myös Karjalan maaperässä, sen kansassa. Ja tekin tulette näkemään, että täällä Karjalassa on yhtä kaunista kuin Nevan, Laatokan, Suomenlahden tai Kaulan järven rannoilla - ei, kyllä täällä on sittenkin kauniimpaa, tuskin vaihtaisin Karjalaa mihinkään kolkkaan maailmassa."

Puheensa lopuksi hän lausui runojaan ja viimeisenä vanhemman sukupolven naisille runon "Kutoja".

...Minä tietäni kulkea tahdon,
on taistoa elämä uus.

Hän sanoi sen kuin poika omalle äidilleen ja jatkoi:

En kaipaa, vaan äitiä muistan
ja koetan ymmärtää.

Monen äidin on niin vaikee
nähdä poikansa määränpää.

Kuinka monen sydäntä nämä sanat koskettivatkaan. Moni työn kovettama käsi tuli sinä iltana puristamaan Helon kättä ja monen vanhan "kangaspuiden helskyttäjän" poskelle kierähti kyynel. Kaikki he tunsivat omakseen noiden sanojen sepittäjän, tuon niin koruttoman, sydämellisellä lämmöllä puhuvan maanmiehensä.

Olihan niin paljon yhdessä elettyä ja koettua, niin paljon kerrottavaa ja kyseltävää.

Monista muista hänen elämänsä ja työnsä puolista voitaisiin kertoa vielä paljon - kertoa Helosta väsymättömänä kirjallisen työn tekijänä, suomentajana, nuorten auttajana ja kasvattajana. Mutta kaikesta siitä on paljon sanottu ja se on yleisemminkin tunnettua. Hänen runotuotannostaan kertoo parhaiten äsken ilmestynyt kaunis kokoelma Helon "Valittuja runoja", joka sisältää myös laajan kirjoituksen runoilijan elämästä ja tuotannosta. Helo suoritti suuren päivätyön eikä hänen työnsänsä ollut vähäinen.

Ei liene liikaa sanoa, että hän oli kuin Danko reväisyt rinnastaan liekehtivän sydämensä ja kohottanut sen soihtuksi, ettei yksikään meistä matkan varrella uupuisi, eikä menettäisi uskoaan pyrkiessämme suureen päämääräämme, että me kaikki jaksaisimme nousta noille siirtäville kukkuloille,

joilta avautuu eteemme niin ihana elämän näky, että sen eteen kannattaa uhrata kaikkensa, taistella henkeen ja vereen ja puolustaa aatettamme kuin mitä lastaan.

Kiitollisina luemme Helon säkeitä ja muistamme häntä runoilijana ja ihmisenä, joka tajusi niin syvällisesti elämän totuuden ja oli aina vilpitön.

R. Palmgren.

22. Aleksis Kivi

eli taiteen ja ohjelman ristiriita.

Aleksis Kivi syntyi lokakuun 10 päivänä 1834 Nurmijärven Palojoella kylästälin poikana ja kuoli joulukuun 31 p:nä 1872 Tuusulan Syvärannassa kunnanholhokkina ja mielisairaana. Näiden kahden rajapyykin välille mahtuu elämä täynnä vaikeuksia ja kärsimyksiä, mutta myös tämän köyhän elämän korvauksena taiteellinen luomistyö, joka kohoaa jättiläismäisenä aikansa taustasta ja joka vieläkin muodostaa suomalaisen kirjallisuuden korkeimman saavutuksen.

Mutta näiden vuosien väliin mahtuu myös ratkaiseva vaihe suomalaisen yhteiskunnan historiassa: sen "kansallisen nousun" taakse, joka muodostaa tämän aikakauden loistavan pintakerroksen, kätkeytyy Suomen kapitalismin ja Suomen porvariston historiallinen läpimurto. Pyhän alliansin hämmäksä suoritettun yhteiskunnallisen ja sivistyksellisen herätystyön jälkeen, ja yleiseurooppalaisen politiikan an-

nettua siihen ratkaisevan sysäyksen, murtuu vuosisadan puolivälissä kohta kohdalta vanhan feodaalisen ja itsevaltaisen järjestelmän muuri, uomat avautuvat suomalaisen talouselämän kehitykselle ja porvaristo pääsee toteuttamaan yhteiskunnallisia, poliittisia ja taloudellisia päämääriään. 60-luvusta - joka myös on Kiven taiteen syntyäkausi - muodostuu mahtavan edistyksen alkakausi.

Onko näillä kahdella rinnakkaisilmillä Suomen historiassa mitään yhteyttä keskenään? Vai onko sattuma, että Suomen yhteiskuntaelämän suuri murros ja suomalaisen sivistyselämän suurin kirjallinen edustaja ovat samanaikaisia?

Kansallisen nousun varjossa.

Aleksis Kiven isä oli kyläkätäli ja mäkitupalainen, äiti sepäntytär Tuusulasta; sekä isän että äidin puolelta suku oli tyypillistä pieneläjä sukua, käsityöläisiä, mökinasukkaita kautta linjan, ja ilmeisesti jo hienokseltaan rappeutumassa. Aleksis oli nuorin neljästä lapsesta ja osoitti alkeisopinnoissaan sellaista lukuhalua, että isä köyhyydestään huolimatta toimitti hänet 12-vuotiaana Helsinkiin kouluun. Opintuna ei ollut helppo: ensiksikin oli pojan opittava ruotsinkieli, jossa eräs vanha merimies oli hänen opimestarinsa; lisäksi oli nälkä hänen alituinen seuralaisensa, eivätkä nämä vuodet olleet myöskään vailla nöyryytyksiä, joita arka, erakkomainen maalaispoika sai kokea ruotsalaisten pääkaupunkilaistoveriensä taholta. Hän kävi ala-alkeiskoulun ja siirtyi yläalkeiskouluun, jonka rehtorina oli it-

se Fredrik C y g n a e u s, mutta erosi sieltä III luokalta: ilmeisesti järjestelmällinen koulunkäynti tuotti hänelle sekä käytännöllisiä että henkisiä vaikeuksia. Hän jatkoi nyt yksityisopiskelijana, elätti itseään miten kuten, kärsi niukkuutta ja heikkohermoisuutta, sairasteli, ja valmistui ylioppilaaksi vasta 1857, 23-vuotiaana.

Kivi siirtyi yliopistoon, jossa seurasi mm. Cygnaeuksen ja L ö n n r o t i n luentoja, mutta opiskelu muodostui hataraksi, pitkiä jaksoja ylioppilas Stenvall vietti kotonaan Nurmijärvellä. Mutta sitä enemmän hän luki kaunokirjallisuutta, tutustui - pääasiassa ruotsinkielellä - maa-ilmankirjallisuuden merkkiteoksiin ja alkoi itsekkin kirjoitella. Suunnitelmistaan hän ei paljon puhunut siinä suomalaisessa klymystöpiirissä, jossa liikkui ja johon kuuluivat mm. Jaakko F o r s m a n, Emil N e r v a n d e r, Julius K r o h n, R.A. S v a n s t r ö m, E.A. F o r s s e l l, A.R. H i r n ja C.G. S w a n. Keskustelut tässä piirissä olivat yleensäkin pikemmin kirjallisia kuin poliittisia, mutta Kivestä tietävät muistelmat kertoa, että hän kirjallisuustakin asioista puheenollen oli vaitelias ja jos puhuikin, lausui ajatuksensa välittömänä vaikutelmana. "Teoreettinen esteetikko hän ei ollut eikä kriitikko", sanoo Swan. "Hän arvosteli niinkuin hän tuns.".

Mutta vaikka Kiven ajattelutapa olikin refleктоiva ja hänen elämänasenteensa pikemmin sivustakatsojan kuin osanottajan, hän ei kuitenkaan turhaan elänyt suurten muutosten aikaa eikä turhaan ollut istunut suomalaisuusliikkeen johto-

miesten oppilaana. Hän seuraa valppaasti ajan tapahtumia niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Niinpä hän kirjeesssä isälleen maaliskuussa 1864 tuo esiin uskonsa Amerikan sisällissodan päättymisestä orjuuden vastustajain voittoon ja tervehtii innostuksella kuoleman- ja raipparangaistuksen poistamista kotimaassa, niin hän kirjeesssä veljelleen saman vuoden kesäkuussa kertoo kiinnostuneesti sähdytysliikkeen, erikoisesti talonpoikaissäädyn työstä. Kiven suomenmielisyydestä antaa selvän kuvan hänen myöhemmin, syyskuussa 1869, Th. Reini-
n i l l e kirjoittamansa kirje, jossa hän syvällä katkeruudella puhuu ajan valtalähden H e l s i n g f o r s D a g -
b l a d i n, "saatanallisesta" - so. kieroista - suhtautumisesta suomenkieleen ja suomalaiseen kulttuuriin, on huolestunut suomalaisen "normaalikoulun" perustamisen viipymisestä ja heittääh esiin ajatuksen ruotsinkielisen sanomalehden perustamisesta ajamaan suomalaisuuden asiaa sivistyneistön keskuudessa.

Mutta Kiven suomenmielisyys saattoi esiintyä vieläkin voimakkaammin, kiivautena, joka vei sanoista tekoihin. Niinpä kerrotaan tapauksesta hänen Siuntion kaudeltaan - prof. Tarkkainen mainitsee sen Kivi-elämäkerrassaan (I painos, s.141) - jolloin Kivi eräissä vieraskutsuissa hyökkäsi nyrkein mukiloimaan ruotsalaista kartanonherraa, joka oli puhunut halveksivasti suomenkielestä! Tarkkaisen (s. 256) mainitsema toinen tapaus osoittaa, että Kivi yleensäkin suhtautui luokkatietoisien vihamielisesti Siuntion sähätyläisiin, kun taas hänen suhtautumisensa köyhään kansaan, esim. vuoden 1867 nälän-

hädän aikana, oli täynnä myötätuntoa ja syvää henkistä mielenkiintoa (s. 258).

Suomen- ja kansanmielisydessään oli Aleksis Kivi yhtä ajan porvarillis-kansallisen liikkeen kanssa. Mutta hänen ideologiansa yhtyy muutenkin suurelta osalta nousevan porvariston yleisiin ihanteisiin: yksilönvapauteen, vapaamielisyyteen, isänmaalliseen yhteishenkeen. Tämä ei ilmene vain hänen kannanotoistaan kirjeissä ym., vaan myös hänen tuotannossaan.

Voidaan sanoa, että K u l l e r v o s s a (1864), hänen suuressa murhenäytelmässään ja ensimmäisessä huomattavassa teoksessaan, jossa hän Kalevala-aiheeseen soveltaa Cygnaeuksen kehittämää uutta tulkintaa ja kohottaa orjan ja sankarin välisen ristiriidan verikostoaiheen yläpuolelle, heijastuu paitsi hänen oma sosiaalinen kaunansa ja kapinallisuutensa, myös nousevien luokkien, suomalaisen kansan, väkyydenkokemus ja katkeruus. Raamatunaiheisessa L e a - näytelmässään (1869) hän tulkitsee Renanin ym. uutta vapaamielistä uskontofilosofiaa ja tunnustuksetonta, epädogmaattista kristillisyyttä. Ja S e i t s e m ä s s ä v e l j e k s e s s ä (1870), tässä vapaan taiteilijafantasian valtavassa luomuksessa, on siinäkin punainen lankansa itse ajasta. "Snellmanin 'valtio-oppi' ja Runebergin isänmaallinen yhteishenki on saanut 'Seitsemässä veljeksessä' uuden havainnollisen ja runollisen tulkinnan", sanoo Tarkiainen (s. 550). Ja prof. Koskenniemi (Kivi-elämäkerta, s. 221): "Henkisenä tuotteena ei 'Seitsemän veljestä' suinkaan ole neutraalissa suh-

teessa snellmanilais-runebergilaiseen idealismin, vaan liittyy pöhinänsä omalla tavallaan - sen aatteelliseen uomaan". Eikä täällä ole kysymys vain romaanin tunnetusta loppuluvusta, joka semmoisenaan sisältää - voimme sanoa - nousevan porvariston maaseutuhjelman, vaan koko teoksen yleisestä tendenssistä ja eepillisestä suunnittelusta. "Seitsemässä veljeksessä" kuvataan feodaalisen maaseudun eristyneisyydessä ja tylsyydessä eläneitä ihmistyyppejä ja heidän sisäisiä vaikeuksiaan uusiin olosuhteisiin siirryttäessä; sen perusajatus on siinä - sanoo U. Ruhanen "Seitsemän veljeksien" Petroskoissa 1934 ilmestyneeseen laitokseen kirjoittamassaan alkulauseessa -, "että elämän nurinkurisuus todetaan, sitä vastaan kapinoidaan, mutta lopuksi huomataan, että yhteiskuntaa ei voida paeta, että sen turvissa tapahtuu viljelys- ja sivistystyö. Ajatus on ajan porvarillisen ideologian." "Suomen suvun suureksi kertomaruoksi" nimittää "Seitsemän veljestä" Koskenniemi, jatkaen (s. 270):

"siinä kymmenen vuoden vaihteessa, jonka veljekset suorittavat meidän silmiemme edessä, metsästelevältä nomadi-kannalta menestykselliseen uutisviljelykseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen, voimme lukea oman kansamme tuhatvuotisen historian."

Voimme sanoa, että "Seitsemän veljeksien" juonta kannattaa nousevan porvariston yleinen optimistinen historiankäsitteys ja edistysusko. Oma, ajan sosiaaliseen vastakohtaan liittyvä erikoispiirteensä on siinä esiintyvä kriittillinen, jopa vihamielinen suhtautuminen kartanonherraan ja kirkon edusta-

jiin. - Viimeisessä teoksessaan vihdoin, näytelmässä *M a r g a r e t a* (1871) Kivi käsittelee - välikäsien kautta Ru-
nebergilta saamaansa - suorastaan isänmaallista sotaaihetta.
Mutta hän epäonnistuu: tuloksena on - käyttökseksemme J. Kroh-
nin sanoja - vain "kivulloista sentimentaalisuutta". Talon-
poikaiskirjailija on irtautunut maaperästään ja jäänyt lei-
jaillemaan porvarillisen ideologian ohentuneisiin ilmakehiin.

Talonpoikaisdemokraatti

Ja nyt tulemmeekin ydinkohtaan Aleksis Kiven sosiaalis-
sa ongelmassa. Hän ei ollut lähtöisin sivistyneistöstä, ku-
ten kansallisen liikkeen useimmat johtomiehet, Snellman, Cyg-
naeus, Yrjö Koskinen tai Julius K r o h n, eikä hän myös-
kään köyhistä oloista noussut yhteiskunnan huipuille, kuten
A h l q v i s t - O k s a n e n, professori ja yliopiston-
rehtori. Hän ei koskaan sopeutunut pöytäkaupunkilaisen sivilis-
tyneistön elämänpäiriin, hän ei koskaan suorittanut akatee-
mista tutkintoa; hän jäi "ikuiseksi ylioppilaaksi", vaille
yhteiskunnallista asemaa, turvattua toimeentuloa ja sosiaa-
lista arvontoa, hän jäi boheemiksi ja maalaisproletaariksi,
joka tunsu itsensä vieraaksi porvarillisessa ympäristössä ja
olevansa kotona vain maaseudun kyläyhteiskunnassa, omassa
elämänpäirissään. Ja miten paljon vaikutteita hän saikin ajan
porvarillis-kansalliselta liikkeeltä, miten suurella mielen-
kiinnolla hän seurasiakin ajan liikuntaa kotimaassa ja suu-
ressa maailmassa, hänestä ei koskaan tullut porvarillisen oh-

jelmasuomalaisuuden aktiivista edustajaa, hän oli ja pysyi syrjästäkatsojana, talonpoikaismokraattina, jonka juuret toisaalta olivat olotilassa e n n e n Snellmania, mutta joka toisaalta myös näki porvarillis-kansallisen liikkeen rajoitukset, kritisoi sitä, viittasi sen ylitse.

"Siinä on Kiven hulppu suomalaiseen kulttuurielämäään päin. Hän lopetta siihen, mistä ns. kansallinen herätys alkaa so. missä kansallishenki tulee käsitteelliseksi, tietoiseksi. Hänen maaperänsä on Suomi e n n e n Snellmania." (L e i n o: Suomalaisia kirjailijoita, s. 130.)

"Hänen runoilijankatseensa liukuu useimmin hänen ympärillään levittäytyvän sosiaalisen todellisuuden ylitse ja ohii ikuisesti ja ajattomasti inhimilliseen. Hänellä ei ole läheisten ystäviensä taistelevaa, tietoista valtiollista tahtoa eikä tarvetta harjoittaa poliittista aktiivisuutta. - Hänen 'suomellisuutensa' ankkuroituu hänen lujaan uskoonsa Suomen suomenkielisen kansan, erikoisesti sen talonpoikaismäestön, lahjakkuuteen ja 'rikkaaseen hengellisyysyteen', josta hänellä on 'korkeat aatokset'..." (K o s k e n n i e m i, Aleksis Kivi, ss. 280 - 281).

Kiven talonpoikainen näkemys, hänen sivustakatsoja-kriittillisyytensä ilmenee hänen kirjeissään, varsinkin loppukaudella, jolloin pettymys ja katkeroituminen yhä enemmän olivat vallanneet hänen mielensä. Se ilmenee mm. hänen jo edellämainitussa "poliittisessa" kirjeessään Th. Reinille syyskuussa 1869. Siinä hän terävästi arvostelee Dagbladın suosiman Oksasen - suomalaisuusliikkeen virallisen runoili-

jan - tuotantoa, koska "sen kieli, henki ja lausetapa ei koskaan edistä Suomen asiaa, vaan saattaa sen pikemmin ijankaik-kisesti jäätymään kankeisiin kaavoihinsa". Samassa kirjeessä hän arvostelee suomalaisuusliikkeen sanomalehtimiehiä, jotka tosin osaavat esittää asiansa selvästi, mutta joilla ei ole "kipenäkään fantasiaa eikä omituisia (so. omia - RP) aatteita, vaan on heidän esitystapansa 'kuin vesi vedessä'." Saman vuoden joulukuussa Reinille lähettämässään kirjeessä hän taas mainitsee Julius Krohnin (Suonion) runokokoelmaansa "Kanervalaan" kohdistamasta "sortaamisesta", mutta ei sano siitä piittaavansa, sillä: "Hän onkin saksalainen".

Kiven kirjeistä jo ilmenee, että hänen suomalaisuusliikkeeseen kohdistamansa arvostelu tarkoittaa ennenkaikkea sen ahdasta kulttuuriohjelman ja siitä johtunutta suhtautumista hänen omaan taiteeseensa. Palaamme siihen myöhemmin. Tar kastelkaamme nyt hänen taiteensa olennaisinta talonpoikaista luonnetta ja missä se e r o s i porvariston kansallisen liikkeen ohjelmasta.

Eräänä iltana alkupuolella vuotta 1864 - kertoo Kiven nuoruudenystävä Emil Nervander muistelmissaan - oli muuten vaitelias runoilija tavallista avomielisemmin kertonut elämäntehtävästä, jonka oli itselleen asettanut:

"hän sanoi aina halunneensa oppia täydelleen tuntemaan Suomen kansamme, voidakseen sitten jostakin isänmaamme pikkusopukasta käsin kuvata näytelmän rauhoitetussa maailmassa tätä kallista kansaa kaikessa sen suuruudessa ja jaloudessa,

kaikissa sen iloissa ja suruissa, kaikessa sen köyhyydessä ja järkkymättömyydessä kärsivällisyydessä."

Runeberg, ja hänen näkemyksessään pysyen porvarillis-kansallinen liike, ohjelasuomalaisuus, oli - kuten Leino sanoo - katsellut Suomen kansaa "herraskartanon kuistilta"; Kivi katselee sitä "jostakin isänmaamme pikkusopukasta käsin", sanokaamme: töllinikkunasta. Hänen näköalansa on näennäisesti ahdas, mutta hänen asemansa todellisuudenläheinen.

"Se ihmiselämän piiri, jota tämä huumori kirkastaa, ei ole aivan laaja, se supistuu suuresti katsoen suomalaisen kyläyhteiskuntaan. Sen kohteena on alkuperäinen suomalainen kansanelämä, erikoisesti käsityöläismaailma, jonka runoilija omakohtaisesta kokemuksestaan hyvin tunsi, mutta josta hän itse opillisen sivistyksensä puolesta oli loitontunut ja jota hän siksi saattoi tarkastaa välimatkan päästä. Toiselta puolen läheinen, yksityiskohtainen asiantuntemus suhteessa kuvattavaan, toiselta puolen myöhemmin saavutettu välimatka siitä, ovat Kiven kansankomedian humoristisen ihmiskuvauksen edellytyksiä. - Jos runoilijan asiantuntemus olisi ollut pienempi, puuttuisi huvinäytelmästä jotakin sen syvästä inhimillisestä näytelmäisyydestä, jos hänen etäisyytensä aiheeseensa olisi ollut pienempi, puuttuisi jotakin siitä vapauttavasta, objektiivisesta "iloittelusta", joka nostaa aiheen niin vaikuttavaan näyttämölliseen tehoon."

Koskenniemi puhuu edelläolevassa lainauksessa (Kivielämäkerta, ss. 100-101) Kiven kansannäytelmistä, mutta sama soveltuu hänen kansankuvaukseensa ylipäänsä. Kivellä on - ja

hänellä säily - kansaan ja sen elämään kosketus, jota ohjelmasuomalaisuuden edustajilla ei ollut tai jonka he olivat menettäneet. Hän ei teorioi, hän ei idealisoi poliittisen ja kulttuuriliikkeen korkeudesta, hän seisoo itse todellisuuden maaperällä ja näyttää meille suomalaisen maalaiskansan sellaisena kuin se todellisuudessa oli, arkivaatteissaan - suuruudessaan ja pienuudessaan, ylevyydessään ja irvokkuudessaan.

Tämä sanottu koskee ennenkaikkea niitä teoksia - kansankomedioita, Nummisuutareita (1864) ja Kihlausta (1866), hänen lyriikkansa sekä suurta proosaepostaan "Seitsemän veljestä" - joissa Kivi liikkuu oman elämänpiirinsä kehässä: ne muodostavat hänen tuotantonsa huipun. Toisin käy, kun Kivi etäännytyy omasta elämänpiiristään ja ryhtyy käsittelemään aiheita, joihin hänellä ei ole omakohtaista suhdetta. Vielä "Lea" kuuluu tavallaan hänen kokemuspiiriinsä, perustuuhan se Raamattuun, joka ennen maailmankirjallisuutta oli ollut Kiven valtavin kirjallinen elämys. Mutta "suurissa" 5-näytöksissä murhenäytelmissä, Karkureissa ja Canziossa, jotka valmistuivat 60-luvun jälkipuoliskolla, Kivi liikkuu itselleen kokonaan tuntemattomissa aatelisympäristöissä, ja niinpä niiden henkilökuvaus onkin yhtä hatara kuin niiden juoni on keinoekoinen ja niiden tyyli jälki-shakespearelaisesti paisuteltu ja mahtipontinen. Tässä paljastuu kaikella selvydellä Kiven ja hänen taiteensa sosiaalinen rajoitus, mutta se paljastuu myös porvarillisen-iskänmaallisessa "Margaretassa", josta Koskenniemi turhaan yrittää tehdä "mestariteosta". Kivi on "talonpoika", maalaisköyhälistön edustaja, maaseudussa ja

maalaiskansassa on hänen vitaalinen maaperänsä; jos hän tästä maaperästä luopuu, hän on voimaton ja sortuu vähäverisyyteen tai muodottomuuteen.

Kaksi piirrettä Kiven taiteessa ovat erikoisen talonpoikaisia: hänen kollektivisminsa ja hänen sovinnonrakkautensa. Edellisestä huomauttaa prof. Koskimies Kivi-esseessään "Elävissä kansalliskirjallisuudessa" (ss. 148-150):

"Hyvänsuovat kohtalottaret vallitsevat Aleksis Kiven nummimaailmassa myös sikäli, että hän komediassaan tulkitsee kyläistä yhteistuntoa, toveruutta ja yksimielisyyttä. Kun hän eräissä tunnetussa kirjeessään, jossa hän kuvailee Siuntion ruotsalaisia talonpoikia ja vertailee niitä hämäläisiin heimolaisiinsa, mainitsee, kuinka uusmaalaisilta puuttuu kokonaan sellainen kollektiivinen sanontatapa kuin 'mutta meidän kylän pojat', niin hän ajattelee jotakin hyvin todellista, käsin kosketeltavaa ja viehättävää ominaisuutta omissaan. - - Sellaisissa kohdin (Koskimies on tässä lainannut "Nummisuutareita" - RP) helähtää kirkkaana sisäinen sävel, joka saa asiaankuuluvan soitinnuksensa ja soinnutuksensa Seitsemässä veljeksessä, tuossa romaanissa, ei ainoastaan seitsemästä lihallisesta veljeksestä, vaan myös samaan sosiaaliseen yhteisöön kuuluvasta miehestä ja toverista, joiden eepos samalla on kokonaisen pienen "kylän" kehitystarina, eräänlainen yhteisöllinen solu siis."

Porvarillisuuden tunnus on yksilö, yksilöllisyys; joukko, ryhmä, yhteisö on syvästi talonpoikainen ominaisuus, vaikka kapitalismin myöhempi ekspansio maaseudulla onkin sen suu-

ressa määrin hävittänyt. Talonpoikaudessa kollektivismissaan eroavat Kivi ja hänen taiteensa kansallisen nousun yleisestä porvarillisuudesta.

Ero on toisaalta hänen sovinnonrakkaudessaan. Se ilmenee käytännössä hänen kieltäytymisessään osallistumasta aktiivisesti ajan yhteiskunnalliseen taisteluun, hänen syrjästäkatsojan-asenteessaan. "Hän näki kyllä epäkohtia, mutta uskoi sovinnon ja rauhallisen yhteiselämän mahdollisuuteen yhtä lujasti kuin Runeberg", sanoo Tarkiainen (Kivi-elämäkerta, s. 622). Kiven sovinnonrakkaus ilmenee syvällisellä tavalla hänen tuotannossaan. Se ilmenee sisäisenä sovinnontarpeena, joka teosten "onnellisissa lopuissa" voi vaikuttaa jopa - sovinnaiselta. Koskenniemi huomauttaa aiheellisesti (Kivi-elämäkerta, s. 94), että "Kihlauksen" epäsovinnollinen loppu on tämänvuoksi korkeammalla taiteellisella tasolla kuin "Nummisuutarien", "jonka sovinnaisen sovittava loppu ei kuulu sen kaikkein parhaisiin kohtauksiin". Samansuuntaisen, mutta paljon jyrkemmän arvostelun on eräs amerikkalainen sanomalehti (New York Post) kohdistanut "Seitsemän veljeksen" loppulukuun! Yksinäytöksinen Yö ja päivä (valm. 1867) on oikeastaan kokonaisuudessaan sovinnon apoteoosi. Tarkiainen on lisäksi huomauttanut (Kivi-elämäkerta, s. 319), että Kivellä ei ole yhtään isänmaallista tai aatteellista runoa: niin kokonaan ajan kansallisen ohjelmarunouden piirin ulkopuolelle jäi hänen taiteensa herkin ja persoonallisin ilmaus.

Mutta Kiven taiteessa on vieläkin syvempi vastakohta kuin tämä porvarillis-kansallisen ideologian ja talonpoikai-

sen kylähengen: se on kylän ja metsän vastakohta, järjestyneen yhteiskunnallisen elämän ja rodun muinaisen metsästäjäkauden muistojen. Eino Leino on määritellyt nerokkaasti tämän vastakohdan luonnehtiessaan "Suomalaisissa kirjailijoissa" Kiven maaseutukuvauksen dualismia:

"Metsän henki on tässä muuttunut jo kylän hengeksi, luonnon-elämä enemmän ihmis-askareeksi. Kiven tuotannosta ei enää, niinkuin Kalevalasta, humise onnellisessa luonnontilassa elävän kansan keveä, kirkas mielikuvitus meille, häretön niinkuin luonto itse ja vain sen keralla jokaisessa yksityisilmiössään äärellinen. Kivi on jo asuttujen seutujen, Hämeen "kultaisten maanteiden", kylänraittien kiekon-lyövä lapsi, jonka runous loihtii silmämme eteen koko tuon vanhan, tutun, jo katoamassa olevan suomalais-patriarkaalisen kyläyhteiskunnan - - -

Kivi ei unohda yhtään nikamaa tässä yhteiskunnallisen kehityksen ketjussa, kaikkein vähimmän tietysti kylän kappera mestarisäätystä, sen suutareita ja räätäleitä, jotka seisovat ikäänkuin sen herras- ja talonpoikais-kulttuurin keskilivillä, josta hän itse on kotoisin ja jonka kautta hän jo suuntymässä kuuluu vähän kumpaiseenkin. - - - Tässä ympäristössä liikkuu Kivi kuin kotonaan. Kaartukoon sen ylle keskipäivän pilvetön taivas, tuo Kiven erikoinen "pyhä" ja "pyöräyttävä" sini, tai nähköön hän sen kesä-illan riutuvassa valaistuksessa, aina se on hänelle yhtä rakas, aina hän löytää siitä uusia luonteenomaisia piirteitä. Tällä hän on täysi realistti.

Mutta metsä houkuttelee, kuten Kivellä aina. Ja metsä merkitsee hänelle sitä toista onnellisempaa olotilaa, jonka Suomen kansa on jättänyt jällelleen kylä-yhteiskunnaksi muodostuessaan. Hän nousee kunnaalle ja "katsoo pohjoiseen", hänen mielensä täyttää halkea ikävä pois ihmisten parista, korpien poveen, Lappiin, hirvenhiihtokankahille. Hän tempaa tuliluikun seinältä ja lähtee "metsän pyörryttäviä saleja" samoilemaan: siellä asuu hänen onnensa, ei ahtaissa tuvissa, vaan luonnon äärettömän liepehillä, joka ei tunne "tuskaa tietämisen" - - -

Metsässä liikku Kivi kuin täysi romantikko."

Kivi on lähtöisin suomalaisesta kyläyhteiskunnasta ja elää siinä kykenemättä soveltautumaan porvarilliseen kaupunki-ympäristöön. Hän kuvaa tätä kyläyhteiskuntaa, sen kapinointia uuden ajan kehitystä vastaan, sen pakoa menneisyyteen, metsästäjäkauteen, mutta myös sen lopullista soveltautumista välttämättömyyteen, ajan edistykseen. Hän seisoo molemmin jaloin kyläyhteiskunnassa, hänen älynsä näkee kapitalistisen kehityksen ja tunnustaa sen, mutta hänen sydämensä kaipaa olotilaan vielä kyläyhteiskunnankin takana, rodun muinaiseen vapaaseen metsästäjäelämään. Tästä kolmijakoisuudesta nousevat hänen sielulliset vastakohtansa, mutta siitä kasvaa myös hänen taiteensa, romantiikan ja realismin vastakohta, ja tämä vastakohta luo hänen taiteensa suuruuden ja lumouksen, sillä siinä saa ilmauksensa jokin oleellinen itse Suomen kansan sielussa, vieläpä nykyaikaisessa maailmankulttuurissa.

SISUKORD.

	Lk.
1. Keskustelu	3
2. Yleisiä puhetapoja	3
3. Ajanlasku	4
4. Kirje	5
5. Iiskän juttuja	5
6. A. Demidova, Oikealla ladulla	7
7. Savolaista liioittelua	26
8. Helsinki	27
9. L. Helo, Sinä luokseni tulet...	28
10. T. Pakkala, Arka kohta	29
11. A. Timonen, Nuotio saarella	45
12. A. Järnefelt, Maa kuuluu kaikille	59
13. J. Aho, Naimajuttu	66
14. I. Rantamala, Turman talo (Katkelma)	70
15. F.E. Sillanpää, Ensimmäinen pettymys	76
16. K. Lehtimäki, Huomenna, lauantai-iltana...	87
17. T. Pekkanen, Satama ja meri	92
18. E. Sinervo, Sellitoverin alkusanat (Katkelma teoksesta "Toveri, mikä petä")	97
19. O. Johansson, Vanhan partisaanin kertomus	102
20. U. Vikström, Viisi viikkoa Suomessa (Katkelmia)	108

21. L. Grönlund, 50 vuotta L. Helon syntymästä . . .	118
22. R. Palmgren, Aleksis Kivi eli taiteen ja ohjelman ristiriita (Katkelmia teoksesta "Suuri linja")	125

Тартуский государственный университет

Тарту, ул. Юликооли, 18.

П.Палмеос и Р.Карелсон

СБОРНИК ТЕКСТОВ НА ФИНСКОМ ЯЗЫКЕ

(учебное пособие)

Vastutav toimetaja P.Ariste

=====

TRÜ Rotaprint 1960. Trükipoognaid 8,81. Tir. 300 eks.
MB 01191. Tell.nr. 331.

Hind rbl. 1.80

RBL. 1.80.